

Gero eta dokumental hobeak, beti bezain ikusle gutxi

ARGIA

2005eko azaroaren 20a | LXVIII. urtea | 2.016 zenbakia | 3,30 euro

ORAIN DELA 30 URTE HIL ZEN **Francisco** DENA ONDO LOTUTA

APITERAPIA II Julio César Díaz mediku argentinarrari elkarrizketa

FERNANDO TAPIA Eurohiriaren gerentea

“Eurohiriak ez dio eredu neo-liberalari jarraituko”

Haur eta gazteen euskalduntzean eskolaren egitekoak

Zein izan beharko luke EAEko hizkuntz ereduen sistemaren etorkizuna?

Euskarari dagokionez, zer da 16 urteko ikasleak jakin beharko lukeena?

Haur eta gazteen euskalduntzean zenbaterainoko pisua dauka eta izan beharko luke eskolak?

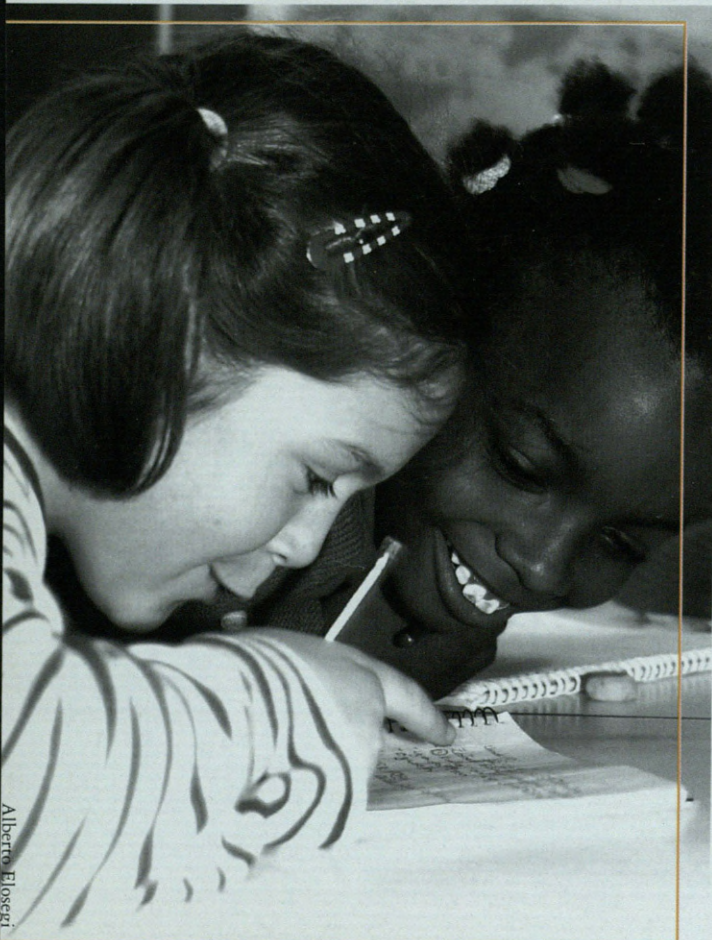
Ingelesa, gaztelania, frantsesa... nola ezkonduko dira euskararekin ikasgelan?

Mahaikideak

Mari Jose Azurmendi
Rikardo Ederra
Xabier Garagorri
Mikel Zalbide

Iritzia

Isabel Cela3
Mixel Esteban

Pertsonaia

- 11 Erramun Landa:** "Arte munduaren saltsa ez da sormenerako lagungarriena". Julen Gabiria.

Erramun Landa.

Gaiak

- 17 Julio César Díaz:** "Gripearentzako onena, propolia". Pello Zubiria.

Iritziak

- 21 Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
22 Urtzi Urrutikoetxea. Ametsak erein eta ametsak bildu.
23 Ramon Etxezarreta. Eskubideak, harrokeriak, justizia...
24 Iñaki Antigüedad. Gerokoak gaurko.
25 Amatiño. Ba... oso ondo.
Joxe Mari Ostolaza. Oiarzungo.
28 Pako Sodupe. Obaba.

Jabier Muguruza.

Erdiko kaiera

- 29 Jabier Muguruza:** "Berandu heldu naiz toki gehienetara".
 Jon Gurrutxaga.
33 Dokumentala bere bakardadean. Unai Brea.
36 Ezpalak. Katixa Garate.
38 Argitalpenak: Anjel Errori elkarrizketa.
 Pilar Iparragirre.
40 Denbora-pasak.
42 Ihesi: Astondoko badiatik Ermua mendira.
 Zihara Enbeita.
46 Makina bat kontu. Jabier Agirre,
 Joxerra Aizpurua eta Jakoba Errekondo.

Termometroa

- 52 Lehen euskara teknikaria lortzeaz Nafarroa Beherean?**
 Onintza Irureta.
54 Bero-beroan.
56 Net Hurbil: Irakeko Maysan-en gerrilla zaharra eta ingelesak borrokan. Pello Zubiria.

4 | Franco orain 30 urte hil zen

Dena lotuta utzita

Ia 40 urteko diktaduraren ostean hil zen Francisco Franco 1975eko azaroaren 20an. Dena ondo lotuta uzten zuela esan zuen hil baino lehen. Horrela, erregimenaren hainbat adarrek jarraipena izan zuten Transizioan eta Caudilloak izendatu zuen ondorengoa ere, Juan Carlos Borbon, ez zuten baztertu.

26 | Agenda 22

Andoni Egaña

58 | Azkena

Jon Alonso

48 | Fernando Tapia Alberdi

Euskal Eurohiriaren gerentearekin bildu gara. Donostia eta Baiona bitartean eraikitzen ari den —edota garen— metropoli txikia izan dugu hizpide. Erokeria? Eredu neo-liberalaren menpe? Herritarrengandik urrun? Sartu eta ibili!

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estitxu Eizaguirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Produktzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo, Jon Torner, Mikel Garcia, Naiara Irureta.

Kudeatzailerak: Berdaitz Goia, Salmenta Burua; Bego Zuza; Harpidetza: Urtzi Azpiroz. Publizitateak: Igor Garmendia. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loharte, Aloña Soraluze. Bezeroen harrera: Olatz Kortá.

Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industriaidea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faka: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963, ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions, S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza, Hego Euskal Herria: 123 euro, Iparr Euskal Herria: 149 euro. Espainia: 123 euro. Beste atzerriak: 157 euro. Airez: 245 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaiña Taldeko partaidea da.

Azala: Antza.

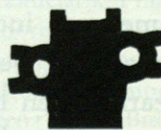

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
 diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
 Departamentua

gizarte ekintza

• ASTERO GAIA •

30 urte Franco hil zela

Den-dena ondo lotuta

30 urte dira Francisco Franco hil zela. Bere itzala, ordea, ez zen diktaduraren 40 urtetara mugatu. Erregimenaren indar militar, errepresibo eta judizialak ez ziren funtsean aldatu *Caudillo*aren heriotzarekin. Bere ondorengo Juan Carlos printzea izendatu zuen; borbondarren monarkia berrezartzea zen bere asmoa. Eta hiru hamarkada dira, Francoren nahia betez, Juan Carlos Espainiako errege dela.

JOSU CHUECA

1975EKO AZAROAREN 20AN, goizeko 05:00etan azkenekoz arnasa hartu zuen, ia-ia lau hamarkada luzez Espainia osoa estuki lotu zuen Francisco Franco diktadore militarrek. Ordutik geroztik Francoren ostekoan bizi gara. Aldaiezina omen zen konstituzio baten gerizpean eraturako demokrazian hain zuzen ere. Hala ere indarrean dugun egitura politikoa ez zen hutsetik gauzatu, aitzitik antzinako errejimeneren oinarri aunitzek jarraipena eta iraupena izan baitute Trantsizio deitutakoari esker. Frankismoaren hautsek demokraziaren lokatzak gorpuztu zituztelako, eraikin demokratiko berriaren zutabe esanguratsuenetakoa kutsatuta ditugu egun, nahiz eta kontrako iritzia nagusi izan komunikabideetan, eremu

politikoan baita herri mailan ere. Hori dela medio, behingoz arrazoa eman beharko genioke Ferrolgo agure odolzaleari, Juan Carlos bere ondorengoa erregegai gisa izendatu ostean, erran zuenean "lasai egon, den dena lotuta, ondo lotuta uzten dut eta".

Borbondarren berrezartzea

Ezbairik gabe, monarkia izan zen utzi zuen esteka sendoenetako bat. Aspaldidanik prestatzen ari zen, 1947az geroztik Espainia erresumatzat jotzen zutelako. Urte horretako ekainaren 6an onarturiko "Suzezio legea" zela medio, erregerik gabeko erresuma bilakatu zen Espainiako Estatu. Egoera bitxi hori luzatuko zen Francok monarkiari bidea ireki zion arte hain zuzen ere. Horretarako zelatan zituen karlistak eta Juan Borbonen aldekoak, baina Francok eutsi zion aginteari, lema politikoa nahi zuen gisara mugituz. 1948an Juanito deitzen zioten Juan Carlos Borbon ekarrarazi zuen Espainiara, etorkizunean, erregegai bezala, izan zitzakeen aukerak sendotzeko.

20 urte beranduago, 1969ko uztaileko, zaharkiturik zegoen diktadorea. "Espainiako printzea" bere etorkizuneko ordezkari izendatzeko abagune horretan, Francoren eta Borbondarraren elkarrekiko laudorioek lehian ziruditen: Ferrolgoak "Jaungoikoaren eta historiaren aurrean zuen ardura" zela eta, "Juan Carlos Borbon printzearengan elkartzen ziren ezauzgarriak baloratuz", mendetan zehar espainiarraren errege izan zirenetako dinastiaren partaide zelako, Erregimenaren oinarri eta

1969ko
uztailaren 23an
Juan Carlosek
Francoren
ondorengo izatea
onartu zuen
Zarzuela
Jauregian.

instituzioekiko leialtasun seinale nabarmenak eman izan zituelako eta bere izaera eratu zuten armadei estuki atxikia zegoelako, "Suzezio legeari jarraituz", bere ondorengoa izendatu zuen. Juan Carlosek bere aldetik, Zarzuelako jauregian eta Gorteetan egindako diskurtsoetan "uztailaren 18an oinarritzen zen legitimitate politikoa eskuratzen zuela" nabarmentzen zuen. Gorespenak gorespen, hurrengo egunetan dekretu baten bitartez, Lur, Aire eta Itsas Armadetako Ohorezko Brigadako Jenerala eta Kontralimirantea izendatua izan ostean, Francok agintea noiz utziko zion zain gelditu zen Juan Carlos.

Jakina, hori ez zen suertatu 1975eko azaroaren 20a iritsi baino lehenago, hau da, diktadorearen heriotza suertatu zen arte. Agintera iritea bakarrik horrela gauzatuko zela berehala konturatu ziren Juan Carlos eta enparauak. Horri dagokionez, nahiko esanguratsua izan zen Francoren lehen gaixotasun eta hospitalaldi larria, 1974ko udan. *Caudillo* zaharra sendatu bezain laster, Juan Carlosek hartutako behin behineko Estatuko buruzagitzaz desjabetu zuten. Ordura arte zalantzak bazituen ere, ongi ikasi zuen Franco erabat desagertu arte ez zela errege edo estatuburu izanen.

Baina gaitz erdi, hori gauzatzen zen bitartean, Juan Carlosek errejimenera loturak eta ardurak sendotu zituen. Torcuato Fernandez Miranda eta Luis Carrero Blanco makulu nagusiak zituelarik, Francoren gerizpean aritu zen diktadorearen lekukoa hartzeko bide malakartsua leuntzen. Izan ere Frankismoaren krisialdian egokitu zitzaion Juan Carlosi printze hautatuarena egitea. Bidaiaz bidai bere pertsona eta irudia espainiarren aurrean ezagutarazi nahi izan zuen bitartean, bizkarra ematen zion Portugalen zegoen bere aita Juan Borboni,

horrek koroarekiko zuen irrika uxatzeko. Bestetik, Carrerok, Fernandez Mirandak eta Lopez Rodok lagunduta, El Pardo eta Zarzuelaren arteko morrontzari eusten zion. Pablo Castellanos sozialistak argi eta garbi idatzi zuen legez, Juan Carlos frankista peto-petoa izan zen Franco hil arte.

Izan ere diktaduraren krisialdi horrek zartako errepresiboak larriagotzen zituen uneetan, Francok gertu-gertu izan zuen bere ondorengoa izanena zena. 1970eko abenduan, Burgosko epaiketek oso nabarmen utzi zuten politikoki Espainian gauzatzen ari zen berrindartze diktatoriala, 1975eko amaiera arte bederen bukatuko ez zena. Abagune horretan printzea zena ez zen sekula aldendu diktadoreak eta bere gobernu-kideek hartu zituzten neurri latzenetatik ere. Errepresio paisaia nagusi izan zen Juan Carlosen erret aulkirako burutu zituen urrats askotan. 1969an "Espainiako Printze" eta Francoren ondorengo izendatu zutenean, errate baterako, amaitu berria zen lau hilabete lehenago aldarrikaturiko salbuespen aroa. Era berean, diktadura amaitzear zelarik, 1975eko abuztuaren 22ko Lege Antiterroristak indartu eta orokortu egin zuen Espainia osora urte horretako apirilaz geroztik, euskal lurraldeek bizi zuten salbuespen egoera. Horren ondorioz, suertatu ziren

Ezkerrean, Franco eta Juan Carlos 1975eko urriaren 1eko agerraldian, Frankismoaren azken heriotza zigorak gauzatu eta egun gutxira diktadorearen aldekoek egindako kontzentrazioari agur egiten. Eskuinean, Francoren alargun Carmen Polo, Sofia eta Juan Carlos alde banatan dituela, Valle de los Caídos delakoan, 1975eko abendua-
ren 20an.

Burgosen, Madrilén eta Bartzelonan, Francoren garaiko azken gerra epaiketa azkarrak eta erregimen horren hondar heriotza zigorak. Horiak, Txiki eta Otaegi, García Sanz, Baena eta Sánchez Bravoren kontra burutu zituztenean, 1975eko urriaren 1ean, diktadorearen alde egindako kontzentrazioa agurtzeko, Francorekin batera azaldu ziren Juan Carlos eta Sofia erregegaiak. Diktadura baten porrotaren seinalea izan zen Francoren azken agerraldi publiko hori, jaiotzear zegoen monarkiaren orban galanta izanena zen orduz geroztik.

Zerbait aldatu, denak berdin jarrai dezan

Dena den, funtsezkoena salbatzeko zerbait erreformatu beharra zegoela antzeman zuten bertako hainbat sektore politiko-ekonomikoei, baita nazioartekoei ere. Nixonek, 1971n Juan Carlosi berari erran zion legez, premiazkoa zuten "Franco hil ostean gotorlekuari eustea". Bestetik, Europako beste diktadura zenbaiten patuak oso gertu zituzten Juan Carlosek eta bere jarraitzaileek nolabaiteko aldaketak bultzatzeko. Grezian, esate baterako, koinatu zuen Konstantinok galdu berria zuten erret aulkia Diktadura militarri laguntzeagatik. Portugalen ere, "Krabelinen Iraultza" gauzatu berria zen Diktadura Salazaristak Afri-

Juan Carlos frankista peto-petoa
izan zen Franco hil arte.

Diktaduraren krisialdiak zartako
errepresiboak larriagotzen zituen
uneetan, Francok gertu izan zuen
bere ondorengoa

kako kolonietan baita Portugalen bertan ere sorrarazitako egonezagatik. Lanpedusaren leloa Espainiaratuz, "zerbait aldatu, denak berdin jarrai dezan": frankismoa ordezkatzeko, frankismoak berak indarturiko monarkia aldaketa ez iraultzailea, kontserbadorea gauzatzeko.

Primeran zetorkien monarkiaren ahalbidea burgesiari, elizari eta armadari, lau hamarkadetan Diktadura horren oinarriak izan ziren sektoreei, egitura antidemokratiko horren onurak dastatu zituzten guztiei.

Nazioarteko kapitalismoak eta aginte politikoek, EBtik AEBetaraino, Alfontso XII.aren garaietan bezala berrezarri zen monarkia Borbonikoa ontzat ematen zuten bitartean, bertako agintari ekonomiko zein erregimenaren ordezkariak bide bakartzat jo zuten diktadurak 1975eko bukaeran zuen kinka larritik ateratzeko eta Francoren osteko aroan agintzen jarraitzeko. Hori dela eta, Juan Carlos berez kontraesankorra den monarkiaren -pertsona bakar baten agintea- eta demokrazia den herriaren agintearen arteko talkaren ardatza bilakatu zen.

Trantsizioaren gainean zabaldua dugun ohiko apologia indartsua eta etengabeko laudorioen lainoak aparte utzita, bistan dago Franco diktadoreak berak aurreikusi eta prestatu zuen errestituzio monarkikoak ordezkatu zuela, profil eta zehaztasun guztiekin, Juan Carlosekin hain zuzen ere. Bestaldetik,

1971n Juan Carlos printzeak Etxe Zuria bisita egin zuenean, Richard Nixon AEBetako presidentek "Franco hil ostean gotorlekuari eustea" premiazkoa zela esan zion.

ezkerreko oposizioak oso azkar ahaztu zituen Borbonen eta monarkiaren aurkako aldarrikapenak. "No al rey impuesto", "No al rey franquista" eta antzeko leloak zokoratuta eta Errepublikaren aldeko joera baztertuta, bidea zabaldu zioten beste errestituzio borbondar horri. Espainiako Estatuan Franco hil zenean indartsuena zen talde ezkertiarak, hau da, Espainiako Alderdi Komunistak, bere buruzagien bitartez, legalizazioaren truke bandera piperpotoa eta monarkia irentsi arazi zizkien beraien jarraitzaileei, 1977ko udaberriko goiz batean, di-da batean, egindako Komite Zentralaren estreinako bilkura legalean. Herriak berak ez zuen aukerarik izan, ez era zuzenean, ezta zeharka ere, monarkiaren auzia erabakitzeko. Alde batetik asanblada konstituzioegilerik gauzatu ez zelako. Bestetik, 1978ko Konstituzioa prestatu zutenean, ez zen auke-

UZTARTZA
Aterpetxea • Jateetxea

Herriko plaza 7 - 20150 Aduna
Tlnoa: 943 693481

Menua 9€-tan.
Asteburuetan karta.

rarik izan, eremu edota oinarritzko definizio auzi horiek bozkatzeko. Eskubide demokrati-koekin batera sartu ziguten monarkiaren xan-
taia horrelakoa izan zen: eskubideak nahi izatekotan, monarkia onartu behar.

Azala aldatuta, barrutik berdin

Baina fardelean ez zetorren bakar-bakarrik Francok hain ongi prestatu zuen amu dinas-
tiko hori. Berarekin batera, aspaldiko hain-
bat instituzio –indar polizialena, Armadare-
na, Justiziaren egitura guztiak– inolako
erreformarik barik bilakatu zituzten, egun
batetik bestera, demokraziaren ikur. Hau
marka! Diktadura latzenetik demokraziaren
ustezko euskarriak izatera, pertsona berdi-
nekin, joera berdintsuekin. Erregimenaren
muina izan zen Armadak ez zuen inolako
Nurembergik izan eta inolako aldaketarik
gabe sartu zen erregimen berrian. 1982az
geroztik, modernizatzeko egindako errefor-
mak militarrek beraiek bultzaturikoak izan
ziren bitartean, Francoren azken urteotan
sorturiko disidentzia apala, Union Militar
Democratica UMD delakoaren bitartez azal-
du zena, amnistiatik kanpo gelditu zen, agin-
te militarrek zuen demokraziaren gainetiko
eragina nabarmen lagaz. Berdintsu suertatu
zen diktaduran zehar, herri eta langile, ikasle
eta sektore herrikoien errebindikazio guztiak
zanpatu zituzten beste erakunde errepresi-
boekin ere. Guardia Zibilak edo “Policia
Armada” delakoak, goreneko agintarietatik
beheko azken aleraino, Ordenu Publikoaren
bermatzaile bailiran aurkeztu zizkiguten,
1975eko azaroaren 21etik aitzinera. “Policia

**Polizia Nazionalak
uniformea eta izena
aldatu zituen
Franco hil eta gero.
Guardia Zibilak,
aldiz, betiko unifor-
me berde eta
trikornioari eutsi
ziren. Itxura aldatu
ala ez, aurreko
jarrera errepresibo-
ari eutsi zioten.**

Armada”k izena aldatu zuen Polizia Nazio-
nalarena hartzeko, era berean, euren jantzien
kolorea aldatuz joan zen, grisetik marroira,
hortik urdinera, baina funtsezkoenak, bere
jite errepresiboak iraun zuen. Guardia Zibi-
lari dagokionez, egitura militarri eustez
gain, betiko uniforme berdea eta txapel oke-
rrak gorde zituen.

Batzuek eta besteek frankismoan zehar
egindako balentria guztiak epaitu gabe geldi-
tzeaz gain, Trantsizioan zehar buruturikoak
ere herriak pairatu behar! Eta horiek aunitz
eta larriak izan ziren. 1976-1980 bitartean,
poliziak, guardia zibilak eta eskuin muturre-
koek ehundik gora hildako eragin baitzituz-
ten. Horrela, amnstiaren aldeko mobilizazio-
en kontra egindakoak ez ezik, Gasteiz,
Jurramendi, 78ko Sanferminetakoak... ere
auziperatu eta zigortu gabe utzi ziren. Nahiz
eta batzuetan ikerketa batzorde zenbait sortu,
sekulan ez zituzten zigortu hilketetan parte
hartu zuten Ordenu Publikoaren ustezko
babesle horiek. Gehienetan, inolako datu per-
tsonalik azaldu gabe itxi zituzten ireki ziren
prozedura judizialak.

**Armadak, erregimenaren muina
izan zenak, ez zuen inolako
Nurembergik izan eta inolako
aldaketarik gabe sartu zen
erregimen berrian**

Baina nola eta nortzuek epaitu behar zituzten, kontuan izanda egitura judiziala bera jatorri berdinekoa zela? Izan ere, judikaturarena izan zen frankismotik inolako galbahe demokratikorik zeharkatu gabe iraun zuen beste eremu esanguratsuenetakoa. Atzerago joan gabe, esate baterako, bere sorreratik, hau da, 1963tik, TOP Tribunal de Orden Publico delakoan aritu ziren epaile guzti-guztiak, oinarritzko eskubideak lortzearren, langile zein herri errebindikazioak bultzatzearren, milaka pertsonamilaka urtez zigortu zituztenak, epaitegi hori desagertu ondoren, inolako oztoporik gabe, demokraziaren legeen interprete eta epaile bihurtu ziren. 1977ko urtarrilaren 5ean aipaturiko TOP hori ordezkatzeko, gobernu dekretu baten bitartez, sortu zuten Audientzia Nacional delakoan makina bat fiskal eta epaile geratu ziren, Francoren garaietan ongi ikasitako jardunari eusteko. Tristeki ezagunak ziren

Rafael Gomez Chaparro, Fernando Mendez Rodriguez, Jaime Mariscal de Gante eta beste askok jarraitu zituzten beraien karrerak, hainbatetan Epaitegi Gorenera iritsi arte. 1982az geroztik, PSOErekin, ibilbide horiek moteldu beharrean, inolako arazorik gabe jarraitu zuten. Diktaduratik urruntzeko osasun demokratikoak eskatzen zuen justiziaren kudeatzailleen inolako azterketarik burutu ez zelako, agintearen ohiko inpuniteak indarra hartu zuen 1975az geroztik. Benetako demokrazia lortzeko mugarriak izan zitezkeen keinuak —Amnistiarena esate baterako— asko berandutu zirelako, mobilizazioak areagotu ziren; eta frankismoaren magalean hazitako erakunde horiek behin eta berriro errepresioari ekin zioten, Estatu osoan barrena, baina bereziki Euskal Herrian. Ez zegoen oso desbideratuta, 40 urtetan guztiaren jabe izan zenak den dena lotuta eta ongi lotuta uzten zuela zioenean. ■

Egin zaitez harpidedun:

©943 371 545

harpide@argia.com

www.argia.com

ARGIA

Gaurkotatuen

Euskal Herriaren

Kulturearen

Alaiadiaren

Pentsamenduaren

erakusleihoa

EGUZKI SISTEMAREN SEKRETUAK AZKEN BIDAIA ZIENTIFIKOEN ARABERA

Liburu honek planeta, satellite, kometa, meteorito eta oso urrun dauden beste hainbat lekutara bidalitako zunda espazialek jasotako materiala eta hortik ateratako interpretazio iraultzaileak biltzen ditu.

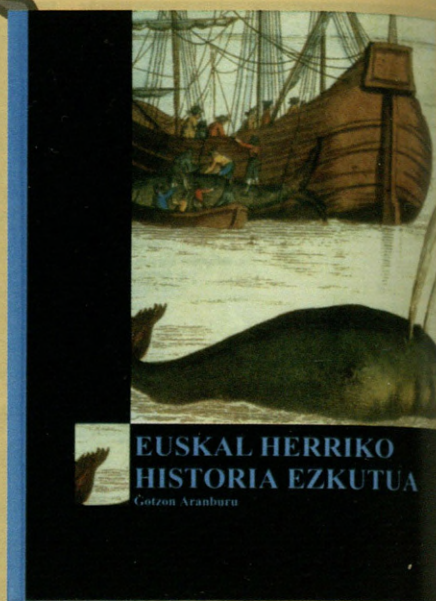
Ilargiaren hipotesi katastrofistaren kasua, adibidez. Lurrak, hasieran gertaturiko talka kometarioaren ondorioz, bere azalaren eta nukleoaren parte bat galdu eta espaziora jaurtiki zuen. Material horrekin sortu zuen gure satellitea. Martek, aldiz, garai batean izandako Lurrak bezalako itsasoei buruz berri izango duzu. Itsaso horiek, beranduago, berotegi-efektuaren ondorioz desagertu ziren.

Jupiterreko hurakanak aztergai ere badira edota Io-n (Jupiterren satellitean) aurkitutako bulkanismo izugarria. Titanek gure Lurrean izandako antzinako baldintzak bizia sortzeko aukera, baina metano eta etanozko itsasoetan. Neptuno, diamantez osaturiko izan daitekeen planeta edota Eguzki sistematik kanpo jadanik aurkitutako 200 planeta berri eta bitxiak eskaintzen zaizkizue liburu honen irakurketa ernagarrian.

GAIK

ARGITALDARIA

EUSKAL HERRIKO HISTORIA EZKUTUA

Liburu honek gure herriaren historian letra handiz azaltzen ez diren kontakizunak biltzen ditu. Veleia, erromatarren arrasto harrigarria Arabako lautadara; Judizmendi, Gasteizi emandako judu-hilerria; lepoa moztu zioten Durangoko gudua galdu zuen komuneroari; izurriteak Aguraingo seiehun biztanle hil zituen 1564. urtean; Jainkoaren zigorra jaso zuten piratek, Izarori eraso egin ondoren,...

Baita gezurrezko sorginak eta egiazko torturak. Senpero gazteluan agertuko dira; Frantziako iraultzak herri osoak erbesteratu zituen Lapurdin; matxinada Otsagabian, kapilau arrotzaren aurka; Altzoko erraldoia Europako erregeen ikuskizuna bihurturik,...

Eta 60 gaien artean "hiru behien zerga". Napoleonek kentzea lortu ez zuen zerga agertuko da; Bertizko Jaurerria, abokatu aberats eta bidaiari baten emaitza; Katalin katolikoak lotsarazi egin zuen Miarrizko komisarioa; Larraizko euskal Woodstock-aren LSDA ardoz nola burutu zen, ... Irakurketa errazak eta atseginak, beraz, euskararekin gozatzeko.

Jadanik salgai zure liburudendan!!!

Tel. / Faxe 943 47 13 04 • jiak@facilnet.es

• PERTSONAIA •

Erramun Landa

Beltzetik heldutako gizona

Eako etxeko atea zein Bilboko estudiokoa adeitasun berberarekin zabaltzen du Erramun Landak, gure gaurko pinturan derrigorrezko erreferentzia den artista honek. Gorte kalean dauka estudioa: kanpoan, errealitate gogorra, prostitutak; barruan, estudioan, Landaren pintura ere krudela da. Baina margolariak umore bikaina dauka, eta hitz-jario inteligena. Bere pintura ukapen hutsa da: beltzez pintatutako paperetik abiatzen da formak sortzeko, eta, pintatu ahala, ukatu ahala, bere burua eraikitzen du.

JULEN GABIRIA

Argazkiak: Dani Blanco

«Arte munduaren saltsa ez da sormenerako lagungarriena»

Ez naiz aditua pinturan, baina zure pintura ederra bezain gogorra iruditzen zait.

Irudiak gogorak izatea interesgarria iruditzen zait: bigunegiak irteten zaizkidanean mesfidantzaz begiratzen diet. Kanpotik ikusita oso gogorak dira, baina niretzat beharrezkoak dira, gogortasunak esnatu egiten baitu egia zati bat. Denbora neraman hau egiten, baina, egun batean, pintura honen gaineko kontzientzia hartu nuen, konturatzean kalean ez zegoela nire pinturan zegoena. Ez da beste errealitate baten errepikapena: errealitate bakarra bertan ematen da.

Errealitate iluna, hala ere.

Baina nik botika bat hartu dut nire pinturarekin ez sufritzeko. Une batean, amildegi sentsitibo batean sartu nintzen, eta geroztik hor nago. Amildegi hori babesik gabeko errealitate bat da.

Zer da amildegi sentsitiboan sartzea?

Gauza zoragarria da, apustu handia eta, era berean, bakardade handia. Dena esnatzen da inguruan. Amildegi sentsitiboan sartzean, ez da bizitzako arlo bakarra ukitzen, baizik eta guztiak. Ni beti bizi izan naiz amildegi horretan, baina orain kontzienteagoa naiz.

Amildegiaren aurrean zer egin behar da: pauso bat aurrera ala pauso bat atzera?

Amildegi aurrera heldu bazara eta amildegi ikusten baduzu, asko lortu duzu. Amildegi ezagutzea eta aukera hori dagoela jakitea izugarria da. Eta nik uste dut, zalantzarik gabe, pausoa beti aurrera eman behar dela kasu horretan.

Zuloan jausteko arriskuarekin?

Amildegian jausteak izan ditzake arriskuak, arrisku psikologikoa adibidez. Eta arrisku hori izugarria da. Baina gauero egoten gara leku horretan, ametsetan esate baterako. Desoreka psikologiko horretan, esan nahi dut. Arrisku guztiekin jausi behar da amildegian: atzera egitea erosotasun intelektual eta sentsitiboan geratzea da.

Ze exijentzia maila eskatzen dizu pinturak?

Pinturak dena exijitzen du, ez dizu uzten partzialtasunean egoten. Sormen arloan, eta sormena diodanean sormen puruari buruz ari naiz, ez gaur eguneko sormen kuantitatiboan, bada, sormen arloan exijentzia absolutua da, eta exijentziak berak exijitu egiten dizu, tiratu egiten zaitu.

Literatura irakurtzean ere, zure exijentzia hori asetzeko erabiltzen omen dituzu liburuak.

Azken sei hilabeteetan idatzita aurkitu ditut azken 25 urteotan izan ditudan bizipenak. Nik oso urrun sentitzen nituen arloetan, gainera: teologian edo poesia mistikoan, adibidez.

Nortasun agiria

Erramun Landa Bizkaiko kostaldeko Ea herrian jaio zen, 1958an. 80ko hamarkadan liburuak ilustratzen egin zuen lan, *Aizu!* aldizkariaren sortzaileetako bat izan zen eta ETBn ere aritu zen, diseinu grafikoan. Gaur egun, irakaslea da EHUKo Arte Ederretako Fakultatean. Egin dituen erakusketa ugarien artean azkena *Denbora ez da distantzia* izenekoa izan da, Edorta Jimenezekin batera prestatua. Azaroaren 15etik aurrera Bilboko Henao kaleko Lumbreras Galerian ikusi ahal izango da bere erakusketa berria.

Baina ez duzu zure burua irakurletzat.

Ez naiz irakurlea: testuak estudiantu egiten ditut. Hamabi urte egon naiz Louis Aragonen *Habitaciones* liburuari lotuta, eta oso bizipen interesgarriak ekarri dizkit. Ez dakit zenbat aldiz irakurri dudana, baina ez dut behin ere liburu berbera irakurri. Lehenago, *Rayuela* liburuarekin, identifikazioa sentitu nuen pertsonaiekin: 1983 edo 1984 inguruan izan

zen, egunez lo egin eta gauez marrázten nuen garaian.

Hori egiten zenuen?

Bai. Animikoki oso lurralde gorabeheratsuetara eramaten zaitu horrek, baina espiritu gorabeheratsu hori neure egin dut. Gorabeheratsua dela diot, baina horrek ez du esan nahi azaleko bizitza dudarik: buru-belarri sartu naiz arlo honetan, guztiz inplikatu naiz fisikoki, sentsiboki, pertsonalki... bizitza antolatu dut honen inguruan. Eta arlo honen barruan gorabeherak daude, baina soilik honen barruan. Niretzat sekulako ahalegina da obra modu honetan sortzea, baina lortzen dudanean, beti da lehenago lortu ez dudana zer bait.

Beti bilakaeran, beraz: ilustratzaile aritu zinen, *Aizu!* aldizkariaren sortzaileetako bat izan zinen, ETBn ere lanean...

ETBn, tamalez! Ipini letra handiz "tamalez", kar-kar... Eta gero, baita ere, arazoak izan ditut kultur munduarekin, ulertu ezinak... Ez dakit noraino kultur mundua kaltegarria edo onuragarria den pinturarentzat, ez dakit. Arte mundua bera, saltsa hori, ez da sormenerako lagungarria.

Eta, hala ere, saltsa hori gabe zaila da arte munduan aritzea...

Zaila, zaila... errealitatea horrelakoa da. Gertatzen dena da errealitatearen aurrean jarrera edo sentipen batzuk ditudala. Ez dut esaten hori alda dezakedanik edo hori egingo dudarik, ez dut energia gehiegi gastatuko horretan. Esan dizut zertan gastatuko ditudan energiak: lanean. Aurkitu dudana bidea hori da: zaurian ahalik eta barruen sartu. Eta zauririk ez bada, go, saiatu egiten.

Telebista

"Intelektualki dugun gaitasuna liluragarria da, baina ez dugu erabiltzen. Hor daude izugarritzko tresna teknologikoak, ordenagailu itzelak... baina ez diegu inolako erabilpen sortzailerik ematen. Bost urtez egon nintzen telebistan goi mailako teknologiarekin irudiak egiten, baina produkzio horrek ez zuen batere merezi. Telebista aukera ikaragarria da kulturalki, eta, horregatik, egiten duen mina handiagoa da, kontuan hartuta zer komunika dezakeen eta zer komunikatzen duen".

Zure buruari min egin arte?

Nire buruak alde batetik sufritu egiten du, baina bestetik bere nortasuna aurkitzen du. Aspaldi da nire planteamenduak min egiten diola nire buruari, baina, bestetik, planteamendu honek nire burua ulertzeko balio dit. Berandu deskubritu nuen desberdina nintzela, lagun bati amesgaiztoak kontatzen hasi nintzenean. Harrituta geratu zen, eta orduan hasi nintzen nire burua urruntasun apur batekin ikusten. Urte luzez nire buruarekin lar inplikaturata egon naiz, baina une batean argazkitik mugitu naiz, eta urruntasun horrek lagundu egin dit.

Urrundu egingo zinen, baina, pintura hau egitean zeure burua etengabe irudikatzen ari zara, ezta?

Baina nire burua irudikatzen baino, nire burua eraikitzen ari naizela esango nuke. Kuriosoa egiten zait esaten didazunean ametsak erreprezentatzen ditudala. Ez, inondik ere ez: pintatzen dudanean, orduantxe sortzen da pintatutakoa. Errealitate hori orduan esnatzen da. Hemen badago beste "estrategia" bat modu ez-kontzientean etorri dena urteen poderioz: ikusi pinturen tamainak. Gero eta txikiagoak dira. Materiala ere paper hutsa da orain. Koloreetan ere, erretorika negatiboan, honaino heldu naiz. Ez dut ekipaje handirik nahi, ez dut zamarik nahi.

Hori da *Denbora ez da distantzia* erakusketari buruzko laburmetraian diozuna: airea behar duzula.

Eta nork ez? Kar-kar... Airea erreferentziak dira, gauza berberei buruzko ikuspegi ezberdinak. Ideien airea eta erreferenteen airea etenik gabe aurkitu behar dugu: ez bilatu, baizik eta aurkitu. Poema erreferentzialak behar ditugu, mundu honetan lehenago ibili direnen poemak. Airea behar dut, baina aspaldi hildakoen liburuetan baino ez dut aurkitzen. Liburu horietan airea gordeta dago, San Juan de la Cruzen poemetan esate baterako.

Laburmetraian zure margoen errealismo psikologikoa ere aipatzen da.

Horrekin esan nahi nuen haxe dela gure egoera psikologikoaren ikuspegi erreala, mozorrorik gabekoa. Denbora luzez, pentsatu izan dut irribarreak ez zeukala zentzurik, teatralizazio handia zela. Kanpora begira sortutako zer bait zela iruditzen zitzaidan, eta benetakagoak zirela ukitu dramatikoagoa duten obrak. Oraingo obra hortik ulertu behar da.

Bakardadea ere sumatzen da lanotan...

Hau bakardadearen gaineko analisi handi bat da. Egunerokotasunak urrundu egiten gaitu barnebizitza txikiena izateko aukeratik. Bere garaian hortik babesteko beharra izan nuen, eta urrundu, eta bakartiago geratu. Orain ez dut sufritzen bakardadean. Benetako erreferentea aurkitzean,

Molde kulturalak

"Kultur arloan gauzak aurrera ateratzeko dauden aukerak muga moduan ikusten ditut, aukera moduan baino: erakusketa bat egitea edo liburu bat argitaratzea oso konplexua da, eta horrek mugatu egiten du gure produkzioa. Niri kultur arloko ikuspegiaren arteko elkarrikerak interesatzen zait, eta uste dut badela sasoia finkatutako molde kulturaletatik aparte beste bide batzuk sortzeko".

bakardadea izango da zure kidea: sortze prozesu osoan, bakardadea zure ondoan dago jazarrita, eta bakardadeak bakarrik lagunduko zaitu. Nire obran ametsak, barne-bidaia, malenkoniak, oroimena... agertzen dira, eta horrekin bizi ahal izateko besteengandik urrundu beharra daukat.

Amesgaiztoak bai, baina ametsik baduzu zure obran?

Orain barre egiten dut nire ametsak gogoratzeari: ze amets arraroak! Garai batean beti izaten nituen berberak: kanposantu erraldoiak, hilkutxak sutan... Ean elizaren inguruan bizi ginen, elizan akolitua nintzen eta ehorzketetara eramaten ninduten... Horiak denak sinboloak dira, eta badakizu sinboloetan ez duela errealtatearen logikak funtzionatzeko, irudien araudiak baizik. Eta irudiak polisemikoak dira, zentzu asko dituzte, ez dute esanahi lineal edo literalik.

Hautzaroa aipatu duzu, eta, obra hau ikusita, garai hori zuretzat garrantzitsua dela dirudi.

Hautzaroak eta nire amuma Marikospak pisu

handia dute, bai. Baina nire adinera helduta, dudak traiektoriarekin, hori transgreditu nahian nabil. Nire Obabatik, Eatik, imaginario horretatik ihes egin nahian nabil. Lanean, amildegian, zaurian atzamarra sartzen laguntzen ez didan guztia zama da niretzat. Orduan, orain arte errealismo magikoak balio izan badit, momentu batetik aurrera ez dit balio. Eta errealismo magiko horretako pertsonaiek ere horixe esaten didate: nire amumak sakatu egiten nau bide propioa egitera.

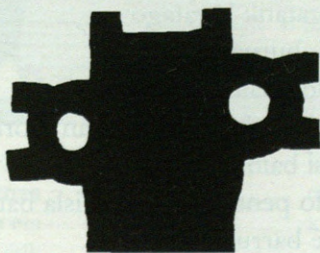
Zerk eraman zintuen pintatzera?

Oso zaila da... igoal galdera zuzena da "zere eraman zaitu beste gauzak abandonatzera, pinturaren alde?". Pinturak aukera ematen dit... egia esango dizut: kaskarkeriatik ihes egiteko.

Errealtatea eta zure burua gainditzeko modua izan daiteke?

Beste arrazoi handietako bat izan daiteke besteengandik maitatua eta preziatua izateko. Hasiera batean bai.

Argitalpen honen edizioan lankide:

gizarte ekintza

Lehen trazu arinagoak egiten zenituen, baina landu dituzun gaiak gogorak izan dira beti. Esate baterako, Atxagarekin batera egindako *Frontera permeable* erakusketako irudiak aintzat hartzen baditugu.

Erakusketa hartan, gauzarik gordinenez modurik goxoenean hitz egin daitekeela ikusten zen. Kontraesan horretan dagoen marruskadura oso interesgarria da. Hala ere, nire estiloa ez da gauza bilatua. Nik ez den hori bilatzen dut; beraz, oso zaila da jakitea zer ari naizen bilatzen, kar-kar-kar...

Eliminazioz bilatzen duzu, beraz? Ez den horretara heldu arte?

Ez dut teknika bat aukeratzen teknika hori hor dagoelako, baizik eta beste teknikak bazterrean utzi ditudalako. Eta teknika bat baztertzen ez badut, horren arrazoia da prozedura horrekin ez nagoela aseta, eta berarekin jarraitu behar dudala.

Dena deuseztatzea da nahi duzuna...

Bai, deuseztatu da hitza. Ezinbestekoa da errealitate guztiak, dialektika posible guztiak akabatzea, errealitate eta dialektika berriak sortzen dira eta. Sormenerako bidea hori da, ez dago besterik.

Eta zure gaurko pinturan hori argi ikusten da: beltzetik abiatzen zara margoa sortzeko.

Bai, baina ez da komeni ideia horiei buruz modu pragmatiko edo dogmatikoan hitz egitea, ze, zorionez, prozedura urrundu egiten da arrazionalismotik. Gaur egungo mentalitateak ez-arrazionala dena ere koadrikulatu egiten du, baina uste dugunean artea edo poesia lotuta dugula, artea beste non-baiten sortzen da. Hori da duen abantaila. Ez dut nahi baliabide kulturalik eta teknizismorik: nire ortuan lexuga bat landatu eta berez sortzeko moduko lur onik zegoen ikusteko apustua egin nuen, abonurik erabili gabe. Oso apustu serioa izan zen eta onik atera nintzen. Artea zer den ikasi behar izan dut, gero artea zer den ahazteko eta teknika primitiboetara jotzeko. Teknika guztiak ikasi, gero honelako marraz egiteko! Kar-kar...

Ematen du pintura hau biluztea dela. Zuk janzteza dela esango didazu baina...

Niretzat sortzea da. Ez banitu pintura hauek egingo, ez nintzateke ni izango.

Erretrakzio estetika

"Pintatzean, progresio baten barruan egon naiz, baina, bat-batean, zerbaitek min egin eta atzera egin dut, hortxe geratuta. Une horretan, soberan neukan guztia bota dut, eta lau gauzarekin geratu naiz. Hori da erretrakzio estetika: norabide progresiboa daraman prozedura bat, bat-batean gelditu eta apur bat atzera egiten duena. Karakolen adarren antzera, ukitzen dituzunean".

ez datoz bat: beltzez pintatzen duzu baina zu ez zara beltza.

Gauza bat da kanpotik zelan ikusten zaidan. Nik ez daukat adostasun handirik nire gorputzarekin, eta nire burua ezagutzen ari naiz. Akaso hau guztia gazteagoa nintzenean egin nezakeen, baina asko kostatu zait honaino heltzea. Beharbada hori da pintura ulertzeko klabeetako bat: nahiko analfabetoak garela gure barne-mundua ezagutzeko unean.

Pertsonaia zatikatuak egiten dituzu, marra luzeekin, erdi lainotan...

Besorik gabeko figurak edo buru solteak irteten zaizkit, baina ez da bilatutako zerbait. Nire ezezeko erretorikan, koloreak baztertu eta beltzarekin geratu nintzen. Forma alde-tik, sakonera zerbait teatrala iruditu zitzaidan, irribarrearen kontuaren antzera. Orain, nire formak bertikalak dira soilik. Konposaketa oso sinplea da: hondoa eta figura. Formatua, berriz, beti horizontala. Elementu gutxiegi dira, baina honaino heltzeko balio izan didate.

Papera beltzez pintatu ostean, begira geratzen zara. Zer ikusten duzu kontenplazio horretan?

Hori da nire prozedura: dena beltzez pintatu eta begira geratzea. Eta nire buruak, edo argi izpi batek, edo kasualitate batek... elementu figuratiboak sortzen ditu. Lehenengo aurpegiak ikusten dira, baina ez diet kasurik egiten. Gero espero gabeko formaren bat agertzen da, oso gutxitan figura oso bat. Elementu bat agertzen zait eta, horrekin lanean hasita, beste elementu batera heltzen naiz. Ez dut aurretik ikusten eszena osoa.

Kasualitatea aipatu duzu. Ze leku dauka zure lanean?

Argi izpiarena izan daiteke kasualitatea, baina hemen, lanean, ez dago ezer kasuala: irudi bat sortzen da, egun horietan beste asko egin ditudalako. Beraz, zentzu horretan ez da kasuala. Kanpotik apur bat isolatuta egon beharra daukat, eta horrela, errealitatearen pertzepzioa aldatu egiten da guztiz: bakarrik geratu beltzez pintatutako irudi baten aurrean, musika jakin batekin... denboraren pertzepzioa aldatu egiten da. Hainbeste aldatzen da, denbora izateari ere uzten baitio, beste gauza bat izateko: denbora hori ezin da logikaren baremoarekin neurtu, baizik eta, beharbada, bizipen eta oroimenen baremoarekin. ■

Bertsoa

DOINUA:

LUDI BIZIA ABESTI GOZOS

Sormena tresna egokia da mugatatik haratago zure burua eraikitzeko azaldu baino gehiago. Sortzen duzuna sortzean inork ikusi baino lehenago ondo pentsatu, horren isla bat zure barruan baitago.

Aitor Mendiluze

Julio César Díaz, erlezaintza eta apiterapian aditua «Gripearentzako onena, propolia»

Julio César Díaz doktorea erlezaintza eta apiterapia mailan aditu ezagunenetakoa da. Arlo horretako aldizkari eta gune elektronikoetan sarri argitaratzen ditu artikulak, bere hitzaldiak entzun dituzte Argentinaz aparte Uruguai, Kolonia, Kuba eta beste hainbat herrialdetan. Joan den udan Madrilén egindako Apiterapiako mundu biltzarrean izan zen, eta *Apiterapia alkoholismoan aplikatuta* hitzaldiak goraipamenak jaso zituen. *Apiterapia Hoy* liburuaren lehen edizioan medikuntza atal honen aurkezpen orokorraz gain Argentina eta Kubako esperientzien berri ematen zuen. Bigarren edizioan Uruguai eta Kolonbiakoak erantsi zizkion, beti ere herrialde horietako mediku ezagunen idazlanekin. ARGIAk euskaraz publikatu duen *Erlea gure sendagile* liburuak biltzen ditu horren atal nagusiak. Idazten bazaio epumer@infovia.ar helbidera, azkar eta zorrotz erantzuten du.

PELLO ZUBIRIA

Goiko argazkian apiterapeuta famatuak daude bilduta. Batzuk aipatzearren, eskuinetik lehenengoa da Julio Cesar Diaz, hirugarrena Hugo Agirre argentinarra duela gutxi Euskal Herrian ikastaro bat emana, laugarrena Stephan Stangaciu Errumaniakoa. Behekoan, ezkerretik hasita Luis Mari Intza *Erlea gure sendagileren* editorea, Julio Cesar Diaz eta Liena H. Orizondo doktore kubatarra.

JULIO CÉSAR DÍAZ (1954) Argentinako San Luis probintzian bizi da, Buena Esperanza herrian. San Luis probintzia aski pobrea da eta irakurleak karta geografikoan Buenos Airesetik Ande mendietara abiatu eta Txileko Santiagorako erdi bidean aurkituko du. Medikuz zirkulatu egin zituen Diaz doktoreak, eta Apiterapia berriz liburutatik eta Kubako medi-

kuengandik ikasi zuen. Medikuz gain erlezaina ere bada, eta Argentinako Erlezainen Elkarte-ko ordezkaria da San Luisen.

Bero hitz egin eta bero idazten duen gizona da Julio Cesar Diaz. Berotasun bera darabil gizartearen arazoak aztertzerakoan, eta horrek hainbat buruhauste, mehatxu eta kolpe zikin ekarri dizkio bizi den herrian. Euskal Herrian

askok ezagutu dute Díaz doktorea Tolosako Luis Mari Intza erlezainaren bitartez eta ondoren arazoren bat edukitzeagatik kontsulta egin diotelako, posta bidez. Beti erantzuten du Juliok. Hori bai, ironia ondo ulertu behar zaio.

Konta iezaguzu nola den zure bizitzako aste bat San Luisen. Gure irakurleek zure jardueraren argazkia eduki dezaten.

Ez naiz langile eredugarria, egia esan. Nire kontsultategian asteleheneretik ostiralera 9:00etatik 12:00etara egiten da lan, eta han batez ere erretiratu eta pentsionisten kontsultak hartzen ditut. Honek ez du dirurik ema-

ten, baina egin beharra daukat, 2.500 biztanleko herri honetan mediku partikular bakarra naiz eta.

Normalean ordu horietan —gaixo bat joan eta bestea etorri bitartean— ikasten, idazten, eta botika homeopatikoa, apiterapiak eta landaretakoak prestatzen aritzen naiz. Arratsaldeak ematen ditut erlauntzetan, parkean eta mintegian. Lorategi botaniko bat daukat desertuan munduko leku askotako espezieekin eta mintegian oihan berriak landatzeko bertako landareak ekoizten ditut. Hobby hutsagatik. Urtean 10.000-15.000 zuhaitz landare produzitzea ez da erraza pertsona bakarrentzako, baina plazerra da. Neguko arratsalde luzeetan zurean grabatuak eta tailak egiten ditut.

Ostiral eta larunbat arratsaldeetan homeopata eta apiterapeuta lana egiten dut, hainbat lekutan pasatzen ditut kontsultak eta asteburu guztietan bidaiatzen dut, mediku lanetan nahiz hitzaldiak edo ikastaroak emateko. Igandeetan etxean saiatzen naiz egoten. Etxetik auto lasterketak ikustea maite dut. Zorionak ematea badaukazue zuen bizilaguna den Alfonso Alonsori.

Zuk zure maputxe sustraia aldarrikatzen duzu. Gure amonaren ama Epumer Payné (Zerue-tako Bi Azeriak) kazikearen arreba zen. Epumer izan zen zuri inbaditzailearen aurrean

Ezkerreko argazkian calden zuhaitza, Argentinako lurretatik basoak suntsitzearekin desagertzen ari dena. Lerroon gainean Epumer Payné buruzagi maputxearen erretratua.

“Gure amonaren ama Epumer Payné kazikearen arreba zen. Epumer zen zuri inbaditzailearen aurrean amore eman ez zuten hiru buruzagietako bat”

amore eman ez zuten hiru buruzagietako bat. Familiak ezkutatu egin zidan hori baina amonak kontatu zidan 24 urte nituenean. Gero arakatu nuen informazioa, leku eta datak, eta amandreak egia zioela jakin nuen. 91 urterekin hil zenean burua argi zuen eta bere maputxe aurpegiarekin ezin zuen gezurrik esan.

Maputxeak Andeen bi aldeetan bizi ziren, nahiz eta historiagileek txiletarrak direla dioten. Ezin jakin non egon ziren: beren denbora "zirkulu-formakoa" zen eta ez lineala gurea bezala; "atzo" esan eta izan daiteke atzo bezala duela 200 urte. Ez zuten idazten; ez zuten behar: idatzirik haratago doan ondarea utzi zuten, hala nola 28 eguneko 13 hila-betez osatutako egutegia, bere solstizio eta ekinozioekin, perfekzio harrigarria duena.

Gainerakoan baditut odol belgikar, arabiar eta italiarra. Zer iruditzen nahasketa? San Luisen ez dago ia batere interesik jatorrizkoaz, nahiz eta agintariak ere baduten odol aborigenaren arrastoa. Egia esan, salbuespen jatorren batzuk kenduta, honetaz ez dago interesik Argentinako inongo eskualdetan.

Zein etorkizun ikusten diozu maputxe jendea-ri?

"Lurraren Nagusiak" esan nahi du maputxe hitzak. Maputxeen herri edo nazioa jadanik ez da existitzen. Nahastu gabeko bakar batzuk bizi dira "erreserba" direlakoetan, irabazlearen karitatetik biziz, lan egitea baino erosoagoa delakoan. Norberari min egiten dio bere jendea horrela bizitzen ikustek, baina trobadoreak ez du errealitatea asmatzen, kontatu egiten du.

Mugimendu indigenistak gero eta senda-goak dira eta ozenago entzuten zaie, baina geratzen den pixka horretatik zerbait salbatzea besterik ezin dute egin, eta ez da gutxi. Beharbada, gaur inportanteena partaide izatearen harrotasun hori izan daiteke. Ez ahaztu garaituak ez direla ondo ikusiak izaten sekula. Jatorrizko herriok garaitu egin gintuzten eta belaunaldiz belaunaldi herri horietako kide izatearen lotsa irakatsi ziguten. "Indio izatea" moztarotatu egin behar zen.

Asko dira gaur egun beren sustraia ezagutzen ez dituztenak, eta beste asko jatorrizko arbasoak eduki ez arren lur haue-tako biztanle autentikoen defendatzaile sutsuak direnak. Guk zera sinestu dugu: "Lurra ez da gizakiarena, baizik eta gizakia lurrarena"; eta horregatik Turner, Stallone, Bennetton eta hemen bertako zenbait traidorek gure lurak bereganatu dituzte. Inperio erromatarra erori bazen, Berlingo harresia ere bai... nori axola zaio etnia bat edo hamar

gehiago edo gutxiago egon? Hori norberari baino ez zaio axola, bere buruaren eta herri baten kide izatearen harrotasunagatik.

Nola piztu zitzaizun erleekiko eta apiterapiarekiko zaletasuna?

Beti izan dut erleekiko interesa eta hori mamitu nuen bizitzera landa herrietara etorri nintzenean. Erleekin hasi eta berehala, 1992an, propoliaren sabotaia gertatu zen hemen, Argentinan. Gero Kuban Ana González Gerra doktorea entzuteko aukera izan nuen, medikuntza osagarri eta humanistikoak ikasten ari nintzenean. Apiterapiara efizientziagatik pasatzea berez etorri zen.

Zertan aldatu da apiterapia zu hasi zinenetik gaur egunera bitartean?

Kontuz ibili behar dut galdera hau erantzutearan, harroputz ezjakin baten itxura eman dezaket eta. Argentinan apiterapiari dagoen guztia ez dut ezagutzen. Baina bai esango dizut zabalkundea eman diodala, mistizismozko distira kendu diodala. Horretarako egin ditut aipatu dituzun liburuak, argitalpen elektronikoak eta grafikoak, hitzaldiak: eza-guna izan dadin eta erlezainek ikas dezaten produktua ateratzeko unean ez hondatzen. Apikulturaren propagandista izan naiz.

Txirotasun handia dagoen leku batean ari zara lanean. Mundua banatuta dagoen moduan, aberatsentzako apiterapia eta pobreentzako apiterapia ezberdinak al daude?

Diru gutxi daukatenak egokitu zaizkit... beti izan dut zorte txarra. Argentinan "pobreekin" bakarrik egiten dugu lan, aberatsak munduko beste herrialdeetara doaz sendatzera (eta bide batez turismoa egitera), garesti ordaintzen dituzte efikaziarik gabeko tratamendu kaltegarriak, baina seguru daude erre-medio merke bat ezin dela ona izan. Apiterapiako erremedioek Argentinan botika kimikoen laurdena edo herena balio dute. Botika merkeekin lan egiteak esan nahi du behartsuek eskuratu ditzaketela, ez behartsuentzako medikuntza dela. Nire aldetik, ez daude tratamendu ezberdinak aberatsentzako eta txiroentzako. Nik gizakiak artatzen ditut. Beren lantegia ezagutu nahi dut horri dagozkion gaitzengatik, ez irabazten duten kopuruagatik.

Nolako harremana duzu inguruko mediku alopatekin? Hemen artatzen gaituzten mediku gehienek ez dakite ia deus apiterapiaz...

Nire herrian oso mediku gutxi daude eta sistema estatalean daude, etengabe ari dira aldatzen. Beren buruak ez dituzte bertakotzat eta niri bidaltzen dizkidate edo sendaezinak edo gogaikarri egiten zaizkienak. Ia ez dugu elkar

DANI BLANCO

Argazki txikietan ageri dira: propolia alkoheletan; propoli, ezko eta eztiz egindako krema; eta eztia. Handian, behatz gaineko erlea besoan sartu duen eztenari begira.

ezagutzen mediku horiek eta nik. Beste leku batzuetan kolegek eta mediku taldeek arbuaitu egiten gaituzte, "petrikiloak" baino okerragozat gauzkate (nahiz eta unibertsitatean haien burkide izan garen), beren ezjakintasunarekin egiten dute lan eta inoiz ez dute eztabaida serioarik onartzen.

Mediku horietako bakan batzuek (gero eta gehiagok) beren familietakoak bidaltzen dizkigute, eta onartzen hasi dira gizakiak era integralean artatu behar direla. Unibertsitatean ikasi duelako medikuari sinestarazten zaio errealtatea unibertsitatean ikusten dena bakarrik dela. "Unibertsitateak gauzok erakusten ez baditu, ez dira existitzen" sinesten dute. Horregatik ez dakite zer gertatzen den beste terapiekin eta gero gaixoen aurrean oso gaizki geratzen dira.

Orain hemengo farmazietan publizitatea egiten zaie propoli + erregina-jelea + eztiz egindako produktuei, adibidez. Multinazionalak berenganatuko ote dute apiterapia ere?

Ez dakit gauzak hor zehazki nola egongo diren, baina pentsatzen dut hemengo antzera samar izango direla. Aspalditik daude botikak apiterapiako osagaiak dituztenak. Bat ezagutzen dut polenez egina, eta lau aldiz garestiago saltzen dute polenaren estraktu

biologikoa dela esanez. Ezta botika askotan egoten da eta propolia ari da bere lekua hartzen, erregina-jelea liofilizatu ere bai (horrelako nahasketetan efikazia txikiagoa eduki arren). Baina pixka bat besterik ez dute erabili nahi, ez dadila gehiegi zabaldu jendearen artean; korrontearen kontra ez egon eta aldi berean "bezeroak" ez galdü. Ez ahaztu konpainia handiek apiterapian ezin dutela patenterik eduki eta ondorioz ezin dutela prezioa igo. Beste landare-estraktu askorekin gauza bera gertatzen da: botiketan sartuz doaz —ukatu arren— ezin direlako bazterrean gelditu.

Aktualitateko kontu bat: hegaztien gripea, gainean omen duguna. Apiterapeutak badauka aholku bereziren bat?

Gripea harrapatzeko, izaki bizidunen —tartean gizakion— beste edozein gaitz bezala, pertsonak behar ditu: batetik berezko joera eta bestetik defentsak baxu edukitzea. Horretarako joerarik ez duena ez da gaixotuko ezta defentsak apal edukita ere. Joera daukana berriz, gaixotu egingo da, arinki bederen, baita defentsak indar betean eduki arren ere. Hein batean, kontua da genetikan suertea izatea, janarietan kontuz ibiltzea eta bizimodu sanao edukitzea. Gripearen aurrean, erlauntzak eskaintzen dizkigu propolia eta pozoia. Propolia antibirala da, baina gainera defentsak indartu eta soina garbitzen ditu. Erlearen pozoiak defentsa sendotu eta bere ezaugarri fisiko-kimikoez zuzenean eragiten die birusei, hauek ezin diote aurre egin. Pozoia izango litzateke azken arma, eta onena oraindik propolia hartzen hastea da.

Galdere gaitzo bat. Erlezainek beren erleen gaitzak —barroa eta lokea, adibidez— antibiotikoez borrokatzen dituzte. Hau kontraesanean dagoela dirudi propoliak daukan dohain antibiotikoez. Zuk horretaz esaten duzu zerbait zure liburuan.

Gaitz horiei bi modutan egin diezaikegu aurre. Bat da arazoari tratamendua ezartzea. Propolia bakterioen eta akaroen kontra efikaza da (zientifikoki frogatuta dago eta liburuan esplikatzen dut nola eragiten duen) eta ez ditu eztiak kutsatzen. Beste modua da arazo hori ez edukitzea: gaixotuko ez diren erleak lortu behar dituzu (eta erlezainak berak ez gaixoaraztea). Argentinan erraza da erle erresistenteak aurkitzea, beharbada zuen lurraldean —dena hain arautua dagoenez— ez da hain erraza izango, baina beti daude. Egia da

“Medikuari, unibertsitatean ikasi duelako, sinestarazi zaio errealitatea unibertsitatean ikusitakoa bakarrik dela. Horregatik ez ditu ezagutzen beste terapiak”

“Milaka hektarea birlandatzea ez dut lortuko agian, baina parke, plaza eta eskoletan nire bilobek ikusi ahalko dituzte gizakiaren eskuak suntsitutako espezieak”

sistema hau ez dela sinpatikoa: erlauntzak bere horretan utzi, akabatu edo hustu direnak erre, eta bi urteren buruan bakan batzuk geratuko zaizkigu. Bizirik atera badira, gaitzari kontra egin diotelako da. Hauek ugaltu behar ditugu.

Zure idatzietan Fidel Castro eta Hugo Chávez defenditzen dituzu, eta Argentinako agintariak jipoitzen. Nola bizi zarete San Luisen eta Argentinan?

Nik azpimarratu nahi dut zein gobernuak zaintzen dituzten beren herritarrak eta zeintzuk kondenatzen dituzten; ez zaizkit izenak askorik inporta. Argentinan gaur egun herritarren %50az goiti txirotasun marraren azpitik bizi da. Lege Federalari "esker", ikasleek porrot egiten dute unibertsitatean sartzera-koan. Hemengo polizia ez da sanao, egunero

aurpegiatzen zaio segurtasun falta. Ez da berme konstituzionalik —behin-behineko kartzelaldia urtetan luza daiteke—, ez gobernu zentralak eta ez federalek ez dute Konstituzioa betetzen, eta handitzen ari dira jadanik ordaindu ezinezkoa den kanpo zorra. Hutsaren trukean oparitu zituzten hemengo enpresa eta kapitalak. Atzeritarrek erosten dute gure lurra eta leku turistikoetara sartzeko debekatzen dute. Transnasionalek hemen lortzen dute onartzea beste herrialdeetan oraindik probatan dauden transgenikoak. Horiek eta askoz gauza gehiago kontatu daitezke Argentinan eta San Luisen gertatzen denaz.

Liburuan oso kezkatuta azaltzen zara oreka ekologikoarekin eta bioaniztasunarekin. 51 urte bete berriekin, zein da zure itxaropena arlo horretan?

Egia esan, gauzak hobetuko diren esperantza handirik ez daukat. Errealista izan beharra daukat, ez dut lortzen nire burua engainatzea. Gauzak jakinarazteak eta batez ere ezagutarazteak zerbait hobe lezake, suntsipena mantsoago gerta dadin. Baina ezin dut geldiarazi deforestazioa,

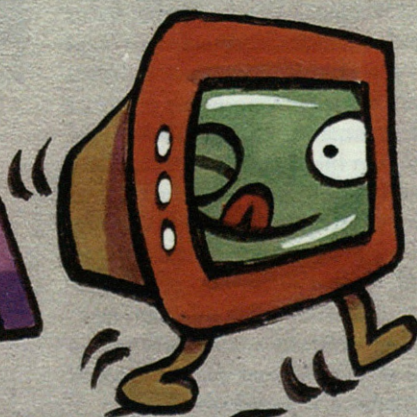
bertako espezieak desagertzea, gobernuak bultzatzen dute eta politika hori. Egin dezakedana da —eta hala egiten dut— bertako landare eta zuhaitzak sortzea, gero horiek ahal den lekuan landatu ditzaten. Eremu zabaletan milaka hektarea birlandatzea ez dut lortuko agian, baina parke, plaza eta eskoletan nire bilobek ikusi ahal izango dituzte gizakiaren eskuak suntsitu zituen espezieak. Patua engainatzen dudala sinesteko modu ironikoa da. ■

GORROROBIS

Arisko Urmeneta

EUSKARAZKO TOKIKO TELEBISTEN
IBILBIDEA NAFARROAN ...

TTIPI
TTAPA

...TXALOA!

ANDA A
CIRQUIAR
POR AHI, CACHO
CIQUINOSO !!!

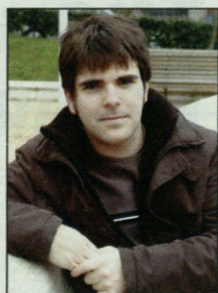
Ametsak erein eta ametsak bildu

Uda hasita zegoen ideia aipatu zidaten. Bikaina, esan nuen, ondo eginez gero izugarria. Baina ondo egin behar da, gero. Asko dira herri honetan goizaldeko ordu txikietako ideia potoloak, uzker bat bezain indartsu bota eta hura bezala minutu batzuetan batere indarrak gabe galdutakoak. Okerrenak tartekoak dira, indar apur batekin ekin, jendea inplikatzeko hasi eta gero ideiarekin sortzaileak eurak ikusten dituzu uzkur, ez jakin zergatik. Izan liteke euforian botatakoak ajea latza izatea, izan liteke ideia ona zirudiena hain bikaina ez izatea, izan liteke goizaldeko hiruretan edozertarako prest den iraultzailea egun-argitan funtzionario apal eta sumiso bihurtzea, eta izan liteke azalpen psikologikoagoa behar duen fenomeno gertatzea gurean: argi azaltzerik ez dauden arrazoiengatik, lanari indartsu ekin dion taldea erdibidean hustuta gelditzen da, taldekideak ustez haserretu gabe, indarrak ahitu edo interesa galduta.

Horrelako mila kasu ezagututa, horixe izan zen nire aholkua, ondo egiteko gauzak, hasieran bai baina gero jarraipena egiteko, jendea asko inplikatu behar zenez. Mesedeak eskatzea munduko gauza errazena baita, gero erantzuten jakitea besterik da, horratik. Uda aurrera zihoan, eta baietz, kontua ondo zihoala zioten, urliak baietz eta sandiak ere bai, ezezkoren bat, noski, baina gure gazte zoro koadrilak bazterrak ederto nahasten asmatu zuen. Inplikazioa lortu, eta erantzuten asmatu.

Emaitza, labetik irten berri dago. Ez dakit beste egileek zenbaterainoko lana izan duten, nire xume-xumea izan da ipuin labur bat idatziz. Zer gehiago, horrenbeste lagun biltzea lortzen delarik, eta atzetik horren gazte-koadrila bikaina izanik, dena lotu eta antolatzen?

Horixe da nire auzoko gazteria. Horixe zen iaz ere. Aukeran, gurago ipuinik idatzi barik horrelako libururik ere ez egin beharra, ez behintzat honetaraino ekarri gaituen motibo zehatzaren eskutik. Baina hala izan denez, bego horretan. Eskerrik asko, alkate jauna. Zure laguntzarik gabe ez dakit *Ametsen Baratz*a osatuko genukeen. Auzokoen bultzada eta babesa garrantzitsua izan da, baina zure egurra geneukan akuilu garrantzitsuena.

INIGO AZKONA

Sorgintxuloren itxieraren hamaikagarren hilabetearen aurkeztuko dute, Durangorako prest. Gauza onak, hobeak, eta zergatik ez, txarrak ere aurkituko ditugu barruan behar bada. Borondate faltarik behintzat ez. Halaxe zen *Sorgintxulo* ere, gauza bikain asko eta hobetu zitezkeen batzu-batzuk ere bai. Bizitza bera bezalaxe. Berbetan hasi eta Santutxu auzoko espazio hark eman zezakeen guztia-zen zati bat, zuku apur bat ateratzen asmatu zuten auzokideek. Zinema, ordenagailu-gela, musikarientzat ere bai, afari, jai, ekitaldi andana antolatutakoa. Ez ditut ahazteko liburua-zen xaxatzaileak, musika jotzen, jendek gainezka zegoen afarian, eta Etxahun Lekue eta Arkaitz Estiballes bertsolariak aurrean, tabureteetara igota, *rasta* ileak, *rasta* txapelak jantzita, "*No, Arkaitz, no cry*" bezalako bihurrike-riak lantzen. Bertso-rastafaria, adibide txiki bat baino ez, gure auzotik. Larrabetzun, Iru-

Horixe da nire auzoko gazteria. Horixe zen iaz ere. Aukeran, gurago ipuinik idatzi barik horrelako libururik ere ez egin beharra, ez behintzat honetaraino ekarri gaituen motibo zehatzaren eskutik. Baina hala izan denez, bego horretan. Eskerrik asko, alkate jauna. Zure laguntzarik gabe ez dakit *Ametsen Baratz*a osatuko genukeen. Auzokoen bultzada eta babesa garrantzitsua izan da, baina zure egurra geneukan akuilu garrantzitsuena

ñean, Gasteizen, Euskal Herri osoan beste hainbeste topatuko dituzue, udaletako kultura sailerako programa garestietan agertu ere egi-ten ez direnak. Baina hor daude, ametsak bezala, hain eskuragaitz eta gezurrezko batzuentzat, hain presente eta garrantzitsu besteontzat.

*Ametsen Baratz*a izango da liburua, baina beste amets asko erein eta landu dira aspal-dion. Gasteiz adibide ederrena. Han eutsi diote oraingoz, eta izan dute oihartzunik. Agian PPko alkatea komeni zaigu bestei ere. Biba zuek. ■

Ramon Etxezarreta

PSE-EEKO KIDEA ETA DONOSTIAKO ALKATEORDEA

Eskubideak, harrokeriak, justizia...

Nago eskubideak konbentzioa direla, hitzarmen bat, ituna, paktua. Ez direla berezkotasunetik sortzen direnak, ez berez, inork eragin edo bultza gabe, etorri edo eskuratzen direnak. Horretarako ezinbestekoa da, konbentzioan, hitzarmenean, alde bat baino gehiago, bi gutxienez, izatea. Ezinbestekoa den bezala alde batek besteak konbentzitzeko ahaleginak egitea, samurrak ala latzak baina ahaleginak, jakinik alde bat bakarra baino gehiago ez direnean ados jartzen konbentzioa ez dela gauzatzen, eskubidea ez dela ez lortu eta ez praktikan jartzen.

Askotan, ez asmorik txarrenarekin, geure eskubideetan aritzeko haiek, eguna joan eguna etorri, berrikusi, birformulatu, birnegoziatuko ez balira bezala aldarrikatzen ditugu geure existentzia, nahi eta jabetzak. Eternitatearekin hasi eta eternitatearekin bukatuko balira bezala. Ondorioz, oso saio gutxi egiten dugu beste alde, gureak aitortu eta ontzat eman behar dituen, aintzat hartu behar gaituena, landu eta konbentzitzen.

Historia argudiotzat hartzea horrelakoetan maiz gertatzen den kontua da. Historia gaindiezin den errealitatea bihurtzen dugu -interpretazioak ez ditut hemen kontuan hartzen- eta geroaldiari, geuk geure borondatera baldintzatu beharko genukeen geroaldiari, uko nabarmena egiten diogu fatalismoaren putzutan geure arnasak ia itomeneraino estutuz.

Horrela, zoritxarrez, Espainia Espainia da eta ez dago ez bere azpian, ez parean, bere mendeko ez den errealiterik. Zertarako gogoratu gaztelerazko literatur tradizioan nazio hitza gaur Espainia deitzen den errealitate horretako lurralde eta giza komunitate askori egotzi zaiola, edo hitzak kontzeptu politikoaren konnotazio nabarmenak izan arren jatorriarekin zer ikusi gehiago duela beste ezerekin baino. Bai, bai, ados, jaiotzea dela seguruena gure ekintza politikorik garrantzitsuena.

Euskal Herriarekin ere antzeko, nahi genukeena eta inoiz izan ez garena fabulatuz besteren errealitateak ez aitortzera edo, onenean (?) ere, axola ez izatera bultzatuak gertatzen gara eta Espainian gerta daitezkeen itxikerien ispilu garden bilakatzen

DANI BLANCO

gara. Bi jarrerak ezinezko bihurtarazten dute etorkizuna eta, ziurrenik eskubiderik garrantzitsuena den, etorkizun eskubidea ukatzen diogu elkarri.

Eskubideen kontu hau, nirekiko, frankismo amaieran eta demokrazian zehar ikasi dugun ustea dut. Premian neukana eta lehen ez gene-kiena, diktadurek ikastea galarazten baitute, ikasi dugu, hainbeste denboran ukatu zitzaiguna, eta justizia kontu bihurtu dugu guztia. Hau da nirea, hau dagokit niri beraz zuk niri eman edo aitortu behar didazu eta ez daukat nik inori ezer zer eskerturik. Horrek esan nahi du besteek dituztela gurekiko betebeharrak eta guri horiek exigitzea besterik ez dagokigula, ez negoziatzea eta gutxiago eskertzea.

Justiziaren bidea aukeratu dugu, eskubideak eta bere subjektuak ondo definitu gabe daudenean, eskuzabaltasunarena eta esker onarena hautatu beharrean, azken hau, agian, bide egokiagoa izan daitekeela uste izatea bekatu mortala dela pentsatuz. Pena eta mina ematen didate nazionalismoen harrokeriek, justiziaz guztia zor zaiela uste baitute, eta beren lorpenetan beste inoren merezimendurik ez baitute ikusten. Zeken eta esker txarreko bihurtzen gaituzte. Harro.

Kezkatu egiten nau hainbeste ebidentziaren jabe den gizarte batean bizitzeak. Inbidia ematen dit katalanen erlatibizatze ahalmenak. Nazka ematen didate erlatibizagarriak absolutu bihurtarazten dituztenek.

Iruditzen zait "justizia/harrokeria" nahaspila horretatik jo dugula eta bazter batera uzten ditugula "eskuzabal eta esker oneko" izatearen bideak. Nik behintzat prest nagoela esango nuke nire eskubideen

aitorpena egiten dutenei, oso gogo onez ez izan arren, merezimendu handiak aitortzeko eta ez nire lorpen soil direla aldarrikatzeko, eskubideak eskubide ditudala, batik bat, haiek aitortzen dizkidatelako. Uste dut honi diplomazia edo antzeko zerbait deitzen zaiola politikan eta hauxe eskatuko nieke nire herritar guztiei, lehendakariarengandik hasita, harrokeria gutxiago eta diplomazia gehiago.

Eta, portzierto, ez dut katalanak baino katalanago izan nahi. ■

Justiziaren bidea aukeratu dugu,
eskubideak eta bere subjektuak ondo

definitu gabe daudenean,
eskuzabaltasunarena eta esker onarena

hautatu beharrean, azken hau, agian,

bide egokiagoa izan daitekeela uste
izatea bekatu mortala dela pentsatuz.

Pena eta mina ematen didate
nazionalismoen harrokeriek, justiziaz
guztia zor zaiela uste baitute, eta beren

lorpenetan beste inoren
merezimendurik ez baitute ikusten

Iñaki Antignedad

EHUKO IRAKASLEA ETA EHKO LEGEBILTZARKIDE OHIA

Gerokoak gaurko

Gurean den gatazka gainditze bidean ipiniko duen prozesu politikoaren atarian omen gara. Horixe diote behintzat, nabardurak nabardura, esparru sozio-politikoko hainbat eragile inportantek.

Sinetsi beharko! Posizioa hartzen daude, badaezpada, atarikoak zabaldu beharko lukeen prozesuan kokapen egokia izateko. Nik gaurko zelai politikoan diren esanen eta eginen saltsan argi-ilunak ikusten ditut, alde diferenteetan ikusi ere. Eta prozesuaren gero-
ra begira ditudan zalantzak gaurko nahi nuke arakatzan hasi, geroko utzi gabe.

Hasteko, gatazkan parte diren guztiekin, eta denak dira, mahai politikoa osatu beharra askok defendatzen du gaur, inoiz baino gehiagok. Pozgarria. Betiko salbuespena izan ezik, badirudi beste eragile politiko guztiek bat egiten dutela horretan. Horrelakoe-tan beti izaten dira presatiak, mahaia segituan osatzea nahi dutenak, di-da batean, erretratua eta guzti. Esker-rak zentzuzko arotzak izan badire-la, mahaiari behar bezalako hankak bermatu nahi dizkietenak, pisuzko eduki guztiak agoantatzeko moduko mahaia izan dadin. Abiadura handia ezertan ere ez da ona. Denborak luzatu eta zaildu duen gatazka ezin da motzean konpondu, bestela ez zuen hain luze iraungo! Horregatik dira atarikoak derrigorrezko, askotan ezkutukoak izan-da mugimendurik igar-tzen ez bada ere.

Horraino ados. Baina mahaia abian, tentuz bada ere, litekeena da azkenean adostasunik ez izatea gatazka konpontzeko fun-tsezko diren korapiloetan, erabakitze-ko eskubidea eta lurraldetasuna gurean.

Orduan?

Mahaian

abiatzeak,

atariko guztiekin bada ere, ez

dakar halabeharrez gerora

behar besteko adostasuna

IÑAKI AZKONA

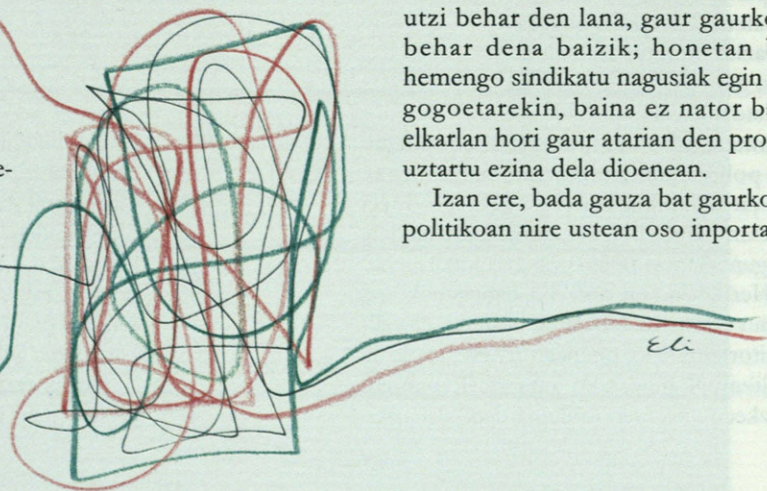
lortzea gatazka behingoz konponbidean ipin-tzeko, mahaikide guztiok horretan saiatuko balira ere. Kataluniako estatutuaren gainean Estatuan den eztabaidak nahiko argi eman dezake hemengo prozesuan sozialistek izan dezaketen jarreraz. Izan ere, argi dago oinarrian erabaki-esparru diferente bien arteko talka dagoela, biok bateraezinak direlako, indarrean den legeaz; beraz lege hori ezin konponbide izan. Hortaz, gogoan daukat gatazken konpon-bidean aditu batek esana: "konponbidea egoera berri bat lortzea da, non gaurko egoerarekin konparatuta batzuek irabazi egingo duten eta beste batzuek galduko".

Konponbideak konpondu behar duenaz gutxieneko adostasunik ez bada mahaian lortzen, gizarteari zelan eta zertaz galdetzearen inguruan ere ez badago gutxieneko adosta-sunik, zer egin? Lehengo jokaerara bueltatu behar ote? Bestelako jokaerak bultzatu? Nire pentsaeraz borroka armatuarenak egin du, ez da gehiago gerora begirako tresna egokia, arrazoiak arrazoi, gaur atarian den prozesuak azkenean konponbidea ekarri ez eta bere horretan ustelduko balitz ere.

lehenesten dugunon artean lurraldez lurral-de gure jarrerak gizarteratu eta sendotzeko, hitzen eta erabakien bidetik. Jakina, buruja-betzaren aldekoen elkarlana ez da geroko utzi behar den lana, gaur gaurkoz indartu behar dena baizik; honetan bat nator hemengo sindikatu nagusiak egin berri duen gogoetarekin, baina ez nator bat, ostera, elkarlan hori gaur atarian den prozesuarekin uztartu ezina dela dioenean.

Izan ere, bada gauza bat gaurko eztabaida politikoan nire ustean oso inportantea dena:

Borroka armatuarenak egin du, ez
da gehiago gerora begirako tresna
egokia, arrazoiak arrazoi, gaur
atarian den prozesuak azkenean
konponbidea ekarri ez eta bere
horretan ustelduko balitz ere

Burujabetzaren aldekoen elkarlana ez da geroko utzi behar den lana, gaur gaurkoz indartu behar dena baizik; honetan bat nator hemengo sindikatu nagusiak egin berri duen gogoetarekin, haina ez nator bat, oster, elkarlan hori gaur atarian den prozesuarekin uztartu ezina dela dioenean

eragile politiko desberdinak, seguruenik abiadak behartuta batzuen kasuan, argitzen daude euren jarrera politikoa Euskal Herriaren izan eta izaerarekiko, hau da, gatazkarekiko, balizko prozesu batera begira. Eragile politiko guztien erretratua inoizko argiena da gizartearen aurrean, zer dioten eta zer dagiten konpontze bidean, eta hori ona da, eta pedagogikoa, ez bakarrik parte guztien prozesua aurrera egingo balitz bultzada zabala eman diezaiokeelako, baizik eta prozesu hori bere horretan ustelduko balitz ere burujabetzaren aldeko gure bidetik beharko ditugun jokaera berrietarako oinarri sendoagoa ekarri dezakeelako. Guztion panorama politikoa argituz joateak zaildu egiten die alderdien buruei hautesle izan ditzaketan hiritarrak motzean lotzea. Hortaz, burujabetzaren aukera inoiz baino zabalago hedatu liteke hemendik aurrera, lurraldez lurralde, beti ere bestelako gizarte eredu baterako bidaide.

Gainera, gaur gaurkoz bada burujabetzaren aldekoen elkarlana abian, Nazio Etabaidagunea, abertzaleon transbertsalitatea jorratuz, sindikatu nagusiak horretan bere neurriko zama ipini ez badu ere. Badu apustuak non gauzatu! Gune horretan orain gutxi burututako Nazio Etabaidak agerian utzi zituen burujabetza politikoa herri-eredu bati lotzerakoan oso ikuspegi desberdinak direla, sozio-ekonomikoan eta sozio-territorialean ere, globalizazioa ulertzeko moduan. Eztabaida honetan sakontzea ezin da geroko utzi, gaur gaurkoz eutsi behar zaio, jarrerak jarra, eta esango nuke honetan ere goiko prozesu politikoan bezalaxe edukiak argituz joan ahala transbertsalitatea nagusituz joango dela, elkarlan berrien oinarri, ohiko sigletatik haratago. ■

TXANDAN
Amatino

Ba... oso ondo

Auskalo gero azkenean bakeak egiteko gauza izango ote garen, baina begien bistakoa da behintzat biderik egin egiten ari garena. Bide erdiak bederen.

Urteak daramatzagu nork bere larraina markatzen zein inorena uxatzen eta hona non, azken aste batean, inoren bideak norberarenak baino ez diren. Aralarrek dio Batasunak haren bideari ekin diola azkenik. Batasunak dio azkenean Euzko Alderdi Jeltzalea kopiatzen hasi zaiola. Jeltzaleok, berriz, seguru omen daude behingoz Batasuna bideratzen hasia dela eta, Alderdi Sozialistari jaramonik egingo badiogu, alderdi orok dihardu beraien bide beretik aritzen. Bapo, martxa honetan gehienek ildo berean aurkitu ahal izango dute elkar. Ba... oso ondo.

Noizbait bakeak egingo ditugu, bai, eta bake-helmuga horretan Aralarrek esango du berari esker Batasunak mugitu behar izan duela. Batasunak esango du berari esker Euzko Alderdi Jeltzaleak berreskuratu behar izan duela orain 30 urte galdutako bidea. Zapa-terok salduko du Espainian berari esker lortu dela bakea eta EAJk esango du horretarako ez zela horren txango luzerik behar.

Eta denok arrazoi, denok irabazle eta denok gustura. Ba... oso ondo. ■

HIRUKO TXIKIAN
Joxe Mari Ostolaza

Oiartzungo

Madalensoron herriko bertsolarien saioa genuen. Realak denboraldi osoa zeraman partidariak galdu gabe. Biharamunean Sevillan jokatzeko zuten. Izenik gogoratzen ez diodan bertsolariak, neurri txikiko "Maritxu nora zoaz" doinuan, puntutako lehen lerroan zortzi silaba sartzeko aukera dotorea ematen duen horretan, "atzo joanak zaizkigu kastilla barrena, bihar galduko balute sekulako pena" kantatu zuen. Sevillan, erretiroa hartzearen zegoen Gazteluk eremu aluan galdu zuen baloia eta Bertoni Realari liga irabaztea eragotziko zion gola sartu zuen. *Diario Vasco* aditu bat zuen. Futbola deus gutxi ezagutu, baina egunero idazten zuen horietakoa. Luis de Andia zuen sinadura. Ormaetxea larrutu egin zuen. Ez omen zuen zeukan taldea merezi. Eta talde haren balentriak, Boronaten jakituriari zegozkion, Expositoren merituen jakalari gehienak lehenik berarekin egondakoak baitziren—battereratu gabe. Ormaetxea, nefastoa zen. Acosta—de Andia berriz bataio deituta—hark ez zion Albertori treguarik eman, eta Realak hau kanporatu arte ez zen baretu. Galesa ekarri zuten. Luis de Andia haren orduko lerdeak bertan dirauela oraindik irudipena daukat, *Diario Vasco* eskutan hartzen dudak bakoitzean. Albertok zuen giza mailaz ezin zitekeen entrenadore kaskarra izan, nahiz eta espektakuluari bizkarra eman. ■

Andoni Egaña

BERTSOLARIA

Malenkonia

Zoriontsu ez izatearen zoriona eta zoriontsu izatearen zorion eza gurutzatzen diren espazio horri deitzen omen zaio malenkonia. Udazkena du gustuko urtaro, orbelaren kolorea du, kristalari itsatsitako euri-ttantta da ukimenarentzat, eta dilinda du maite, esaterako, emazte alar-gunaren soinekoarena... Niri, Urepelera hurbiltzen naizen aldi oro egiten dit bisita. Urriaren azken igandearekin izan gara aurten, Xalbadorren heriotzak hogeita hamar urte gertuan eta Joxe Mari Aranalderenak hilabete doia. Eta beti bezala malenkoniak jo nau haranzkoan. Inguru hartako naturaren kolore askotarikoak izango dira arrazoi. Edo garai hartan Xalbadorrek egin behar izaten zituen ibileren handia kalkulatzeko hasteak narama urrutiko sasoiatara. Edo bestela, Xalbadorren heriotza bera izan zen malenkoniarako amu, omenaldi egun batean agur esaten ez baitu edonork asmatzen. Urosa ez izatearen asebateak eta uros izatearen poz ase hutsak bat egin zuten ilunabarrean.

Pipertuta

Azken urtean inon eta inoiz ez bezala, segidako bi egunetan, igande eta astelehen, trafiko-ilara luzeen morroi suertatu naiz. Urepelera bidean igandez, Gernikarantz urriko azken astelehenean, autoekin batera amorrazioa pilatzen den une horretara iritsi gara. Futbolaz hitz egiten da gaizki. Uholde, tropel, masa... futbolak mugitzen omen ditu modu ulergaitzean. Ez dakit ba, futbola bakarrik den. Etxetik ateratzen gaituena, nagusiki, jan-edana da. Halabeharra izango zen, baina bolantean pipertuta eduki ninduen arrazioia, igande nahiz astelehen, piperra zen. Ezpeletakoa edo Gernikakoa. Baina piperra. Piperra beti piper...

DANI BLANCO

Kasatxof

Denborak beti uzten du arrastoa batean ez bada bestean. Urtero izaten gara Aramaio-tik gora, oso gora, dagoen mendi-borda batean bertsotan. Anboto peko txoko hartan lagun onak egin ditugu urteen joanean. Parajea zoragarria da, eta txabolaren izena gutxi-jota harrigarri. Kasatxof, Santa Krutz apaiza ezkutaturik egon omen zen koba-zuloaren ahotik gertu eraiki zuten duela hogeita hamabosten bat urte. Kasualitate hutsa, jakina! Ez zuten apaiz gerrilariarekin Lourdesko edo Arantzazuko Ama Birjinekin erabilitako logika -non azaldu, handik hurbil tenplua egin-erabili. Gainera, Kasatxofera inor ez da joaten urarengatik... Beste sasoi batzuk ziren: herrietan soka-tira talde indartsuak osatzen zituzten, *Un millón para el mejor* telebista programak arrakasta itzela zuen, Zarautz Marbellartzen hasi zen eta Aramaio telebista espainiarrean urdin eta hori jantzita, herria herriaren aurkako lehian agertzen diren herri horietakoa izan zitekeen. Zorionez, gauzak aldatu egin ziren. Guri orbaina geratu zaigu "Euromar"rekin, izenaz gain han geratu baita eraikin erraldoia zutik. "Kasatxof"ek, bere txikian eta goxoan, izenagatik bada ere, nondik gatozen adierazten digu. Eta Santa Krutz apaiza akaso han egongo da oraindik zelatan goraxeagotik...

Basurdearena

Olaztin ginen Maialen Lujanbio eta biok, Nafarroa Oinez-en. Azken ekitaldian bertsotan egin behar genuen, jendea agurtze aldera. Gure aurretik kantariak ziren ohol-tza berean, eta Niko Etxart, bere aita eta koinatuak ekitaldia burutu zutelarik igo ginen gu, bertsotara ustez. Baina gurutzatzean, diosalarekin, "aio eta agur", Niko tematu zen bostok batera zerbait abestu behar genuela. Jendaurrean geundelarik ez genuen ihes egiten asmatu. Bostok ekin genion abesti erraz bati, haiek

irudiak:

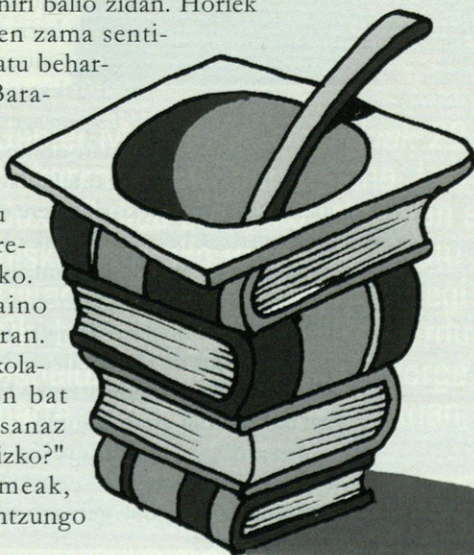
Antton Olariaga

Durango, herri baino data da gure kulturean. Iritsiko da eguna eskolatik umea idazlanen bat egin behar duela esanaz itzuli, gurasoek 'noizko?' galdetu, eta umeak, 'Durangorako' erantzungo duena

a txapela gu a capela, haiek basurde gu granjako txerri, haiek aske gu uzkur. Maialen eta biok ez dugu sekula hain ongi kantatu. Egun hartan ze bertso bota genituen ahaztuko zaigu, baina norekin eta nola aritu ginen kantuan, nekez. Bidenabar, estatistikarekin adiskidetu nintzen: batez beste oso belarri eta ahots onak genituela epaituko zuen entzule orok.

52, 44, 31, 26...

egun falta dira Bertsolari Txapelketa Nagusiaren finalerako. Bertsozale Elkartetik abian jarri dugun web orriak gogorarazten digu egunean-egunean, lehen orrira iritsi orduko. Deskontzentratu egiten nau bizi-modua egutegizatu behar honek. Nik banituen, beti izan ditut, alarma pizteko nire moduak. Hozkailuko yogurrak esaterako. Urruti sumatu arren, konpromiso handiko dataren bat hozkailuko yogurren tapako iraungitze-datak gairitzen zuelarik, urduritzen hasteko garaia zela erabakitzen nuen. Ez da web orriarena bezain sistema zehatza eta teknikoa, baina niri balio zidan. Horiek horrela, Durangoren zama sentitzen hasi garela aipatu behar ko dugu. Ez dela Barakaldo soilik. Batean eta bestean sumatu ditut lagun eta gertukoak lanak bukatu beharrean, itota, presaka... Durangorako. Durango, herri baino data da gure kulturean. Iritsiko da eguna eskolatik umea idazlanen bat egin behar duela esanaz itzuli, gurasoek "noizko?" galdetu, eta umeak, "Durangorako" erantzungo duena.

Antiojoak eta altabozak

Urrutikoak gertu ikusteko egindakoak izaten dira gehienetan antiojoak. Altabozak berriz, gertukoa urrutira zabaltzeko asmatu ziren. Mungian biek eman zidaten zer pentsatua. Jon Lopategi eta biok ginen, domeka arratsalde, Lauaxetaren oroime-nez egindako saio batean, lehen-go ohitura zaharrean kantuan, balkoitik balkoira, janzkera ere halako. Alanbre-haririk gabeko mikrofono biz ari ginen. Nirea mututu zen arte. Konponbidea urrun sumatzen nuen, eta ahots soilez ekin nion bertsoari. Ohitura zaharrean. Kalea bete jende isildu egin zen, adi jarri. Eta nirea ahots ozena eta indartsua ez den arren, ongi entzuten omen zen esandakoa. Behin Sarasuak esan zuen modura, ahotsa da garrantzitsua, eta ez altaboza. Zer esanik duenak asmatuko du adi-erazten. Eta aldiz, ahotsik ez duen makina bati eskaintzen zaio altaboza, ahotsik ezaren salatari...

Ahotsa da garrantzitsua, eta ez altaboza. Zer esanik duenak asmatuko du adi-erazten. Eta aldiz, ahotsik ez duen makina bati eskaintzen zaio altaboza, ahotsik ezaren salatari

Antiojoei buruz berriz, Unai Iturriagari entzun nion behin egia potoloa bezain mingarria Lauaxetari buruz aritu zedin gaia jarri ziotenean. Ahotsa salatari, "zure antiojo borobilak gogoan ditugu baina poemak ez hainbeste" bota zuen. Guk ere antiojoak behar ditugun seinale, urrutikoak gertuago ikusten hasteko. ■

Pako Sodupe

IDAZLEA

Obaba

Ahots batek esaten dit –denok atxagatar– film honek ez duela horrela ibiltzerik merezi: erraz ikusten da eta erraz ahazten, eta kito. Hala ere, filma euskaraz ikusi, *Obabakoak* berrirakurri, hor nabil muskerra muinak jaten ari zaidala: zinema-aretoan sartuko zitzaidan, noski; oster, erdaraz ikustera itzuli bainaiz, eta erotu baino lehen edo tinpanoa zeharo hondatu aurretik, mutikotan bezala futbolarien kromoak biltzen edo hasi aitzin, has nadin orri zuria belzten.

Leku handia hartzen du filman, esan dezagun zuzendariaren *alter-ego*arena egiten duen Lourdesek. *Esan nahi dut* eta *esan nahi dut*ka Obabara iritsi aurretik zer egiten zuen kontatzen digu eta Obabako istorioak aurkeztu eta lotzarekin batera, bera nola doan obabako egiten, eta behin eta berriz egiten ari denaren balioarekiko zalantzak eta zalantzak jaulkitzen: *quiero decir* que eta *quiero decir* queka. Esaten ariko balitz bezala: nik ez daukat istorio bereziki hunkigarri edo miragarriarik kontatzeko, oso erara datorrena *Obabakoak* liburuko narratzailearekin. Pello Errotaren harako susmo hura, belarrian txistua sentitzen eta hura sagarpean siestan zegoela sartutako sugandilaren batek egiten ote zionekoa, kanpotik zure baitara sartu eta barrua erabat aldatzen duenaren metafora bihurtu da Lourdesen bidez: dokumental egilea maistra famatuaren semearekin hasiko da harremanetan eta bertan bizitzea erabakiko du. Muskerra beldur irrazionalaren ikur ere bada. Gaez musker txabolari izu-laborriak jota.

Atxagarenean maistrak alde egiten du bertara errepiderik ez dagoen *Albaniatik*, bakardade ikaragarria pausoka kontatzen jardun ondotik. Mugatseko morroi tikiaren alderako –12 urte– errukia eta onginahia edo ditu nagusi, baina ez maitasuna. Obaba filman bakardadetik 17 urteko mutil gaztearekin bizitzen jartzera eta haurrak izatera igaroko du. Beste ezer bainoago istorioak lotzeko eta Obabaren alderako atxikimendua biderkatzeko eta areagotzeko. Liburuko maistra bakarria filman bikoiztu egiten da, maistra gaztea (Pilar López de Ayala) eta berrogei urtetsura bertako eginda bizi den maistra heldua (Mercedes Sampietro); bertako eginga, eta eskolan ateratako argazkian daudenak bertakotzen ari.

ALBERTO ELOSEGI

Oroimenaren eta eromenaren arteko sartu-irtenak ditu ardatz Lucas eta Marga anai-arrebek istorioak; gehiegi oroitzeak eromenarekin duen harremana.

Amodio zapuztuaren eta gorrotoaren artekoak, berriz, Ismael eta Begoñarekiko harremanak (Iñake Irastortza), muskerren gaineko sineskeriaren bidez harilkatua, emakume zapuztuaren mendekuekin finitzen dena.

Baina maistrarenarekin batera gehien nabarmentzen den istorioa aleman ingeniariarena da. Liburuan obabatar bat gehiago izan nahi duen Esteban semearen eta aleman nortasuna atxiki eta semeari helarazi nahi dion aitaren arteko gatazka. Filman areagotu egiten da bertakotzearen alderako jarrera: non zauden harako egiteak gehiago balio du norbere nortasuna

atxikitzen tematzeak baino. Azken buruan, Obabatik alde egin duen Estebani damutzen zaio ez bertakotzea, eta aditzera ematen da Esteban itzultzekotan dela Obabara.

Nortasunaren auzi honi gagozkiola, *Obabakoak* euskal herrixka batean kokatua dago. Bertan *Okerrak* itsaso ondoan duen *musker* deritzan *puba* agertzen da –muskerra musu-okerretik bide dator Mogelen *Peru Abarkaren* arabera, eta okerra eta gaiztoa bat dira–; filman, aldiz, *Hostal El Lagarto*. Filman 1950eko hamarkadako haurrek gaztelaniaz jolasten dute. Artzain-bizimoduko Manuelek maistrarekin kantatzen duen gabonkanta da herri euskaldun batean gaudekeela pentsarazten digun zer bakarra. Euskarara bikoiztutakoan ere *El Lagarto* ageri da. Alemana, berriz, aleman-doinu nabarmenez mintzo da gaztelaniaz. Tokikerien beldur

ihesi hasita, erabateko ihesa ere egin zitekeen!

Obabakoak bere izaeragatik oso itzulgarria gertatzen da Europako zeinahi hizkuntzatara: fikzionatzea bera, bakardadea, maitasun-gorrotoak, oroimen-eromenak, beldurrak-eta direlako *leitmotiv*. Horretaz edo horretan ari garela: zer da obabaratzeta? Nekazari herrixketako bizimodua erreibindikatzeta? –Ez dago inon, espiritu bat da... Ez dut erremediorik!–.

Jose Mari Iturralderekin bat nator, aktoreak egon –*Anpa Etxebeste!*–, euskal liburu aski izan, eta zergatik ez euskaraz gehiago filmatu: esan nahi dut, *quiero decir!* ■

Zinema
Dokumentalak
bere bakardadean

❑ Ezpalak
❑ Argitalpenak

❑ Denbora-pasak
❑ Ihesi
❑ Makina bat kontu

Osasuna
Gora egin du
bihotzekoen kopuruak

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Jabier Muguruza Egunerokoa jotzen

Jabier Muguruzak *Abenduak 29* kaleratu du orain gutxi, bakarkako zortzigarren lana. Les Mekaniciens eta Joxe Ripiau bezalako taldeetan aritutako musikariak disko berrirako formazioz aldatu du eta Angel Unzu (gitarra) eta Mireia Otzerinjauregi (ahotsa) izan ditu ondoan. Ohi bezala, egunerokoaz dihardu batez ere diskoan eta aspalditik ezagutzen duen Jorge Drexlerrek hartu du parte, *Bizitza bizitza da* kantuan, hain zuzen ere.

JON GURRUTXAGA
Argazkiak: Alberto Elozegi

«Berandu heldu naiz toki gehienetara»

Aurreko lanetan pianoa, bateria eta baxua zenituen lagun. Disko berrirako formazioz aldatu duzu. Haize berrien beharra sentitu al duzu? Bai, aldatzeko eta gauzak oso modu soilean egiteko beharra sentitzen nuen. Istorio bat kontatzeko beharra gitarra akustiko batekin eta neskaren ahotsarekin. Ahotsaren kontua ere aspalditik nuen buruan. Baina ez denbora osoan abesten duen ahotsa, baizik eta momentu zehatz batzuetan beste kolore bat eranstea. Zergatik aldatzeko beharra? Barneko behar bat zen, ez dut oso arrazionalizatu. Aspalditik buruan nuen aldaketa da. Bestalde, beldurra ematen zidan aldaketa ere bada. Izan ere, aurreko formula oso finkatua zegoen, lau disko kalean, kritika onak... Bazegoen onarpen bat! Baina aldaketa egitea ausartu nintzen eta kontent nago.

artean batzuk betiko kolaboratzaileak dira eta beste batzuk berriak. Ohikoak ziren batzuk, adibidez, ez daude lan berri honetan. Baina ez dago horretarako arrazoi berezirik. Horrela gertatu da eta kito. Testua berriro ere egunerokotasunaren esparru horretan kokatzen da. Orain kritiken artean entzuten ari naizena da aldaketa ez dela hainbesterainokoa. Eta horrek pozten nau. Hasieran niri aldaketa handia iruditzen zitzaidan, baina orain promozioan gaudela, kazetariekin berbetan-eta, konturatzen naiz praktikan diskoan Jabier Muguruzaren kontzeptua dagoela. Beraz, diskoan, nahiz eta kontraesanean ere badauden, bi klabe horiek daudela uste dut: alde batetik, lehenengo lanen jarraipena da; eta bestetik, nire ustez aldaketa handia zena (formazioarena) ez dela izan hainbesterainokoa. Dagoeneko emanaldiekin dihardugu, eta zuzenago helitzen dela iruditzen zaiz. Instrumentu gutxi

daudenez egunerokotasunaren istorio horiek publikoari zuzenago heltzen zaizkiola iruditzen zait.

Jorge Drexlerrek hartzen du parte lan berrian. Nola sortzen da zuen arteko harremana? Ez da oraingo kontua, ezta?

Hemen, Irunen ezagutu genuen elkar Jorge eta biok. Beno, bion familiak ezagutu ziren. Hemengo baserri batean zegoen egun batzuk pasatzen orain dela lauzpabost urte. Eta baserrikoak nire lagunak zirenez bertan ezagutu ginen. Elkarren berri bagenuen eta batak bestearen lana estimatzen zuela ere esan dezaket. Harrezkero harremanetan egon gara, telefonoz deitu izan gara bakoitzaren proiektuen berri jakiteko, familia nola dagoen jakiteko... *Enegarren postala* diskoan berak kolaboratzeko kanta baten bila ibili nintzen. Baina kantua da agintzen duena, eta ez nuen topatu berak abesteko kanta aproposik. Aldiz, disko honetan *Bizitza bizitza* da kanta Jorge eta biok abesteko egokia zela ikusi nuen. Gero Oscarra eman zioten eta batzuek horretaz aprobetxatu naizela esan didate broma artean, baina hori ez da horrela izan. Kiko Venenorekin ere antzeko zerbait gertatu zen. Iñaki Irazuren letra hura, senar-emazteen elkarriketa surrealista, Kikorekin abesteko primerakoa zela iruditu zitzaidan. Eta horregatik egin nuen.

Hainbat testu egile dago diskoan. Zer da guztiak batzen dituena?

Urteekin bizitzari buruzko, poesiari buruzko eta musikari buruzko irizpide orokor bat jasotzen goazela uste dut. Eta horrek norberak egiten duen horretan isla zuzena du. Eta irizpide orokor horrek ikustarazten dit hor badagoela batzen gaituen zerbait. Nik, adibidez, testu bat oso dogmatikoa dela ikusten badut, ziurrenik ez dut aukeratu. Egia esan ez da batere erraza azaltzen. Nire ustez urteetako esperientzia

“Garai batean ez nintzen kantatzera ausartzen. Askotan erabakiak hartzea eta aurrera egitea kostatu egin zait.

Baina 92an gauzak nire modura esatera eta kantatzera ausartu nintzenez geroztik, garbi ikusten dut orain egiten ari naizena egin nahi dudala”

horrek galbahe funtzioa betetzen du eta idazle hauek guztiek zerbait partekatzen dutela esaten dit. Kontua da praktikan puntu hori zein den azaltzea zaila dela. Behin baino gehiagotan esan dut niri egunerokoa interesatzen zaidala. Non eta Euskal Herrian, epikotasunak hainbesteko garrantzia duen tokian. Niri hori ez zait interesatzen, niri egunerokoa interesatzen zait. Beraz, uste dut testu horietan eta olerkari horietan badagoela puntu hori.

Abenduak 29 data seinalatua da zuretzat ala besterik gabe aukeratutako titulua da?

Besterik gabe aukeratu nuen. Harkaitz Canoren poemak du *Abenduak 29* izena. Testuak begiratzen hasi nintzen titulu bila eta horixe gustatu zitzaidan. Praktikan, ordea, ez da espero bezala joan kontua. Karteletan diskoaren titulua irakurtzean kontzertuko datarekin nahasten baitute. Abenduaren 29an Durangon izango dugu kontzertua, egun horretarako kartela perfektua izango da behintzat.

Euskal kantautorea izaki ez diozu gaztelarari muzin egiten zure kantetan.

Gaztelera nire ama hizkuntza da. Nik gaztelera ere maitatzen dudala esan ohi dut.

TOLOSA

San Francisco kalean, azaroaren 18tik 27ra arte

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

*Bizi
irakurriz!*

Baina horrek ez du esan nahi ez naizenik kontziente gaztelera gizartean duen indarraz, eta beraz, badakit diglosia egoera horretan euskara dela galtzaile ateratzen dena. Bestalde, nik uste dut praktikan eraginkorragoa dela euskarari eguneroko bizitzan lehentasuna ematea, nik ematen diodan bezala, nire diskoetan, nire literaturan, nire etxean, tabernetan, toki guztietan. Baina ez zait iruditzen ez komenigarria ezta inteligentea ere beste hizkuntza baten aurka jotzea, are gutxiago amaren hizkuntza denean. Gaztelera gure etsaia dela esaten duten pertsonengan puntu eskizofreniko bat ikusten dut. Gainera horiek dira kasu askotan mihian gaztelera besterik ez dutenak. Nik katalanez, frantsesez, gaztelera, galegoz kantatu dut eta halere %90 euskaraz abestu dut. Hori da nire aukera. Badakit ez dela politikoki zuzena. Baina nirekin gustura sentitzen naiz, eta beraz, kontent nabil.

Garai batean pop eta rock taldeetan arituta-koa zara. Bakarka, berriz, kantautore gisa diharduzu aspaldidanik. Ez duzu soinu elektrikoetara itzultzeko asmorik?

Ez. Nik uste dut bila ibili naizela urte askoan. Berantiarra izan naiz beti eta berandu heldu naiz toki gehienetara. Garai batean ez nintzen kantatzera ausartzen, Les Meca-

BEDWYRPHOTO

ak argitaratzeko zigilua izango da. Laster kaleratuko den lehen lanean nik musikatu-tako Juan Kruz Igerabide-ren testuak izango dira. Garai batean egin nahi nuenarekin zalantza gehiago nituen, pop estiloa... Joxe Ripiau-en ere soinua jo nuen, eta gustura gainera. Baina, orain ez daukat atzera bueltatzeko tentaziorik. Oso gustura nago egiten ari naizenarekin.

Duela urte batzuk SGAEk eta AIEk ematen dituen Musika Saria jaso zenuen urteko euskarazko kantarik onenaren atalean. Nola baloratzen duzu sari hori jaso izana?

Egia esan, momentu hartan balioa eman nion eta gainera ilusio handia egin zidan. Orain askoz gutxiago baloratzen ditut sari hori eta horrelako sariak. Niretzat saria iazkoa izan zen, Liverpoolekoa. Liverpooleko L.I.P.A.k (Liverpool Institute for Performing Arts) deitu zidan han egoteko irakasle gisa eta bertako ikasleekin nire erreperatorioa euskaraz prestatzeko. Norvegiako, Ipar Ameriketako ikasleak zeuden tartean, kataluniar bat ere bai. Denborarekin asimilatuz, hura izan zen niretzat sari garrantzitsua. Orain, ordea, berriro musika saria jasoko banu, beste era batera hartuko nuke.

Nola sortzen ditu Jabier Muguruzak bere kantak, hitzetik ala musikatik abiatuz?

Garai batean musikatik abiatuz lan egin nuen, baina kantautore gisa hasi nintzenetik hitzetatik abiatuz dihardut. Testua bide ezberdinetatik ezagutzen dut. Ohiko kolaboratzaileak daude eta gero liburuak ere hor egoten dira. Kirmen Uriberen eta Har-kaitz Canoren testuak horrela jaso ditut, adibidez. Testua hamaika aldiz irakurri eta barneratzen saiatzen naiz lehenik. Olerkieren esanahia eta hitzen musikaltasuna barneratu ostean pianoarekin edota gitarrarekin musikatzeko ditut. ■

niciens taldean, adibidez, ez nuen nik kantatzen. Askotan erabakiak hartzea eta aurrera egitea kostatu egin zait. Baina 92an gauzak nire modura esatera eta kantatzera ausartu nintzenez geroztik, garbi ikusten dut orain egiten ari naizena egin nahi dudala. Orain, adibidez, umeentzako ekoizpenak kaleratuko dituen zigilu txiki bat sortu dut. Mara-mara izena du eta nire kapritxo-

ZINEMA

Dokumentala bere bakardadean

Zinemaren historia dokumentalarekin hasi zen. Zer ziren, bestela, Lumière anaiek filmatutako lehenengo irudiak?: Langileak fabrikara sartzen, tren geltokira iristen... Denboraz, historia horrek dokumentala baztertu du fikzioaren mesedetan, baina batzuen aburuz gaixoa berpizten ari da azken aldian, film arrakastatsu bakan batzuegatik besterik ez bada ere (*Bowling for Columbine*, *Super Size Me...*). Euskal Herrian, askotxo ikusten ari gara azken labealdiko zenbait lan, bai, baina komunikabideetan batez ere. Zine aretoek, dokumentalei dagokienez, ia hutsik jarraitzen dute-eta.

UNAI BREA

MONIKA DEL VALLE

DOKUMENTAL HITZA entzunda, askori gogora etorriko zaion lehenengo irudia, beharbada, bazkalosteko digestioak eragindako logalearen lanbro artetik doi-doi suma daitezkeen lehoi eta gepardoak dira. Ikus-entzunezko arloan arakutzen hasita, batzuek onartu egiten dute dokumental deitzea horiei, baina sormen-dokumentalez ongi bereiziz, eta beste batzuek, Irusoin ekoiztetxeko Aiala Fernándezek esaterako, izena ere ukatzen die telebistan ikusi ohi ditugun horiei: "Horiek erreportajeak dira, ez dokumentalak". Garrantzitsua da bereizketa egitea, besteak beste telebistetan lehenbizikoe-tatik asko eta bigarrenetatik gutxi ikus daitekeelako.

Terminologia kontuak gorabehera, sormen-dokumentalez arituko gara ondorengo lerroetan. Generoa zinema bera bezain zaharra da eta osasun ona eduki du hainbat epetan. Denbora luzez, ordea, erdi-ezkutuan utzi du fikzioak. Orain, bat-batean, dokumentalak existitzen direla gogoratu da asko. Ez dira gutxi berpizkunde hori Michael Moore zinemagilearen *Bowling for Columbine* lanaren arrakastari egozten diotenak. Beste batzuek, berriz, berpizkundera dagoenik ere ukatzen dute.

Teknologia berrien bultzada

Ernesto del Río Zinebi dokumental eta film laburren jaialdiko zuzendariaren ustez, azken urteetako teknologia berriek "demokrazia" eraman dute dokumentalen mundura. Gehiago egiten da, errazagoa delako. Horrek, jakina, batez besteko kalitatea gutxitzea dakar del Río-ren ustez. Hala ere, Euskal Herrian bertan aipatzeko moduko hainbat filmek ikusi dute argia azken boladan. Horrek ez du esan nahi, Zinebiko zuzendariaren ustez, ezer berpiztu denik, "urtero egiten baitira hiruzpalau lan txalogarri". Askok pentsatzen dute kontrakoa.

Carlos Juárez Euskal Produktoreen Elkarte-ko presidentea, berbarako, sektorea gorantz doala dio, "fikzioaren gainbeheragatik batez ere". Berarekin bat dator Arturo Cisnéros iruindarra, *Bagdad Rap* film arrakastatsuen zuzendaria: "Gero eta dokumental gehiago

1

2

3

estreinatzen dira zine aretoetan. Dokumentalak, gainera, fikzioarekin lehiatzen hasi dira zine jaialdi handietan".

Sanfermines 78, El Cielo Gira, The Dragon House, Sahara Maraton, Bagdad Rap bera... Euskal herritarrek —edo nolabaiteko euskal parte hartzeaz— egindako zenbait dokumentalek sona lortu dute komunikabideetan, baina horrek ez die bidea errazten. Ezinbestekoa da, honaino ailegatuta, diruz hitz egitea. Orain hiru urte, ARGIAN genioen Euskal Herrian egindako dokumentalen batez besteko aurrekontua 100.000 eurokoa zela. Gaur egun kopuru hori lau halako egin da, Aiala Fernández-en esanetan. "Eta diru laguntzak lortzea oso zaila da, tradizioz eta generoarenakoa interesik ez dagoelako. Telebistan zein zine aretoetan, apenas inork ikusten ditu dokumentalak, eta horrek asko zailtzen du produkzioa aurrera ateratzea".

Ikusle gutxi

Fernándezek oraintsu aretoetan egon den *Bagdad Rap* dokumentalak lortutako zenbakiak eman dizkigu: "3.156 ikusle eta 16.356 euro Espainia osoan". Halakoxeak dira ohiko kopuruak. Zine areto batzuk dokumentalen aldeko apustua egiten hasiak dira, baina film gehienek ez dute astebete baino luzeago irauten. Salbuespenetan Julio Medem zuzendariaren lana aurki dezakegu: *Euskal Pilota: Larrua barriaren kontra*. *Sanfermines 78k*, berriz, bi hilabete baino gehiago egin ditu Iruñeko Golem aretoan, hiriari lotutako gaiaz jarduteari esker. Oasi hutsak, eta *Torrenteren* etekinetatik oso urrun edonola ere. Zerbaitengatik dio Carlos Juárezek dokumentalgintza "militantzia kontua" dela.

Nola bultzatu generoa? Horretan ere denek bat egiten dute: administrazioaren eta telebisten laguntza ezinbestekoa da, eta gaur egun ematen dutena ez da nahikoa. Biek, baina, ahal duten guztia egiten dutela aldarrikatu dute. Iñaki Gómezek, Eusko Jaurlaritzako Kultura Sortu eta Zabaltzeko zuzendariak, "azken lau urteetan aurrerapauso garrantzitsuak" eman direla azpimarratu du. "Kontua da dokumentalen arazoa oso sakona dela Europa osoan. Telebistek ez dute interesik dokumentalengana, eta hori bereziki larria da Italian eta

Hego Euskal Herriko diru laguntza publikoak

Eusko Jaurlaritzak sei edo zazpi dokumentali laguntzen die urtero. Aurten, esaterako, 120.000 euro banatuko dira ekoizpen lanetarako, eta horrez gain laguntzak emango dira garapenerako (gidoia, dokumentazioa...). Baina ezi dute denek eltze beretik jan. Guztira, 25 proiektu aurkeztu dira laguntza eske aurten, ohi baino gehiago: "Azken bi urteetan modan jarri da arloa, antza, gehiago aurkeztu dira eta", dio Iñaki Gómezek.

Nafarroako Gobernuak, berriz, ez ditu dokumentalak eta fikzioa bereizten diru laguntzetan. Hala, 2001-2004 epean lau film luzeri eman die sosa, horietatik bat dokumentala. Bestetik, 2001etik 2005era 28 film labur proiekturi lagundu zaie, baina multzo horretan fikzio film laburrak eta dokumental laburrak daude nahastuta.

Espainian. Dena dela, EAEn ekoizleek finantzaketaren zati garrantzitsu bat lortzeko duten erraztasuna ez dago beste inon".

Telebistari dagokionez, Europar Batasuneko legediak kate guztiak behartzen ditu euren irabazien %5 ikus-entzunezko ekoizpen independenteari ematera. ETBn, Aintzane Pérez del Palomar arduratzen da horretaz. Esan digunez, kateak hitzarmena sinatu du aurten EAEko ekoizle elkarte biek. Horren arabera, hitz ematen du urtero zazpi dokumentalen finantzaketaren %20 bere kargu hartzeko gutxienez. Gainera, 12.000 euro emango dio dokumental horietako bakoitzari, igorpen eskubideak direla eta. "Legeak ez du zehazten nongo ekoizpenei lagundu behar diegun, Europa osokoak izan daitezke, baina guk bertokoak indartu nahi ditugu, horregatik sinatu dugu hitzarmena. Guretzat oso ahalegin handia da". Nahikoa? Zenbat buru...

Jaialdiek ere bultzadaxoa ematen dute

Azaroaren 21etik 26ra Zinebi Bilboko film labur eta dokumental jaialdia egingo da berrogeita zazpigarrenez. Zaharrena da Espainiako Estatuan, eta zaharrenetakoa Europan. "Adinagatik besterik ez bada ere, Espainiako garrantzitsuena da", diosku Ernesto del Río zuzendariak. Aurten 100 herrialde inguruko 1.537 filmek eman dute bertan parte hartzeko izena, eta horietatik 90 aukeratu dituzte nazioarteko lehiaketarako. Munduan egiten diren dokumental eta fikzio film laburren erakusleho ona da, del Río-ren ustez, eta baita haienztzat ezinbesteko bultzada ere: "Sariak daude alde batetik; bestetik, jaialdiak saihestezinezko geltokia dira dokumental baten ibilbidean".

Zinebiko ikusle mota dokumentalek izan ohi duten bera da: "gazteak, gutxiengo bat, esan genezake. Ez da, behinik behin, ikusle-go zabal batentzako zinea, nahiz eta gutxiengo hori ere zabala den". Ikusle eredu, eredu bat egotekotan, unibertsitatean ikasten duen gaztea da, dokumentalak hein batean militantziagatik ikusten dituenak, zine mota horrek in konprometitu akaso. Arturo Cisneros, *Bagdad Rap* filmaren zuzendaria, harago doa definizioa ematerakoan, zorionez garaia aldatzen ari direla uste badu ere: "Dagoeneko, dokumental ikusleak ez gara

5

6

7

8

betiko lau *freakiek* edo zine aretoko saguak bakarrik, gero eta jende gehiagok estimatzen ditu halako lanak".

Zinebi Euskal Herriko dokumental jaialdi bakarra izan da urtetan, baina aurtengo bidelagun bat agertu zaio Nafarroan, bertako gobernuak antolatuta: Punto de vista. Otsailean ekin zioten, guztira 55 pelikula erakutsiz. Bigarren edizioa ere iragarri dute honezkero, non eta azkeneko Donostiako Zinemaldian.

Zine areto batzuk dokumentalen aldeko apustua egiten hasiak dira, baina film gehienek ez dute astebeteko baino luzeago irauten.

*Sanfermines 78*k, berriz, bi hilabete baino gehiago egin ditu Iruñeko Golem aretoan, hiriari lotutako gaiak jarduteari esker

Ezkerretik eskuinera, *Bagdad Rap* (1,2), *Sahara Maraton* (3,4), *Sanfermines 78* (5,6) eta *The Dragon House* (7,8) dokumentalen irudiak.

Pitchingak

Nazioarteko dokumental azokak

Dokumentalak egiteko garaian, finantzak zioa lortzea da oztoporik handiena. Horrek bide berriak jorratzea eragin du, eta hala sortu dira, orain dela hamarkada bat inguru –Europar behinik behin– pitchingak. Hau da, dokumental proiektuak balizko erosleen aurrean aurkezteko ekitaldiak.

Irusoin ekoiztetxeko Aiala Fernándezek azaldu digunez, pitchingetan alde aurretik aukeratutako zenbait dokumentalen egileak eta dokumental horiek erosteko interesa eduki lezaketan telebista kateak elkarrekin batzen dira bi egunez. "Burutu gabeko proiektuak izan behar dira, oraindik ere finantzaketa bila dabilzanak".

Pitchingak zazpi zenbakiaren inguruan egituratuta daude, minutu kopuru hori baitauka dokumental-egile bakoitzak bere proiektua aurkezteko. Denbora tarte horretan, dokumentalaren laburpen bat egiten da, aurrekontua zehazten da eta trailer laburra eskaintzen da. Ondoren, telebista kateetako ordezkariak galderak egiten dituzte beste zazpi minutuz.

Munduko pitching garrantzitsuenak Amsterdamen eta Toronton egiten dira. Bigarren horretan, hain zuzen, Irusoin euskal ekoiztetxeko *The Dragon House* lana egon da orain gutxi. "Espainiako Estatutik Torontora joan den lehenengo dokumentala izan da gurea –dio Aiala Fernándezek–; horrek asko esaten du gure inguruan generoak daukan osasunaz". Lorpen horrek, baina, bi aurpegi ditu: pitchingek gauza asko ematen diete ekoiztetxei, baina oso inbertsio gogorra egin behar da horietara joateko.

zuzendariak berak gogorarazten digu kontua ez dela hain berria, bide bera jorratu baitzuten, esate baterako, Frantziako nouvelle vaguek, Italiako zenbait zuzendarik –Rossellinik, adibidez– edo, berrikiago, Ken Loachek. ■

MONIKA DEL VALLE

"Ikuspegi dokumentala" nagusi Donostian

Donostiako Zinemaldi ospetsuak, bestalde, ez dauka dokumentalei propio eskainitako atalik, baina kritikari batzuen ustez, aurtengo oso indar handia eduki du bertan "ikuspegi dokumentalak". Ikuspegi hori, gainera, fikziozko zenbait filmetan ere igarri omen da. Izan ere, eta Ernesto del Río dioskunez, "azken aldian dokumentalen estilora hurbiltzen hasiak dira fikzio lan asko. Mugak lausotzen ari dira". Dena dela, Zinebiko

Ezpalak

KATIXA GARATE

Ezohiko soinu eta doinuen topaketak

SOINU SORKUNTZA EXPERIMENTAL garaikidearen gainean hausnartzen duen proiektua da (Un)common Sounds. Berako Ertz kolektiboak eta Atenaseko (Grezia) Electrograph taldeak osatzen dute. Proiektuaren nondik norakoak eta soinu sorkuntza bertatik bertara ezagutzeko parada izango da Donostiako Artelekun, azaroaren 18tik 25era bitarte. Kontzertuak (Julien Ottavi, Lucas Abela), hitzaldiak (Carmen Pardo), bideo proiektzioak eta tailerrak antolatu dituzte. Tartean, munduko bederatzi hiritan (New York, Atenas, Lima, Frankfurt...) aldi berean eta on-line eskainiko duten kontzertua.

Jazz eta bluesa Elorrion

UDAKO JAZZ JAIALDIEK ospe handia dute eta baita arrakasta ere. Hain ezagun ez badira ere, eskertzekoa da udazkenean hainbat herrik egiten duten ahalegina jazz eta blues egitarau oparoak eskaintzeko. Horren adibide dira Debajazz eta Arriolako Jazz Blues Jaialdia. Azken honek bederatzi kontzertu eskainiko ditu, azaroaren 16tik 27ra. XVI. edizioa da aurtengoa eta jazz eta blues musikari handiak bilduko ditu. Esaterako, Alemaniako Felix From Sextet, Erresuma Batuko Nine Below Zero, Espainiako Malcolm Scarpa & Pablo Almaraz eta Euskal Herriko Piri-neos Jazz Orchestra eta Teresa Zabalzaren jazz taldea.

Txotxongiloen hilabetea

BILBOKO Nazioarteko Txotxongilo Jaialdiari beste bi hitzordu esanguratsu gehituko zaizkio datozen asteetan. Hamaseigarrenez, Txotxongilo

Inma Erreak adierazpenok egin zizkion Berriari: «Uste dut euskaldunok arazo bat dugula dirua eta kultura nahasten ditugunean. Badirudi derrigorrezkoa dela musu truk lan egitea, bestela berehala pizten baitira susmoak».

Elías Kerejetak zera adierazi zuen La Claven, zuzendari berriei buruz: «Ni ez naiz eze-ren aurkitzailea. Haiek aurkitzen naute ni, hori da aldea».

Joseba Torre Metabolik BioHacklab kolektiboko kideak Garam esanak: «Azkenaldian, fitxategiak partekatzea delitu dela sinetsarazi nahi diguten kanpaina agresiboak jasaten ari gara hedabideen aldetik (...)

Jendeak historian zehar kultura nola transmititu den pentsatu beharko luke. Jakintza jarria funtsezkoa da (...) Copyrightak, software monopolioek, garapen teknologikoari buruzko patenteek eta kopiak egitearen aurka-ko legeek sustatutako amildegi digitalak, kultur ondarea mehatxatzen dute».

Aitzpea Goenagak honakoa esan zuen Euskonews & Median: «Badirudi herri honetan ezin dela komedia ez den lanik egin, ezin direla gai konkretu batzuk ukitu delikatuak direlako. Azkenean, aztertzen hasi eta ohartzen zara euskal mundua, ikus entzunezkoari dagokionez, oso mugatua dela».

Lutxo Egiak *Ezker hanka falta* zuen nobela laburra plazaratu du Susa argitaletxearen eskutik. Traizioaz eta kazetaritzaz dihardu, besteak beste, gaur egungo Galizian eta 80ko hamarkadako Ezkerraldean gertatzen den eleberrian.

Ados taldeak *Einstein* antzezlan estreina-tu du haurrentzat. Garbi Losada eta José Antonio Vitoriaren zuzendaritzapean, Mikel Susperregik jokatzen du Einsteinen rola. Urtarrilean estreinatuko dute euskarazko bertsioa.

Mikel Laboak azaroaren 30ean argitaratu du *Xoriek 17* diskoa (Elkar), estudioan azken diskoa grabatu zuenetik hamaika urte igaro ostean. Iñaki Salvador pianoan eta Josetxo Silguero saxofoian izan ditu lagun grabazioan.

Ana Murugarren eta Joaquín Trincadok Javier Krahe kantautoreari buruzko dokumentala egin dute: *Ésta no es la vida privada de Javier Krahe*. Pantaila handian ikus daiteke, Bilbon.

Lucia Lacarrak (Zumaia, 1975) jaso du Espainiako Dantza Saria. Lacarra nazioartean lan ugari egin da eta Municheko Operaren Baletan dago egun.

Argazkigintzaren museoa Zarautzen

Zarauzko Photomuseum Argazki Euskal Museoa zabaldu berri dute. Eraikinak bost solairu ditu eta argazkigintzaren iragana eta oraina eskaini nahi dio bisitariari. Liburutegia, argazkilaritzaren historian erabili izan diren kamera eta tresna ezberdinak, argazki genero ezberdinen laginak, Euskal Herriko argazki antropologikoak, Euskal Herriko prentsa argazkilarien lanak, aldi baterako erakusketak –Dusseldorfeko eskolako artisten lanak daude orain... edukiz ondo bete dute eraikina. Ez da makala hamahiru urtean egin duten lana. 1992an Argazki-museo baten bozetoa erakusketa paratu zuten Zarautzen, urtebete geroago Zarauzko Villa Manuelaren goiko solairuan zabaldu zuten Photomuseuma eta orain, urtebeteko lanen ostean, Villa Manuelako bost solairuak hartzen ditu. Hausnarketaren bidetik ere urratsak emango ditu museoak. Abenduaren 4tik 6ra arte, Argazkigintzaren Historiari Buruzko I. Biltzarra egingo baitu.

Kultura Interneten partekatzeko aldarrikapena egin zuen Leioako Metabolik BioHaklab taldeak joan den astean Bilbon, SGA Eren egoitzaren aurrean. Ordenagailuaren bitartez, Teddy Bautista SGA Eko zuzendariaren *Get on your knees* kanta jaitsi zuten Internetetik. Ekin-tza horrekin Internetetik musika eta filmak hartzea bidezkoa dela eta kultura hartu eta partekatzea legezkoa dela aldarrikatu zuten. Hala-ber, Copyleftaren alde agertu ziren.

DANI BLANCO

Arte eszenikoen topagunea.

Hilaren 22tik 24ra, *Escenium* egingo dute Bilboko Euskalduna jauregian, Arte Eszenikoen Nazioarteko Foroa. Lehen edizioa 2003an egin zen Bilbon bertan, Espainiako Antzoki Publikoen Sarearen eskutik ere. Orduan azoka ere antolatu zen, baina oraingoan Foroa bakarrik egingo dute, hausnarketarako gune gutxi dagoela iritzita. Bertan, 400 adituk arte eszenikoen alorrean Europar dauden kultur politikak aztertuko dituzte. Mezenasgoa, globalizazioaren eraginak, sektore publiko eta pribatua... izango dituzte hizpide.

Egunak jaialdia egingo dute Hendaian. Euskal taldeen lanak ikusi ahal izango dira; esate baterako, Kixkaren *Bolaluma*, Bihar taldearen *Ibaitxu: Burdinaren lamia* eta Txotxongilo konpainiaren *Itsasminex*. Hala-ber, txotxongiloak sortzeko tailerra eskainiko du Traboules taldeak. Azaroaren 26an Tolosako Titirijai jaialdiak hartuko du lekukoa. Bederatzi herrialde-tako 20 konpainiak hartuko du parte XXIII. edizioan, abenduaren 4a bitartean. Aurten tarte berezia eskainiko diote Txinari. Bertako txotxongiloen erakusketa zabala atondu dute eta talde txinatar esanguratsuek eskainiko dituzte ikuskizunak.

Zinebik Elías Kerejeta omenduko du

2.573 FILM eskainiko ditu Zinebik, Zinema Dokumental eta Laburraren Bilboko Jaialdiak, aurtengoan. Denetarik izango da: laburrak, luzeak, animaziozkoak, dokumentalak nahiz fikziozkoak. Horietatik 90 lehiatuko dira sail ofizialean. Hainbat ziklo ere antolatu dituzte. Besteren artean, gay eta lesbien inguruko lanen gainekoa, Suediako telebistari buruzkoa eta Mexiko zinemarena. Elías Kerejeta ekoizleari Mikeldi ohorezko saria emango diote eta haren dokumentalak proiektatuko dituzte.

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

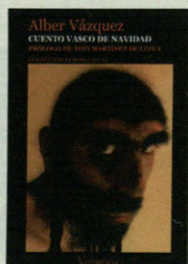
gure hizkuntzan bizitzeko eskubidea

Bizkaiko Foru Aldundia
Euzko Lege
Diputación Foral de Bizkaia
Departamento de Cultura

gure artean euskaraz

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Cuento vasco de Navidad

Alber Vázquez

VERBIGRACIA

110 orrialde

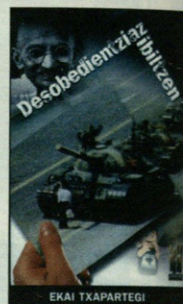
Olentzaroren mitoa berrikusia

Toti Martínez de Lezearen hitzau-
rrea daraman Alber Vázquez
errenteriarren liburu honek eus-
kal mitologia du oinarri, baina
Olentzaroren mitoaren gainean
berrikuspen bat eskaintzeko. *Cuen-
to vasco de Navidad* narrazioak basa-
jaunak gure artean bizi ziren garai-
ra garamatza. Gure arbasoak
euskal lurretara etorri aurretik jada
hemen ziren beraiek, askoz den-
bora gehiago zeramatelako berta-
ko basoetan bizitzen. Mesfidan-
tzaz begiratu zieten etorri berriei,
eta gauza bera gertatu zen haieki-
ko gure arbasoen partetik. Beraz,
hasiera-hasieratik erabaki zen
batzuek basoan jarraituko zutela

bizitzen, eta etorri berriek haranetan. Eta horrela jarraitu
zuten luzaroan, gure arbasoei inondik ere espero ez zuten
arazoak eraso zien arte. I

Euskaldun gisa bizitzeko bidea

Ekai Txapartegik plazaratu duen
Desobedientzia ibiltzen lanak lau
alor zaintzen ditu nagusiki: desobe-
dientzia zibilaren nondik norakoak,
zer den desobedientzia zibila eta
zer ez den, non aplika daitekeen eta
desobedientzia zibila Euskal
Herriari dagokionez. Desobedien-
tzia zaleak sortzea helburu du libu-
ru honek, eta errugabe zigortuaren
paradoxa sortzeko gaitasuna dela
protesta modu honi aparteko indar-
ra ematen diona azpimarratzen du,
nahiz eta gogoratu teoria hori motz
geratzen dela, ez duelako azaltzen,
adibidez, desobedientzia zibilak
Euskal Herriari egin diezaiokeen
mesederik handiena: nazioa egiteko gaitasuna. Ekai Txapar-
tegik dioenaren arabera, desobedientziako ekintza bakoit-
zean —eta trukean jasotzen den zigor bakoitzean— euskal-
dun izateko erabakia sustraitzen zaigu euskaldunoi. I

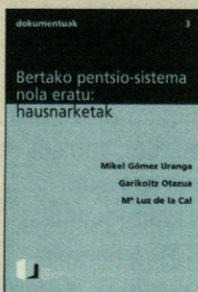

Desobedientzia ibiltzen

Ekai Txapartegi

TXALAPARTA

303 orrialde

Bertako pentsio-sistema nola eratu: hausnarketak

Batzuen artean

MANU ROBLES-ARANGIZ INSTITUTUA

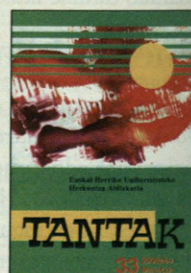
112 orrialde

Pentsio sistemaren gaineko tesi interesatu asko deseginez

Manu Robles-Arangiz Institutuak euskaraz eta gaztela-
niaz plazaratu duen Mikel Gómez Urangaren, Garikoitz
Otazuaren eta Mª Luz de la Calen *Bertako pentsio-sistema
nola eratu: hausnarketak* lanak Gizarte Segurantzako siste-
maren eginkizuna Ongizatearen Estatuan, etengabeko
doiketak pentsio sistemetan eta Toledoko Itunak pen-
tsioen sistemarekiko erakarri zuena aztertzeaz batera,
pentsioen sistemak porrot egingo duela lehenago edo
beranduago, edota euskal esparruko gizarte segurantz-
ko sistema batek ez lukeela inongo bideragarritasunik
diotenei aurre egiten die, etorkizunerako proposamenak
plazaratuz: finantziario-iturriak bereizteak lekartzakeen
aukerak eta hainbat aztergai trantsiziorako, adibidez. I

Curriculumaren ebaluazioa

Euskal Herriko Unibertsitateko
Hezkuntza aldizkariaren 33. zen-
bakian eskaintzen diren lanen
artean, curriculumaren defini-
zioa, funtzioak, helburuak, meto-
doa, objektua eta nork zein nola
ebaluatu behar duen azaltzen
dugun Xabier Etxague Alcalderen
Curriculumaren ebaluazioa lana
dago. Jarraian, José Francisco
Lukasek, Olaia Jiménezek eta
Karlos Santiagok landu duten
Hezkuntza ebaluazioaren esparruak
dator, ikasleen ebaluazioa, ikaste-
txeena, irakasleena eta Hezkun-
tza Sistemaren ebaluazioa zertan
den agertuz. Gainera, irakaskun-
tza unibertsitarioan erabiltzeko
webgune baten diseinua, Xabier
Etxaniz Erleren *Gure arteko haur
eta gazte literatura*, eta Axier Hue-
gun Burgosk landutako *Ikasbide
esperientziala: gorpuz-sentsazioak bezitzaileen prestakuntza prakti-
korako bidean* ere bertan aurkituko ditu irakurleak. I

Tantak

Batzuen artean

EUSKAL HERRIKO
UNIBERTSITATEA

140 orrialde

7,81 euro

Gorputza osorako poemak

Juan Kruz Igerabide

AIZKORRI

94 orrialde
5,94 euro

Poemak, sei urtetik aurrerako haurrentzat

Elena Odriozolaren marrazki esanguratsuak lagun, Juan Kruz Igerabidek Aizkorri argitaletxearen eskutik kaleratu dituen poemak giza gorputza dute ardatz. Haren pozak, besarkadaren beharrak, ausardia edota izua hementxe bizi den arte, egun batean joan egingo delako. Buruari, ileari, bekokiari, betazalei, ahoari, hestei, giltzurrunei, gibelari, urdailari, birikei, Eustakioren tronpari, hankei, belarriei zein geure gorputzeko beste atal askori eskaini dizkie olerki jostariok Juan Kruz Igerabidek, haatik, ahaztu gabe haurrei hainbeste gustatzen zaizkien etengabeko onomatopeiak sudurra-

ren trikitia, belarrien elkarriketa, hortz-haginen kantua eta beste kontu asko aipatzeko garaian. I

Nacho Fernández eta Vicente Ibáñez komiki berria

Pedro Díez de Ulzurrunek euskaratutako komiki honen izenburu zehatza *Ametsaren aro berria* da, eta 12 urteko mutiko bat du protagonista nagusi: Manu. Izatez peruarra da, baina orain Australian bizi da, bere aitak pentsatu zuelako bertan ospatu behar ziren Olinpiar Jokoen ondorioz Sydney munduko tokirik onena izango zela etorkizun hobearekin. Eta "etorkizuna" aurkitu zuten Manuk eta gurasoek, baina ez Liman baino hobearekin, Australian ere aberatsak bai, baina jende pobreako bizi delako. I

Ametsaren aro...

Batzuen artean

SAURE

48 orrialde. / 16 euro

ANJEL ERRO

«Nire eguneroko bizitza etorkizunetik begiratzen saiatu naiz»

Zer eskaintzen diozu irakurleari lan honetan?

Narratibaren errazagoa da azaltzea zer kontatzen duzun liburuan. Dena den, narratibaren fikzio eta argumentu jakin baten bitartez gauza berdinak adierazi nahi izaten dira: heriotza, bakardade sentimendua, sexuaren edo maitasunaren aurreko esperientziak... Nik hori bera egin dut baina fikziozko pertsonaien ordean ni pertsonaia hartuta. Horrelako banidosoak gara poetak!

Zertan oinarritu zara hori guztia azaltzeko?

Eguneroko bizitzan: nire familian, nire lagunetan, nire amodio ezinezko eta posibleetan, baina hori guztia fidelotasun dokumentalista batekin manipulatzen. Hemen agertzen dena ni naiz, baina ez hainbeste. Egunerokotasunak da gehienbat liburuak, baina egunerokotasuna gai mitiko bihurtuta. Orain pentsatzen dugu antzinako erromatarrek edo Veneziako dukeak zer zoriontsu ziren, baina ziur aski bere eguneroko bizitzan guk egiten ditugun gauza berberak egiten zituzten, antzekoak edo okerragoak akaso. Bada, ni pixka bat ateratzen naiz niganetik eta nire eguneroko bizitza etorkizunetik bezala begiratzen saiatu naiz.

Eta zein izan da lorpena?

Nire gaztetasuna ospatzea. Azken batean gazte guztiak dira ederrak, ni barne; edo ederrak ez bagara ere, izango garen baino ederragoak bai behintzat. Baina horren ospakizuna den arren, liburuak badauka puntu mingotsen bat eta nihilismo asko, nik gauzetan ez dudalako gehiegi sinestea. Hala ere, zerbaitek salbatzen ahal bagaitu, hori umorea eta ukimena –harreman pertsonalak– dira.

egileari galdezka

Angel Erroren bigarren poema liburua

Burlatuko olerkariak idatzitako bigarren poema liburua duzue *Gorputzeko humoreak*.

Aurrenekoa *Eta barkadian ni olerki bilduma* izan zen. Oso poesia modu ezohikoa da Angel Erroren, poesia molde klasikoak baitarabil gaur egungo pil-pileko gauzak tratatzeko, mingostasun puntu batekin baina umore askorekin. Medizina tratatu zaharretan agertzen ziren humoreak kontuan hartu ditu oraingoan. Nolanahi ere, osasunaren funts gisa berarentzat oinarritzeko direnak *Melankolia*, *Hazia*, *Odola* eta *Tinta* dira, bere bizitzan azken bi isurkin horiek garrantzi gehiago dutelako behazunak eta flemak baino. *Melankolia*-ren atalean *tedium vitae*z eta ederminez ari da –azken batean, melankoliko jartzen gaituena edertasuna ezin eskuratzea delako–. *Haziaren* bitartez sexuaz eta maitasunaz ari da. *Odolaren* atalean,

Gorputzeko humoreak

Angel Erro

ALBERDANIA

88 orrialde
11,50 euro

berriaz, adiskidetasun harremanetan, gerran eta kontu politikoetan zentratu da gehienbat. Eta *Tintan* irakurketan eta idaztean. Egunerokotasuna gai mitiko bihurtzearekin egiten du jolas Angel Errko bere azken lan honetan, gure etorkizuneko heroi sentitzaerekin. Bestalde, *Gorputzeko humoreak* lanak badu barruan beste liburu bat, *Garai heroikoak* izenekoa, liburu osoaren muina dena. ■

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Etsenplu	Emakume izena	Unaturik	Krustazeo mota	Suari dariona
	Petatxuak	Pl., barazki mota	Harribitxi mota	Bizkaieraz, iratzea	
	* DEITURA				
	Mapa				
Ipar EH-n, ordezkioa	Aita		Bizkaieraz, atera		
Destilazioa egin	Lokarri sendoak		Bokala		
				Bokala	Arabako herria
				Pozik	
* IZENA			Gipuzkoa-ko herria		
Amaiera			Arazo		
			Barazki mota		
			Gor		
Freskagarri marka		Gure hizkuntza			
Bizkaieraz, duk		51			
		Segada		Ipar EH-n, inguru	
		Kontsonantea		Oxigenoa	
Bokala	Ahari zikiratu			Joan aditzaren erroa	

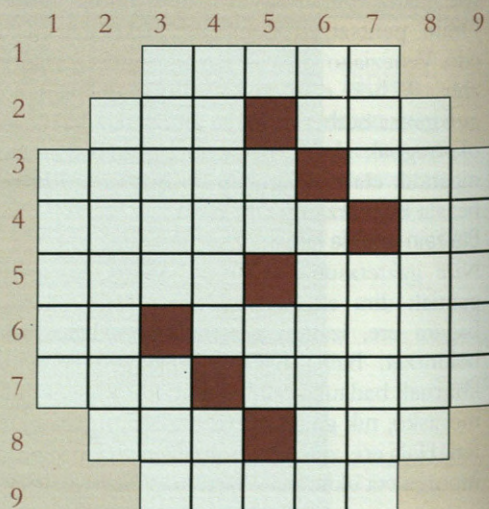
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Gizon izena. 2.- Musika estiloa. Intsektu mota, talde handitan ibili ohi dena. 3.- Burruntzalia. Eguzki. 4.- Alkateek eta zinegotziek osaturiko administrazio mailak. Utikan! 5.- Atzizkia. Duela 24 ordu. 6.- Oinarritzko edari. Adore, kemen. 7.- Jardun. Pisua. 8.- Bihi, garau. Tik-..., erlojuaren hotsa. 9.- Zuhaixka mota.

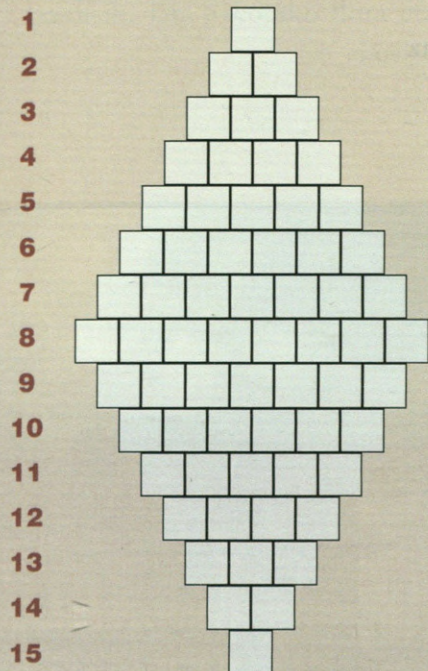
GOITIK BEHERA

1.- Fruituei eta barazkiei, sakatuz, ateratzen zaien isurkaria. 2.- Detektagailua. 3.- Nafarroa Garaiko jendea. Bilo. 4.- Ogi txiki biribilak. Ukatzeko. 5.- Kontsonantea. Bokal errepikatua. Uztailaren hasiera. Fosforoaren ikur kimikoa. 6.- Errepikatuz, fruitu tropikala. Kirol borroka mota. 7.- Sarrera nahiz irteera. Zoritxar. 8.- Garbituak, araztuak. 9.- Arnas ezak hilak.

Piramide bikoitza

Goiti eta beheiti letra bat gutxiago edo gehiago du asmatu beharreko hitzak.

1. Lehenengo bokala.
2. Antzinako Egiptoko jainkoa.
3. Garai, aldi.
4. Ibar estu, arroil.
5. Bizkaieraz, guri.
6. Hostoak.
7. Pluralean, intsektu mota.
8. Gaztiguak.
9. Pluralean, kolore mota.
10. Eguratsak.
11. Gizon izena.
12. Biba!
13. Su.
14. Ez eme.
15. Kontsonantea.

Bilboko matematikak

Unai Brea lankide eta adiskideak honako txis-tea bidali dit.

Bilbotar bi matematika azterketatik irten eta gero:

- Aizu, zuri zenbet emon dotsu hirugarren problemak?
- Niri, infinitu.
- Hara, hain gitxi?!

Matematikekin jarraituz

Olatz Alberdi irakurle txistezaleak bidali digun izkirimiri hau ere matematiken jira-buel-tan dabil.

Matematikako irakasleak Arantxa atera du arbelera, galdera praktiko batzuk erantzun ditzan:

- Ea, Arantxa; praken poltsiko batean 500 euro baldin badituzu, eta bestean 200 euro...
- Oi, andereño; beste norbaiten prakak jantzi ditut orduan!

Kike Amonarrizen umorea

Soluzioak

8. Iruizak. 9. Iruak.	A	O	+	O	R	I	K	I	Z	+	A	+
6. Ka. Kanare. 7. Ate. Tamar.	D	O	K	+	L	A	Z	O	+	R	I	
Opilak. Eiz. 5. R. Aa. Uz. P.	R	A	D	A	R	A	R	A	R	A	R	
Radarra. 3. Galat. Ite. 4.	B	U	K	A	E	R	A	+	L	A	R	
Goitik behar: 1. Zukua. 2.	K	A	S	+	E	U	S	K	A	R	A	
Ale. Tak. 9. Ezpel.	K	O	L	D	O	+	A	R	A	M	A	
Urt. Kuntia. 7. Ate. Zama. 8.	D	E	S	T	I	L	A	T	U	+	A	
Udabak. Urt. 5. Kana. Azo. 6.	L	+	A	B	A	+	A	T	A	R	A	
Rap. Oit. 3. Zaha. Eki. 4.	A	D	A	B	A	K	I	A	K			
Ezker eskuinte: 1. Gorka. 2.	A	+	E	+	E	+	A	+	K	+		
Hitz gurutzatuak												
13. Gar. 14. Ate. 15. R.												
11. Gorka. 12. Gorka.												
9. Gorka. 10. Gorka.												
7. Zortak. 8. Zortak.												
4. Aro. 5. Kana. 6. Oritak.												
1. A. 2. Ra. 3. Aro.												

Lumanonahi

HARPIDETZAK

☎ 943 37 15 45 - www.argia.com/luma - luma@argia.com

+ *lumato*
harriztako gehigarria

Ihesi

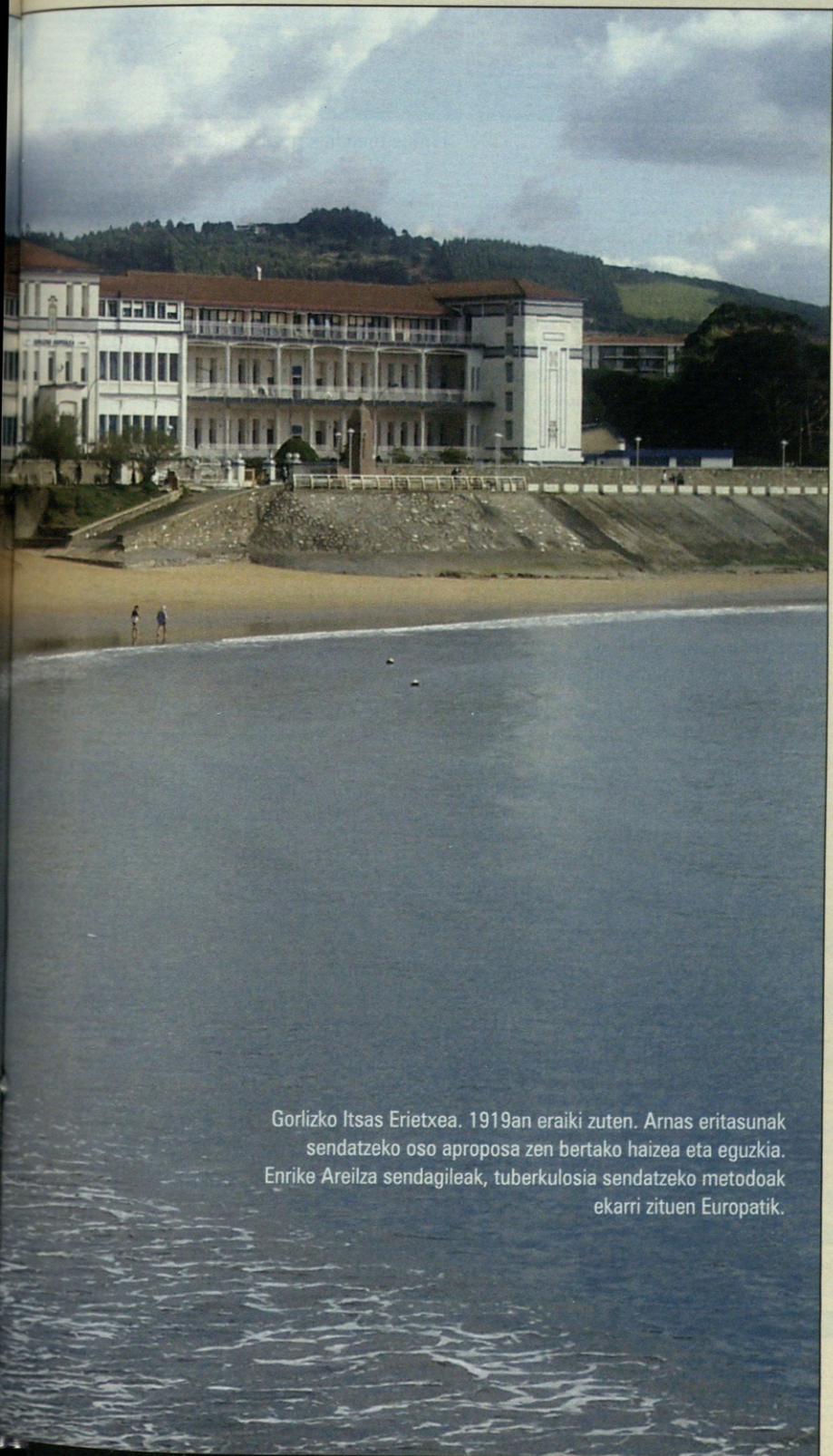
Euskal Herria ezagutuz

ARGAZKIAK ETA TESTUA:
ZIHARA ENBEITA

Gorliz (Bizkaia)

Astondoko badiatik Ermua mendira

Butroe ibaia itsasoratzen den lekuan dago Astondo badia edo Gorlizko badia. Ingurune pribilegiatuan. Badia inguratzen duen kostalde labartsuak beste hainbat sekretu ere badauzka gordeak. Era askotako flora eta fauna gordetzen dituzten ekosistema urtar eta lehortarrak.

Gorlizko Itsas Erietxea. 1919an eraiki zuten. Arnas eritasunak sendatzeko oso aproposa zen bertako haizea eta eguzkia. Enrike Areilza sendagileak, tuberkulosia sendatzeko metodoak ekarri zituen Europatik.

Bilbotik 25 kilometrora dago Gorliz, Uribe Kosta eskualdean. Plentzia eta Lemoiz udalerrien artean. Turisten eta bigarren etxebizitzaren herria dugu. Uda partean Bilbo ingurutik hainbat jende hurbiltzen da Gorlizko hondartzara. Izan ere, hondartza horren inguruan bizi da herria.

Herri erdirako bidea hartu ordez, hondartzarako bidea hartu dugu eta Gorlizko hondartzaren amaieran dagoen Erietxearen inguruan utzi dugu kotxea. Gorlizko Itsas Erietxe hau 1919an eraiki zuten, badiaren kokapen egokiagatik. Bertako mikroklima berezia da. Arnas eritasunak sendatzeko aprobetxatzen zituzten eguzki izpiak eta haize garbia. Enrike Areilza sendagile ezagunak tuberkulosia sendatzeko metodoak ekarri zituen Europatik.

Gorlizko hondartza luzea hutsik esnatu da gaur, zerua goibel esnatu den moduan. Ez dauka udako hondartzaren itxurarik. Elkarren gainean jarritako toailek isiltasunari egin diote lekua. Udazkenean enkantu berezia dauka edozein hondartzak, baita Gorlizkoak ere. Gaur kolore bereziz jantzi da, behelaino artean.

Duna fosilduak

Erietxetik Astondoko portu zaharrera bidean hasi da gure ibilbidea. Eskumara eskailera edo harmaila batzuk ageri dira, udalak atondutako bidea seinalatuz. Bidea hasten den tokian bertan informazio panela ere badago, ikusi daitekeenaren berri emanez. Ondoan, Astondoko duna fosilduak ikusi daitezke eskumara. 6.000 urte inguru dituzte duna horiek eta balio geologiko handia daukate.

Eskaileraz eskailera ekingo diogu bideari. Egurrezko eskulekuak ere lagun ditugu hasieran. Apurka-apurka zerua urdintzen hasi da, eguraldiarekin hitzordua jarrita bagenu legez. Eskulekuak amaitzen diren tokian, eskumarantz bidezidorra ageri da, baina guk aurrera egin behar dugu. Eskumara berriro ere harmailak agertu dira. Bide hori da hartu behar duguna. Berriro ere egurrezko eskulekuak. Gorlizko edo Astondoko badia eta hondartza gure oinpean. Maskor itxurako

Billano irla, herensugea izenez ezagutzen dena.

Ermua menditik goza daitekeen panoramika.

badia. Apurka-apurka esnatzen doa herria. Astondoko portu zaharrean kanaberek agertzen hasi dira. Hor dago Plentzia ere.

Atsedenekuz atsedeneku

Egurrezko eskulekuak amaitu bezain laster begiratokia agertu da, jesarleku eta guzti. Jesarleku horien artetik jarraitzen du bideak, baina merezi du ikusmena gozatzeak. Barrikako itsaslabarrak ageri dira besteak beste. Aurrerago ere beste begiratoki bat agertu zaigu ezkerre-
ra. Guk aurrera egin dugu, eskaile-
rak gora, beste begiratoki batera heldu arte. Bidea zuhaitz artetik egingo dugu. Itsasargia dakusagu urrunean. Aurrerago beste atsedeneku bat.

Azkorriagako gotorlekua

Zuhaitz artetik atera gara. Kukulu auzo ingurura heltzean beste atsedeneku batekin egingo dugu topo. Bertan iturria, mahaiak eta parrila bat ere badaude. Bazkaltzeko ez da ez toki txarra, baina oraindik goizegi da horretarako. Hori bai, geldialdi txiki bat egitea komeni da, inguruan dagoenari erreparatzeko. Ezkerrera Uztrikoetxeko lurmuturra ageri da (Uztrikoetxe edo Uztrikotze). Bertan Azkorriagako gotorlekuaren hondakinak sumatzen dira: Eraikin nagusia eta bolbora gordetzeko erabili omen zuten beste eraikin txiki bat. Bertara joateko bidea ere badago, baina guk hurrengo baterako utzi dugu. Gotorleku honen berri

1795etik agertzen omen da dokumentuetan. Gotorlekuaren helburu zen Bizkaiko Jaurerria itsasotik etor zitezkeen etsaiengandik defendatzea. Badirudi, Plentzian zegoen gotorlekuaren ordeztu eraiki zutela, leku hobea zelakoan. Gaur egun Plentziako Itsas Erietxea dagoen lekuan zegoen gotorleku zaharra.

Flysch-ak

Uztrikoetxeko lurmuturra Muskiz eta Zierbenara begira dago. Han urrunean dira Muskizeko birfindegiak aieratzen duen kea eta Zierbenako portuko itsas-errotak.

Eskuinera larreak, behiak... Alanbrezko hesiak banatzen ditu itsasoa eta baserria, mendiak eta itsasoak bat egiten duten lekua baita hau. Alanbrezko hesiaren kontra doan bidean gora egin dugu, mendia edo itsasoa nahiago dugun aukeratu ezinik bageunde legez. Muga mugan. Itsaslabarrek eskaintzen diguten perspektibatik ikusten dugu mundua. Flysch iluna adituen esanetan. Baina zer da flysch-a? Fenomeno geologiko desberdinen (sedimentarioen) kausaz kareharrak eta material bigunak erritmikoki alternatzea da, egitura geologiko jakin bat eratuz.

Gorlizko Itsasargira bidea pottoken begiradapean egin dugu.

Astondoko duna fosilduak. 6.000 urte dituzte.

Gorlizko Itsasargira

Ibiltzen hasi garenetik ordu erdira gutxi gorabehera, Gorlizko Itsasargira doan asfaltozko bidearekin egingo dugu topo. Orain artean bakarrik joan gara, baina asfalto gainean doazenak asko dira. Badirudi jendea ohituago dagoela asfaltora lokatzera baino. Guk pottoken begiradapean egin dugu saltoa. Argi dago gu garela atzerritarak. Elegantziaz mugitzen dira euren den territorio erdi libre horretan.

Itsasargira gero eta hurbilago eta gero eta handiago ikusten da. Bere kolore zuriak kontrastea egiten du itsasoko urdin kolorearekin zein atzean dakusagun kolore arrearekin. Billanoko lurmuturra ondo zainduta dago. Itsasargiaren azpian kanoi herdoilduak zutik dira, oraindik ere etsaien erasoaren zain. Itsasargiaren gainetik 36ko Gerrako bunkerra dugu begira. Itsasargira heldu baino apur bat lehenago eskumara doan bidetik helduko

gara bertara. Gazteen gordeleku bihurtu da urteekin, graffitiek erakusten duten moduan.

Bunkerraren eskumatik jarraitu dugu aurrera. Gorritutako iratzeek ireki duten pasabidetik egingo dugu aurrera beste behin ere. Harritzko harresi baten ondotik pasatuko gara. Dagoen bide bakarra jarraitu eta seinaleak laster azalduko dira. Gatozen lekutik Itsasargira eta Astondora. Aurrera jarraituz gero, Ermua mendira eta Armintzara. Aurrera bada.

Billano irla, herensugea

Eskumara Fanos auzoko baserri eta etxeak utzi eta ezkerretik ageri zaigun bidean gora egingo dugu. Billano irla edota Herensugearen begiradapean egingo dugu bidea. Herensugea, bai. Izen horrekin eza gutzen du jendeak. Ur azpitik ur azalera datorren pizti erraldoiaren itxura omen daukalako. Badirudi esnatuta dagoela, mugimenduan,

zerbait esan nahian. Eskuinetik, berriz, udazken kolorea. Olioeko margoa dirudi artadiak.

Ermua mendian

Laster batean gaude tontorrean. Ez da erraza baina tontorrean gaudela adierazten duen buzoia topatzea. Gorago dagoen artzainen bordak tontor itxura handiagoa dauka. Hori baino arinago, ezkerrean ageri da buzoia eta berarekin batera oroit plaka. 290 metrora gaude. Ikuskizuna zoragarria da. Gorlizeko badiatik Castro Urdialeserainoko kostaldea ikus dezakegu eta eskumara eginez gero Matxixakora doagure begirada. Heldu gara gure helmugara. Gehiago ibili nahi duenak aurrera jarraitu eta Armintzara bidea hartu dezake. Armintza Lemoizko udalerrian dago, portu txiki eta berezia da. Orubete inguruko bidea da eta hara heltzean Gorlizko hondartzara doan autobusa hartu daiteke. Guk bueltako bidea toki beretik egingo dugu, merezi du eta. ■

BBK txartelak eta puntuakkk!

Puntuak?

Batu puntuak eta lortu opariak!

PUNTUAK

Zelako puntukada!

BBK txartelarekin nonahi ordainduta ere, puntuak irabazten dituzu.

OPARIAK!

Azaroaren 15etik puntuak batzen

Baskapensiones eta Solidario-rekin ere puntuak lortuko dituzu!!!

...kontsultatu www.bbk.es/garria

Ekutu oparien katalogo batiko BBK bulegan...

Ze puntu? !!

Opariak

bbk

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

ZIENTZIA

Ikusi orduko ezagutu

CHOU HUNG doktoreak zuzendutako ikerketaren arabera, primateek 200 milisegundotan ezagutzen dituzte objektuak. Antza, prozesu azkar eta sinplea dena azpian mekanismo konplexuz josita dago. Batetik kolorea, tamaina, itxura, eta abar erlazionatu behar ditu eta horiek garuneko hainbat gunetan prozesatzen dira: Itxurari dagokion informazioa garunaren lobulu tenporalean prozesatzen da eta ezagutze-prozesuak 12,5 milisegundo irauten du.

Ikerketa honetan badago beste datu harrigarri bat, hau da, ezagutze prozesuan 100 zelulaz osaturiko neurona-talde batek egiten duela lan; kontuan hartu 80 milioi baino zelula gehiago daudela garunean.

Makako tximinoekin egindako ikerketak objektuak ezagutzeko prozesua aztertu du.

Chou Hung doktoreak bi metodo erabili ditu ikerketan, bata teorikoa eta bestea praktikoa. Metodo teorikorako eredu ztapen informatikoa erabili du neuronen funtzionamendua birsortzeko eta metodo praktikoa animaliekin egindako saiakeretan oinarritu da, hain zuzen ere makakoekin egindako frogetan. Bi teknika horiei esker kortex inferotenporalean kokaturiko neuronen lanean kokatu dute ezagutza prozesua.

Ikerketaren lehen fase honetan tximinoei 8 kategorietako 77 objektu jarri zaizkie begien bistan, baina ikerketaren bigarren fasean begien bistan jarriko zaizkien objektuak konplexuagoak izango dira. Horrela

Osasuna

JABIER AGIRRE

Bihotzekoen kopuruak gora egin du

MUNDU OSOAN urtero gertatzen diren heriotza guztien %40 arrazoi kardiobaskularren eraginez izaten dira, Ipar Amerikan egindako ikerketek diotenez. Eta hori kezkatzeko modukoa baldin bada, are beldurgarriagoa da erasandako pertsonen artean 100dik 8 ospitalera iritsi baino lehen hiltzen direla jakitea.

Euskal Herrian —eta proportzioak antzekoak dira Espainia eta Frantzia ere—, bihotzekoen eragina urtean gertatzen diren heriotzen %38 inguruan gelditzen da, dieta mediterraneoaren babesari esker. Europar Batasunean %42ra igozten da zifra hori, eta Europako gainerako herrialdeetan %48raino iristen da. Espainian bihotzekoen portzentajea 700 biztanletik 1 zen duela 10 urte; gaur egun, ordea, jaitsi egin da (500etik 1ekoa da).

Eta sexuen arteko desberdintasunetara joz, emakumeak dira estatistiketan lekurik txarrena hartzen dutenak, jendeak bestela uste duen arren. 50 urte artean, hormona femeninoek babestu egiten dituztenez, bihotzeko gaitzak

(kardiopatiak) usuagoak dira gizonezkoetan emakumeetan baino. Baina behin menopausia iristen denean, arrazoi kardiobaskularrek eragindako heriotzen portzentajea handiagoa da emakumeetan (%48), gizonezkoetan baino (%38).

Gaixotasun kardiakoak dira, beraz, heriotzen lehen arrazoia adin horretako emakumeetan. Gipuzkoan, esate baterako, 1.400 pertsona inguruk izaten dute infar-

tua urtean, eta zifra hori 65.000 pertsonakoa da Espainiako Estatuan. Erasandako hamar pertsonatik hiru hil egingo dira —eta horietako bi ospitalera iritsi aurretik—. Horregatik da hain garrantzitsua arazo koronarioak izan dituztenak, bereziki, baina baita populazio orokorra ere, kontzientziaztea, miokardioko infartuari aurrea hartu ahal izateko. Eta zer egin? Jan-neurri orekatua, bizimodu osasungarria eta ariketa fisikoa egin neurriz, baina egunero. Horiexek dira prebentzio-lanaren ardatz nagusiak, batez beste bitzita 10 urte laburtzea ekarri ohi duen bihotzeko madarikatuari aurre egin eta lasai bizitzeko.

objektu asko dauden planoak nola prozesatzen diren jakin nahi dute ikerlariek. ■

INGURUMENA

Groenlandiako izotz maila

CRYOSAT satelitearen bidez poloetako izotzaren gorabeherak ezagutu nahi baziren ere, itsas azpian geratu ziren itxaropenak. Beste satelite bat martxan jarri bitartean ikertzaileek esku artean dituzten datuak erabiltzen dituzte izotz mailaren joan-etorriak ebaluatzeko.

NERSCko Ola Johannessen-ek zuzendutako ekipoak Europako espazioko agentziarenak (ESA) diren ERS-1 eta 2 sateliteek radarren bidez azken 11 urteotan egindako neurketak aztertu dituzte. *Science* aldizkarian argitara emandako artikuluan diotenez, 1.500 metroko altueratik gorako lurretan 6,4 zentimetrotan handitu da

Groenlandiako izotz geruza hazten edo urtzen ari den eztabaida sortu da ikerlarien artean.

urtero izotz-geruza eta altuera txikiagoetan 2 zentimetro hazi da. Gogoratu beharra dago Groenlandiak 1,9 milioi kilometro koadroko azalera duela eta batez besteko izotz-geruza 2,3 kilometrokoa dela.

Beste ikerketa batzuk izotza urtzen ari dela diotenez, eztabaida sortu da ikerlarien artean datuen estrapolazioari buruz. Dena den Ola Johannsenek argi eta garbi utzi du hamaika urtetan jasotako datuetatik joera orokor bat iragaritzea ez dela zuzena eta datu horiek bere horretan ulertu behar direla.

Dena den ESAk urte amaiera bitartean beste satelite bat espazioratzeko erabakia hartu nahi du, hori izango baita datu fidagarriak eta jarraiak lortzeko biderik aproposena. ■

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Arrozadia eta urkia

GIZARTEAREN gorentasunaren neurria kutsadurak ematen du: argia, zarata... zenbat eta kutsadura gehiago orduan eta gizarte "aurreratuagoa". Argia, polizia bezala segurtasuna dela esango du bateren batek, harako harek zaratari musika deituko dio... gustatu egin behar...

Musika fina sortu izan du, esku iaioetan, zurak: gitara, xirula, txistu, piano, arrabita...

Uste honetatik abiatuta Satoshi Imamura ingeniari japoniarrari, sortzeko bezalaxe, musika entzuteko ere oinarriak zurezoak ziren bafleak eraikitzea bururatu. Bururatu eta egoskorra izaki, hogeitertara burutu.

Baflean soinuaren iturria den diafragma aluminioa, karbono-zuntza, papera eta abarrez egin ohi da.

Bat eta beste dasta eta urkia egokiena omen... Seinale akustikoen frekuentzia aukera zabala transmititzeko gai da, nonbait, eta seinalea garbitzeko adinako amortiguazioa du, agidanean.

Zortzi mila saiotan zurezko diafragma pitzatu, ezpaldu, zartatu. Otordu batean txibia lehorrak samur asko jan eta sikua samurtu bide zitekeela jabetu. Sukaldariak kakoa: arroz-ardotan, saketan beratu. Amaren batean urki-diafragma sake-asetu eta horra! musika eroateko nahikoa malgu.

Ardoa izaki, hartziduraz ez distilazior sortua, sakearen aminoazidoek omen dute ardura. Geurean musika tresnatarako urkian baino fede gehiago izan izan da astigarrean. Astigarra sagardo, txakolin edo ardotan beratuta probatu behar...

Erosteke eran dira urkizkoak, musika eraikitzen duten urkizko bafleak. Zura betiko lege, eraikuntzan oinarri.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

«Eurohiriak ez dio eredu neo-liberalari jarraituko»

Fernando
Tapia Alberdi

1969, Azkoitia. Fernando Tapia pilotari ohiaren semea. Zuzenbidearen filosofia eta soziologia iraskalea eta Euskadiko Pilota Federakuntzako abokatua izana. EAko kidea; Gipuzkoako lehendakari Iñaki Galdosen ildokoa. Gipuzkoako Foru Aldundiko gizarte eta erakunde harremanetarako sailburua. Kanpo-harremanak mugaz gaindiko jarduera izaki, Euskal Eurohiriaren gerentea da. Eurohirira mugatu dugu elkarriketa. Badago-eta gaiaz zer esan eta hausnarturik.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Karlos Corbella

Fernando Tapia Europan gaindi dabil sarri. Irlandan ibilia da, eta apirilean Varsovian egon zen Baiona-Donostia Eurohiria aurkezteko. Hil honen 16an Eslovenian izanen da: "Europako Kontseiluak gonbidatuta goaz. Euskal Eurohiria proiektua eredu baitute Europan. Aitzindari gara, nahiz hemen gutxi egiten dugun ustea izan", adierazi digu solasaren abiapuntuan.

Hemen Eurohiria "erokeria" dela entzuten dela adierazi diogu: "Bati baino gehiagori erokeria irudi dakioke,

baina guztiz beharrezkoa da. Europa-ren markoan aurrera egiteko aukera da. Europarrak bagara eta Europaren proiektuan sinesten badugu, mugaz gaindiko harremanetan haratago joan behar dugu ezinbestean". Mugaz Gaindiko Agentzia arduratzen da Eurohiriaren garapenaz: CABABk (Baiona-Angelu-Miarritze Mankomunitatea) eta Gipuzkoako Foru Aldundiak osatua nagusiki.

Euskal Eurohiriaren sorreran Liburu Zuria dago; abiapuntu eta mugarria, 2000n idatzia. Bertan muga inguruko lurraldeen egoera eta arazoei buruzko diagnosia jasotzen da: "Liburu Zurian hiriaren diagnosia eskaini zen, baita jarduera lerro batzuk zehaztu ere. Garapenerako jarduera-ardatz batzuk finkatu zituen eta jarduera horietatik proiektu batzuk gauzatuz joan gara", zehaztu digu Eurohiriaren gerenteak.

2000. urtean hiriari buruzko ideia urrun zegoen herritarrengandik. Zertan dago ideia gaur egun?

Liburu Zuriarekin hasi zen hausnarke-ta prozesua bukatu da. Gaur egun proiektu operatiboaren fasean gaude. Proiektuan lan egiten dugunok alorrari loturiko arazoak gaintitu behar ditugu. Hurrenez hurren, batetik, borondate politikoa falta da. Bi aldeetako instituzioen agente politikoez ez dute borondate politikoa nahikorik. Erakundeek sentsibiltate eskasa dute, mugaren efektuaren eraginez bakoitzak bere eskualdearen arabera pentsatzen du. Arazoak geure lurraldeari badagozkio, mugaz bestaldeko arazoak ez ditugu guretzat jotzen. Bestetik, ziur aski arazo garrantzizkoena, gure sistema juridiko, politiko eta administratiboa oso ezberdinak izatea da. Nire erakundeak gai batean eskuduntzak baditu, baina nire interlokutoreak eskuduntzarik ez badu ezin dugu aurrera egin. Esaterako, CABABek ez du errepideen gaineko eskuduntzarik, Foru Aldundiak bai.

Agentzia hurbil al dago herritarrengandik?

Saiatzen gara hurbiltzen behintzat. Gure filosofiaren printzipioetan garbi dago guk ez dugula hiria sortuko, gure saiakerak alferrikakoak izango dira hiritarrek ez badute proiektuan sinesten eta parte hartzen, benetako agentea hiritarra da. Hiriaren sorrera arazo kulturala da, alde bateko zein besteko herritarrek harremanetan jartzen diren heinean sortuko da hiria. Gure egitekoa baldintzak sortzea da, hiritarrek modu natural batean harremanetan jartzeko aukera izan dezaten. Orain

‘Niretzat garapen ekonomikoa ez da desiragarria ez bada kokatzen garapen iraunkorraren markoan, eta Eurohiriaren Agentziaren lan gehienak norabide horretan doaz’

gutxi Ingurumenaren Gazteen Biltzarra egin dugu Ficoban (Irun). 300 gazte inguruk Eurohiriaren beharrak eztabai-datu dituzte.

Eurohiriak barnebilduko dituen zenbait azpiegituren aurkako taldeak eratzten joan dira azken urteotan, ez omen dira eztabaidan integratuak sentitzen. Zuk nola baloratzen duzu instituzioen eta herri mugimenduen arteko harremana?

Ezinbestekoa da. Nik prozedura parte-hartzaileak ditut gustuko, horiek baitira demokrazian parte hartzeko modu egokienak. Herri mugimenduek hiriko prozesuaren erabaki garrantzitsu guztietan parte hartu behar dute, nik ez dut zalan-tzarik. Zehazpen bat egin behar dut ordea: guk ez dugu erabakiak hartzeko eskuduntzarik, gure sailean azpiegituren inguruko azterketa egin dugu aholkua eta partzialtasuna lortzeko, herrialde ezberdinen hiru kontsulta-etxeen laguntzaz egin ere. Prozesuak hainbat irtenbi-de eskaintzen du, baina, aireportuen, itsas-portuen, errepideen, trenbideen edo AHTaren garapena ez da gure esku, ezta euren arteko loturak ere. Foru Diputazioak errepideen eta zenbait azpiegituren eskumenak baditu, baina Eurohiriaren proiektua kudeatzen duen

sail honek ez. Gure lana sozializazio prozesua abian jartzea da.

Sozializazio prozesuaren harian, Eurohiriaren inguruan eredu neo-liberala gailendu dela esaten da. Zer deritoxozu?

Gipuzkoan gaur egun ezin da eredu neo-liberalaz hitz egin, ditugun gizarte zerbitzuak izanda, are gutxiago oinarritzko errenta eta instituzioen interbentzio maila handia delako. Neo-liberalismoaren ereduaren arabera merkatuak bere burua autoerregulatzen du, botere publikoaren interbentzioa desagertu egiten da. Ez da Foru Aldundiaren kasua, ezta Eusko Alkartasuna alderdiaren filosofia ere. EA eredu neo-liberalaren aurka dago, eta ni neu ere bai. Hemen, zorionez, ongizatearen estatuaren politika eredu gordetzen dugu. Eraikitzen ari garen Eurohiriak ez dio eredu neo-liberalari jarraituko.

Badago Eurohiriaren eredu "munduaren globalizazioaren beharren menpe dagoela" dioena.

Ni zuzenbidearen soziologoa naiz, globalizazioaren gaia erakutsi dut fakultatean. Globalizazioaren aurka dagoela esatea asteazkenen aurka dagoela esatea bezala da. Prozesu globalizatzaile oso ezberdinak ditugu munduan, batzuk onak izan daitezke eta beste batzuk oso txarrak. Prozesu globalizatzaile batek bertako kultura kontuan hartzen badu, printzipioz ona izan daiteke, beraz, bereizi ditzagun prozesuak. Modu filosofikoan aritzeak ez dakar ezer, ez da onargarria. Prozesu konkretuaz jardun behar da. Mundu Bankuaz edo Nazioarteko Merkataritza Erakundeaz ari bagara, horien

TALLERES

Mitxelena s.coop.

Torno bertikala: Ø 4.200 x 2.000 · Fresadora: 10.000 x 3.500
Barrenatze mekanizatua

Eziago poligonoa, 21 · Hernani -Gipuzkoa-

© 943 552 512 / 552 516 · Fax: 943 552 816 · info@talleresmitxelena.com

www.talleresmitxelena.com

lanak eta ondorioak txarrak direla esango dizut. Baina badira prozesu globalizatzaile onak, abantailak eskaintzen dituztenak. Adibidez, Europako Batasunak hainbat eskubide aintzatsi ditu eta prozesu oso egokiak zabaldu. Europako Konstituzioaren Itunak eredu neo-liberala sendotuko duela esaten da, ni ez nago batere ados. Hasteko, gizarte politikoak aintzat hartzen dira, beste gauza bat da aski ez direla esatea. Ados. Baina aurrerapausoa eman dugu. Jakina, prozesu globalizatzaileekin oso kritiko izan behar dugu, baina ekimen bakoitzaren tokian tokiko azterketa eginez betiere.

Hona beste ikuspegi kritiko bat: Eurohiriak, gurea barne, Europako eraikuntzaren beharren arabera egiten ari dira.

Europako eraikuntzaren hainbat ikuspuntu daude, ezberdinak. Gaur nagusitzen ari den Europaren Estatua ez da guk nahi duguna, guk herrien eta herriarren Europa defendatzen dugu. Zentzu horretan, hiru ardatz lantzen ari gara eta Europaren beraren eraikuntzak horiek kontuan hartu beharko lituzkeela esaten dugu: bat, azpiegitura gaia. Ezin izango dugu harreman normalizatua sortu eta lortu bi aldean artean, mugikortasunik ez badago. Donostiatik Baionara joateko bitarteko bakarra auto pribatua baldin bada ez dugu benetako lankidetzarik sortuko. Donostiatik Baionarako trenbidea garatu behar dugu. Barne azpiegiturak hiriarren bizkarrezurra dira, barne komunikaziorik gabe ez duzu hiririk. Bi: zerbitzu publikoak. Azpiegituraz gain zerbitzu publiko bateratuak eskaini behar ditugu: hala nola zaborren kudeaketa, autobusen linea publikoak, unibertsitatea, osasuna eta hezkuntza sistema. Hiru: identitateari loturiko gaia, sinbologia. Eurohiriko hiritartasuna lortu behar dugu, bertako biztanleek hiri bereko biztanle sentitu behar dute eta horretarako baita sinbologia komuna sortu ere: Eurohiriko plaza edo hiritarrak bilduko dituzten guneak, esaterako. Ardatz hauek eredu neo-liberala uxatuko dute. Eurohiriaren botere publikoaren funtzioetako bat

"Errepideak garraioz arintzea funtsezkoa da. Oarsoaldeko errepideak blokeatuta daude, beste soluzioak bilatu beharko ditugu, itsas garraioa eta trenbidea garatu beharko da".

hiritarrei balio erantsia duten zerbitzuak eskaintzea da, Eurohiria baliagarria izango da herritarrentzako bada.

Eurohiria proiektua AHT proiektua zehaztu baino lehen egitea ez al da harri-garria gutxienez?

Eurohiria ez da hiriarren kontzeptu tradizionalen ulertu behar. Erdigune ezberdinak izango dituen osotasun bat izango da. 600.000 biztanleko hiria ez da handia Europan, gurea tamaina txiki-kiko hiria izango da egungo Europan. Guk ez dugu AHT bai edo ez esaten, baina pasako balitz, Eurohiriarekin lotura egokia izan behar duela diogu.

Baina azpiegiturek eragiten dute hiriarren eraikuntzan.

Bai. Eta lurralde oso txiki honetan oinarritzko azpiegiturak bikoiztu egiten dira. Adibidez, 30 kilometro barruan bi aireportu ditugu (Miarritze eta Hondarribia) eta bi itsas-portu (Baiona eta Pasaia). Gure ustez, aireportu biak aireportu bakarra balitz bezala ideiatu eta erabili beharko lirakeke, bi aireportuek gestio koordinatua izan beharko lukete. Batzuek Hondarribiakoa kentzea proposatu dute. Ez da gure esku-duntza, baina guk biak osagarriak direla diogu, aireportu beraren bi terminal egin beharko lituzketela.

Hori gauzatu al daiteke?

Europako Batasunak aldaketa batzuk ekarri ditu dagoeneko. Frantziak, herrialde zentralista eta jakobinoak, figura juridiko bat sortu behar izan du:

Distritu Juridikoa deritzana. Honen funtsa bi Estatuetako agente publikoen zein pribatuen lankidetzan abian jartzea izan da, Frantziako lurraldeetan oinarritzko azpiegiturak kudeatzeko. Estatuak Akitaniako Eskualdeari Miarritze-ko aireportuaren gestioa transferitu dio, Akitaniak berriz BABri eta BABk Eusko Jaurlaritzaren aireportuaren gestioan gonbidatu du parte har dezan. Mundua aldatzen ari da, posible da beraz.

Bestalde, Eurohiriaren erdigune diren Oarsoaldea eta Txingudi azpiegiturek itota bizi dira.

Ados nago zurekin. Eskualde horretan azpiegiturek itota bizi dira. Adituek erantzunen bat eman beharko diote arazoari. Garraioa bere osotasunean aztertu beharko dute, errepideak garraioz arintzea funtsezkoa da. Eremu horretako errepideak blokeatuta daude, beraz beste soluzioak bilatu beharko ditugu, esaterako, itsas garraioa eta trenbidea garatu beharko da. Garapen ekonomikoa eta garapen iraunkorraren arteko oreka lortu behar dugu. Niretzat garapen ekonomikoa ez da desiragarria ez bada kokatzen garapen iraunkorraren markoan, eta Eurohiriaren Agentziaren lan gehienak norabide horretan doaz.

Azkenik, euskal nortasunak zein toki izanen du Eurohirian? Uniformazioa gailenduko ote da?

Ni ez naiz uniformatzaile zalea. Gizarte eta kultur askotarikoan bizi gara, aniztasuna sustatu behar dugu, bakoitzak berea gordez eta ondokoarena errespetatuz. Ni euskal hiztuna naiz, euskal kultura maite dut eta saiaturko naiz honek lekua izan dezan proiektu honen baitan. Hiri honetan dagoen lengoia komun bakarra euskara da, bi aldean berezko hizkuntza euskara da. Bi aldeetan sustatu behar dugu euskara, baita hemen frantsesa eta han gaztelania ere. Ingelesa gero eta indartsuagoa izan arren, guk bertako hizkuntzak zaindu beharko genituzke lehenik. Tira, prozesu globalizatzaile orok porrot egiten du abiapuntuan norberaren kultura ez badago. ■

Film baten barruan zer dagoen
ikusi nahi al duzu?

Hemen duzu proposamen didaktiko bat
(DVDa + GIDA didaktikoa)

Liburu-GIDA

- "Begiradaren Heziketa" erabiltzeko GIDA
- Hiztegi teknikoa

DVDaren osagaiak

- *Ilargiaren Sekretua* filma osorik
 - *Ilargiaren Sekretua* filmaren estrak
 - "Begiradaren Heziketa" proposamen didaktikoa.
- Hor lantzen diren atalak:

- 1.- FILMA EGITEKO PROZESUA
- 2.- GIDOIA
- 3.- IRUDIA
- 4.- SOINUA

- 5.- EFEKTUAK
- 6.- DISEINUA
- 7.- MEZUAK ETA BALIOAK
- 8.- ZINEMAREN BILAKAERA

Lehen euskara teknikaria lortzear Nafarroa Beherean?

Zuberoa, Nafarroa Beherea eta Lapurdi kontuan hartuko bagenu, ezin esan euskarari dagokionez Nafarroa Beherea kaxkarren dabilena denik. Beharbada horregatik askok uste du euskara ez dela arriskuan. Garapen Amankomunerako Proiektuaren (Nafarroa Behereko PCDa) barne, euskararen alorrean lanean ari den taldeak ordea, badu kezka nahikorik eta urtebete luzez egindako hausnarketaren ondoren, Nafarroa Beherera euskara teknikaria eskatzea pentsatu du. Taldeko kide diren Jojo Bidartek eta Argitxu Canterok kontatu digute une honetan eskari hori zertan den.

ONINTZA IRURETA

Argazkiak: Gaizka Iroz

GARAPEN AMANKOMUNERAKO Proiektuak, izenak berak dioen bezala, Nafarroa Beherean garapena bultzatzen du hainbat alorretan: ekonomia, kultura, laborantza, etxebizitza... "Kultura, nortasuna eta ondarea" izena du alor horietako batek eta orain dela urtebete baino gehiago lanean hasi zen lan taldeak hizkuntzaren azpiatala sortzea erabaki zuen. Urtebete luzeko hausnarketaren ondoren, euskararen aldeko bidean eskaera egin du: Nafarroa Beherera, hau da, 26.000 biztanlerentzako euskara teknikaria. Baxenabartarrak dira, proportzioan, Iparraldean euskara gehien ulertzen eta erabiltzen dutenak, baina Jojo Bidartek gogorazi du euskara, Nafarroa Beherean fite ari dela galtzen.

Nafarroa Behereak euskara teknikaria izango badu herrietako hautetsiak konbentzitu behar dira eta ez dirudi hain erraza denik. Argitxu Canteroren iritziz: "Batzuek onartzen dute gure proposamena, baina buru direnek ez dute nahi. Nahiz gero eta gehiago hizkuntzari buruz kostaldeko hautetsi inportante batzuek erraten duten hizkuntza behar dugula salbatu, ez Baxenabarren oraino. Hautetsi zenbaitek hasteko, ez dute pentsatzen hizkuntza desagertzen ari dela eta hizkuntzari buruz zerbait egin behar dela".

Hautetsien gehiengoak proiektu

Euskara teknikariaren eginbeharretako bat izango litzateke baxenabartarrei ulertaraztea euskara salbatzeko elebidun izan behar dela. Argazkian, Donibane Garaziko gazteak.

horren aldekoa izatea lortu behar da, orain gutxiengoak baita. Kontua da Garapen Amankomunerako Proiektuaren barnean, hizkuntzaren azpitaldean lanean jardun dutenak, proiektua hautetsiei aurkeztu badiete ere, orain, proiektuaren eramale izan daitezkeenak herri elkargoak direla (udalen mankomunitateak Hegoaldean) eta orain arte bederen ez dute baietza eman. Euskara teknikaria sostengatzeko dirua herri elkargoek eta

Euskararen Erakunde Publikoak jarriko lukete. Proposamena luzatu duen lan taldeak Euskararen Erakunde Publikoari aurkeztu zion proiektua eta Bidarten ustez hasieran hotz agertu baziren ere gero onartu zuten. Gainera, alderantzizko bidea egin zuen eta Euskararen Erakunde Publikoa bera aritu zen proiektua herriko etxetako hautetsiei aurkeztzen ontzat eman zezaten. Euskararen Erakunde Publikoak esan du baietz, orain beste diru

Euskara teknikariaren betebeharrak

Garapen Amankomunerako Proiektuan hizkuntzari dagokion azpitaldeak balizko euskara teknikariaren funtzioak aurreikusi ditu:

✓ Bi urte eta erdi arteko hurrek euskararekin harreman zuzena izan dezatela. Horretarako, etxeko zaintzaile, haurtzaindegietako eta gurasoekin lan egiten du euskara ama hizkuntza bezala erabilia izan dadin.

✓ Haur eta gazteen animazio denbora: kirol eta kultur elkarteetan euskararen erabilpena bultzatu.

✓ Saltokietan euskara sartzeko laguntza ekarriko du.

✓ Kaleko afixak, bide seinaleak... euskalduntzeko ere bai.

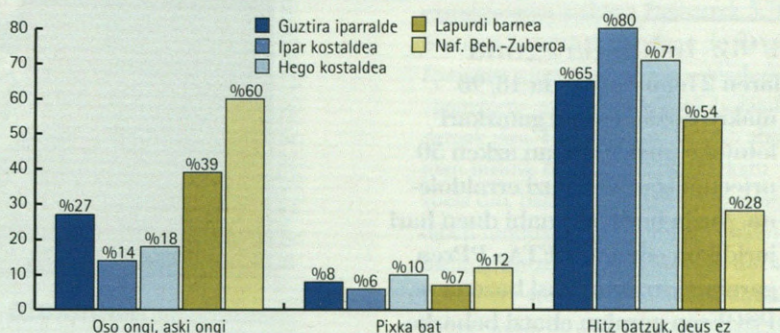
✓ Euskara teknikariak jendeari ulertarazi beharko dio frantsesa badela, baina euskara ere bai. Elebidun izan behar dela euskara salbatu nahi bada. Toki publikoetan euskararen erabilpena bultzatuko du herriko etxeen izenean.

✓ 35 bat herriko etxek Euskal Konfederazioarekin hitzartua dute herriko etxeko idatziak euskaraz izango dituztela. Herriko etxeetan ezinean ibiltzen dira ordea, itzulpenak egiteko gaitasunik ez dutelako. Balizko euskara teknikariak lan hori egin dezan nahi dute hautetsiek. Jojo Bidarten ustez, egin beharrekoa herriko etxeetako langileak lanean euskaraz aitzeko kontzientziatu eta formatzea da, euskara teknikariak 75 herriko etxeetako itzulpenak ezin baititu egin. Aldiz, herriko etxeetako langileek euskararen alorrean ukan dezaketen lan amankomuna eta elkarren arteko laguntza anto- la dezake euskara teknikariak.

iturria falta da. Badira hiru herri elkar- go Nafarroa Beherean, Garazi-Baigorrikoa, Iholdikoa eta Amikuzekoa. Azaroaren 17an bilduko da Lekuko Garapen Kontseilua eta Argitxu Can-

HIZKUNTZA GAITASUNA ESKUALDEKA IPARRALDEAN

Nola mintzatzen zara euskaraz?

Lehen hizkuntza	>65 urte	46-64 urte	30-45 urte	16-29 urte
Euskara bakarrik edo frantsesarekin	%41	%32	%28	%25
Frantsesa bakarrik	%59	%68	%72	%75

Iturria: Euskal Kultur Erakundea. 2005eko iraila

terok dioenez, lan taldeak adieraziko du proiektuaren eramaleak hiru herri elkargoak direla. Ea elkargoek baietz, hala dela, erantzuten duten. Presa badu proiektuak Euskararen Erakunde Publikoak 2006rako aurrekontua abenduan prestatuko baitu eta ordu- rako aurkeztu behar zaio proiektua. Hilabetetako aurrera-atzera burokratiko- en atzean sakoneko korapiloa dago eta hala azaldu digu Argitxu Canterok: "Afera sensibla da, zeren eta hizkuntza da. Hizkuntza zurea da. Gure hautetsi gehienek euskara bada- kite. Euskara ama hizkuntza dute, baina hainbeste errana izan zaie jende horiei 'euskara deusetako da, hizkun- tza hori mintzatzen baduzu deus ez zara', inkontziente kolektiboan sartua dela. Zinez euskaldunak direnak eta kasik euskara frantsesa baino hobeki- ago mintzatzen dutenak, horiek dira euskararen kontra, beren burua- ren kontra ari dira, beren nortasuna- ren kontra. Beren burua ezeztatzen dute. Biziki intimoa da hizkuntzare- na. Guk dugu argumentu batzuekin

abilki jokatu behar. Hautetsiek 'ez' erraten dute intelektualki eta 'ez' erra- ten dute beren agintariak horrela man- atzen baitituzte".

Langa goian jarri du Canterok baina Bidartek azaldu duenez azken hamabost urteotan izan da hautetsien diskurtso aldaketa. Duela hoge- i bat urteko ikastolen mugimendua ez zuten abiatu hautetsiek eta "bazen konfrontazioa euskararen aldeko mugimenduaren eta hautetsien artean. Garapen Kontseilua sortu denetik, hamar urte hauetan, egia da integratua izan dela diskurtsoan 'gure nortasuna zaindu behar dugu eta gure hizkuntza zaindu behar dugu' eta erraten dute ofizialki. Diskurtsoa hori da, baina errealitatera pasatzeko urrats hori... ez dakit hainbeste konbentzituak diren. Horiek ere koherenteak izan nahi badute beren diskurtsoarekin, behar dute onartu proiektua".

Herri elkargoek erabaki beharko dute ea euskara teknikariaren premiarik badagoen ala ez Nafarroa Beherean. ■

Babeslea: Errenteriako Udala

Errenteriako Udala
euskarazko komunikabideen alde

Bero-beroan

18/98: heldu da eguna

Hilaren 21ean hasiko da 18/98

makro-azua, euskal gatazkari lotutako auzien artean azken 50 urteetan izan den auzi erraldoiena. Auzia harilkatu nahi duen hari juridikoa –dena da ETA– PPren garaian jorratzen hasi bazen ere, PSOEren garaian ebatzi beharko da epaia. PSOEko buruzagi askoren esanak entzunda, Moncloatik ez bide da bultzatuko estrategia eta presio gogorrik auziarekiko, baina ahaztu ezina da elkarrizketa eta negoziazio testuinguru batean gauzatuko dela hilabeteak iraungo duen epaiketa, eta testuinguru horretan presio juridikoa mahaia- ren gainean dagoen tresna bat gehiago da, Arnaldo Otegiaren aurkako zigorrak argi erakusten duten bezala. Astelehenean hasiko da akusazioen irakurketa, froga aurkezte eta lekukoen testigantza amaitu ezinen dantza. Auzi luzea izango da hau, auzipetuek euskal esparru politiko zabalaren babesa dute beren alde, garai berriaren zantzuak ere bai eta, juridikoki, Haika-Segiko auziak argi utzi zuen epai esanguratsua: dena ez da ETA.

Su-etenaren jira-birak

Azken asteetan ETAk su-etena

emango duela dabil bolo-bolo. Iragan asteburuan ematekotan eiz zen, edo joan den asteartean akaso. Irekita dagoen prozesuak jarraipenik izateko ezinbestekotzat jotzen da su-eten hori, baina prozesua horren luzea izango bada, pentsa liteke ez dela oraindik euskal gizarteak gogoz –eta ezker abertzaleak irrikaz– espero duen su-eten hori gauzatzeko garairik egokiena. Hala ere, emango balitz hobe, jakina.

JUAN CARLOS RUIZ / ARGAZKI PRESS

Aldaketa handiak urtebetean

Inflexio puntutat jo zen Batasunak duela urtebete Anoetan luzatutako proposamena eta egun ere hala irudikatzen da. Entzun eta irakurtzen ditugun mezuek ere hala dela iradokitzen dute: batetik, negoziazioaren eskema berreskuratu eta estrategia politikoaren ardatz bihurtu zen eta, bestetik, ezker abertzaleak 1994an Alternatiba Demokratikoarekin kaleratu zuen bi mahaian –beste proposamen batzuetan ere sarri jasoa– eskema berreskuratu zuen. Gatazka armatuaren bukaeraren esperantza eta baikortasuna egunetik egunera handitu da harrezkero. Bake prozesua geldo, baina seguru eiz doa. Zuzenean ala zeharka hala iradokitzen digute negoziazioaren muineko aktore nagusiek, eta gertakizunek ez dute kontrakorik adierazten. Bada, hala ere, zuhur aritzeko arrazoirik, Lizarra-Garaziko prozesuan sortutako egoera berria atzerazinezkotzat jo zen gehien aldetik. Denborak errealitate gordina non zegoen erakutsi zuen. Oso geldoa izango bide da dena. Bitartean bizitza politikoa aurrera jarraitzen du bere arazo eta erronka guztiekin.

Zer da...

Petronor

Petróleos del Norte enpresaren akronimoa da Petronor. Petrolioaren industriako enpresa da eta Bizkaiko Muskizen dauka egoitza soziala. Instalazio nagusiak ere herri horretan dauzka, Kantabriako mugan, La Arena hondartza eza- gunaren ondoan. Petronor 1968an legez- tatu zen enpresa gisa. Kapital soziala eratzen hainbat fase izan ondoren, zeinetan kapital mexikarra (PEMEX) ere hartu baitzuen, gaur gaurkoz Repsolek kontrola- tzen du: enpresa horrek dauka kapitalaren %85,98a, eta Bilbao Bizkaia Kutxak (BBK-k) gainerako %14,02a. Aldi oro berritutako ins- talazioak tarteko, urteko 11 milioi

tona errefinatze-ko kapazitatea dauka, eta gasolioak, gasolinak, fuelolioak, bunker erregeia, asfal- toa, kerosenoak, sufrea eta abar produzitzen ditu. Produktzioaren parte handi bat Europara eta Ipar Amerikara esportatzen du. Bilboko superportuaren barruan, kapazi- te handiko portu propioa dauka. Urte osoan, ia itsasontzi bat iris- ten da eguneko, hainbat eratako produktuak garraiatzeko. 2004. urtean, 351 itsasontzi igaro ziren. 774 laguneko plantilla arras doitu- a fakturatu zituen 2004an, eta 212 milioi euroko irabazi garbiak egin.

Daniel Udalaiz

Europako Kontseiluaren aholkuak bete ditzala Nafarroako Gobernuak

HALA ESKATU DUTE Udal Administrazioan ordezkartza duten sindikatu guztiek, hala nola, AFAPNA, CCOO, UGT, ELA, LAB eta ASIT-ek. Nafarroako Gobernuko Hizkuntza Politikarako zuzendari nagusiak, Pedro Pegenautek, eman du bere erantzuna: Nafarroako Hizkuntza Politikak ez omen du parekorik inongo herrialde demokratikotan eta orain arteko bideari segiko omen diote.

Pedro Pegenaute ezkerrean eta eskuinean Europako Kontseiluko kideak.

Zavalak herri literaturaz bildutakoak Gipuzkoako Foru Aldundiaren esku

ANTONIO ZAVALAK berrogeita hamabi urtez bildu ditu herri literaturarekin zerikusia duten agiriak, hala nola, bertso-paperak, eskuizkribuak, liburuak eta grabaketak. Euskaltzain osoak material hori Sendoa argitaletxearen Auspoa sailean argitaratu du aldika-aldika. Agiri horiek guztiak Gipuzkoako Foru Aldundiaren esku jarri ditu eta Foru Aldundiak zein Jesusen Lagundiak hitzarmena sinatu dute. Bilduma Donostiako Koldo Mitxelena Kulturunean gordeko dute eta Gipuzkoako diputatu nagusi Joxe Joan Gonzalez de Txabarrik hitz eman du bilduma digitalizatu eta edonoren esku jarriko dutela.

Guridiren *El Caserío Baserria* izango da

GURIDIREN EL CASERIO ZARZUELA lehenengo aldiz euskaraz entzuteko aukera izango da abenduan. Arrasateko Izaskun Murgia Elkarte Lirikoak antzeztuko du *Baserria* izena hartu duen zarzuela Arrasateko Amaia Antzokian. Lehenengo aldia da zarzuela bat euskaraz taula gainean entzun ahal izango dena. Naroa Elortzak itzuli du euskarara zarzuela.

Duela urte batzuk Azpeitian zarzuela beraren abestiak kantatu zituzten euskaraz, Xabier Euzkitzek egindako itzulpenak, alegia.

Arrasaten, abenduaren 10, 11, 16 eta 17an taularatuko dute *Baserria*.

Abenduan *Baserria* izango da Guridiren *El Caserío*.

Katalanez ari diren tokiko telebista digitalek puntu gehiago izango dituzte

GENERALITATEKO KONTSEILU ERAGILEAK hala erabaki du tokiko telebista digital pribatuen baimenak banatzeko oinarriak onartu dituen. Gutxienez emanaldien erdia katalanez eskaintzen duten telebistek puntuazio handiagoa lortuko dute.

Euskara Sustatzeko zuzendari berria

EUSKO JAURLARITZAKO GOBERNU KONTSEILUAK Igone Etxebarria Zamalloa izendatu du Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza Euskara Sustatzeko zuzendari. Etxebarriak Lorea Bilbao ordezkatu du.

BAHEA

EAJko EBBko lehendakaritzarako botoen emaitza honakoa izan zen. **Arzalluzek bere memoria** liburuan **esandakoaren arabera**: Egibarrek 5.709 boto eta Imazek 4.967. Juan de Etxano *Izaronews* agerkari digitaleko sinadura –gaitzizen– ezagunenetakoak botatuko datuak dira. Horrez gain, EAJko afiliatuen hirutik batek bakarrik bozkatu zuela dio, baldin eta alderdi jeltzaleak dioen moduan, 32.000 afiliatu baldin baditu. Egibarrek boto gehiago lortu zituela ere ater da aurretik, eta Imazek irabazi zuela lurraldeen arteko ordezkarien orekaren irizpidea afiliatu kopuruaren gainetik dagoelako. Bitxiene da Juan de Etxanok zergatik ateratzen dituen orain datu hauek, seguruenik berak ere alde aurretik ezagutzen zituenean.

Errebolta Europara hedatzearen beldurra

Belgikan eman dira jada gazte **bazter**tuek bultzatutako istilu kasuak, eta beldurra hedatu da Europako Batasuneko estatu askotan. Frantziako gazte baztertuen matxinadari buruzko iritzi asko entzun dira eta adostasuna nahiko zabala da zioei dagokienez: sustraia bazterketa eta pobrezia da. Harrigarriena, ordea, horren 'aurreikusia' zegoenari nola ez zaion lehenago aurre egin. Irtenbideetan ez da adostasunik, baina Frantzian nahiko garbi ikusten dute 2005eko azaroak aurreko bat eta ondorengo bat izango duela. Hiru aste dira matxinada hasi zenetik eta pentsatzekoa da errepresioak laster estaliko duela berau. Zioak ez, ordea, hor ere kontsentsu handia dago Frantzian, erreboltaren zioak konpondu ezinak dira errepresioarekin. Eta zer egin? Benetako berdintasun politikak eta diru ugari behar direla bai, hor ados; baina hori nola egin? hor ez dago kontsentsurik, lehia baizik.

Irakeko Maysan-en gerrilla zaharra eta ingelesak borrokan

Zer da herri Irak okupatuan? Ezagunak zaizkigu atentatu suizidak, politikari amerikar eta irakiarren negoziaketak, hauteskundeak... Baina beste erresistentzia mugimendu batzuk ere badira. Maysan probintzian britainiarrek Saddam Hussein garaitik datorren gerrilla daukate aurrean.

IRAKEN EGUNERO GERTATZEN DENA

mendebaldarren begi-belarrietan honetara mugatzen da: eguneko atentatu odoltsua, ezarri nahi den konstituzioaren inguruko gorabeherak, gerra hura erabakitzekeo prozesuan AEBetan antolatutako ziren gezur eta ustelkeriak... eta gutxi gehiago. Iraken bertan lanean ari diren kazetariek nahikoa lan egiten dutela esan dezakete, halako baldintza arriskutsuetan ari direlako. Baina errealtatea den mundu anitz eta aberatsari kosta egiten zaio aktualitate izatea. Tortura eta espetxe ilegalen kasuan errazago ulertzen da, ezkutuko kontuak izateagatik. Baina arma kimikoen erabilera bezalako gai nabarmenarekin ere berdintsu gertatu da, gezurra dirudien arren: hilabete luzeak behar izan dira Faluian amerikarrek fosforo zuriarekin herritarrek kiskali zituztela jakiteko.

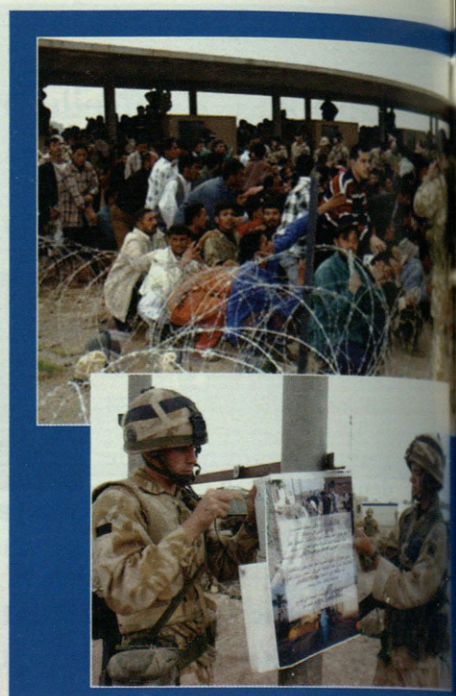
Honela idatzi du Michael Schwartz soziologia irakasleak Tomdispatch.com gune aurrerazalean: "Zorionez badira salbuespenak kazetaritzan ere. Zenbait erreportari ausartzen da bere babesoskoletik atera eta arrisku handien artean istorioak eskuratzea, egiazko ikerketa kazetaritza egitera, edo ahalik eta ondoen aztertzea Irakeko jendeen eguneroko bizimodua eta Irakeko erresistentziaren izaera. Kazetaritzako estandarren arabera horien erreportajeek egunkarien lehen orrietan azaldu beharko lukete edo telebista programa nagusietan; baina, horra, kazetarako

barruko orrialdeetan baztertzan ditzute, edo Interneteko zoko ilunetara. Hala ere, argazki handi horietako batzuk hor daude, hori bai, leku bilakaitzetan eta bilaketarako denbora eta pazientzia daukatenez bakarrik eskuratzeko moduan".

Schwartzek adibidetzat ipini du Maysan probintzian gertatzen ari dena. Maysan gehiengo xiita daukan eskualdea da eta Iranekin egiten du muga. Tigris ibaiak bere inguruetan sortutako padura edo zingirek nabarmentzen dute Maysanen itxura. Bertako herritarrei "Zingiretako arabiarrek" deitu izan zaie aspalditik.

Maysan aipatu zuten 2003an komunikabideek: Saddam Husseinek deportatu zituen zingiretako biztanle asko berriro etxeratu ahal izan ziren amerikar eta britainiarren inbasioarekin batera. Saddamek kontra ere oldartu baitzen hemengo jendea. Gaur egun ez dago amerikarren kontrolpean, Armada britainiarreko Staffordshire Regiment da eskualde honetan agintzen duena.

"Maysani erreparatzeko —dio Schwartzek— beste arrazoi bat badugu: azken bi urteotan intentsitate apaleko gerra dago bertan, eta honek gehiago adierazten digu okupazioak izango duen patuaz Faluia edo Tal Afar-eko bataila handiek baino". Ikusten nekeza den gatazka honen albisteak bi kazetarik eman dituztela aipatzen du Schwar-

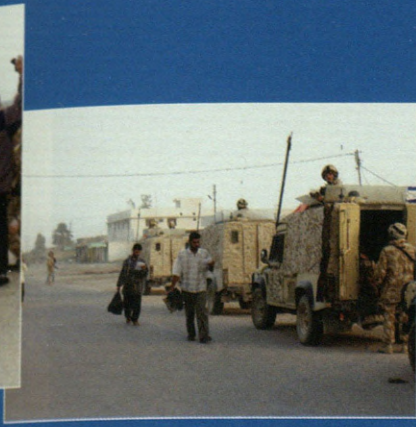
tzek: *United Press Internationaleko* (UPI) Pamela Hess-ek eta *Washington Post* egunkariko *Dug Struck*-ek.

Maysan probintziaren historia matxinadaz beteta dago. Saddamek ezin izan zuen sekula ondo menderatu. Horregatik erabaki omen zuen zingirak lehortzea eta bertako biztanleak Iraken barna sakabanatzea. Baina hala eta guztiz ere ezin zuen bere helburua erabat alkantzatu, eta 20.000 soldadu edukitzen zituen bertan, Iran gertu dagoelako, baina baita ere bertako gerrillari aurre egiteko. AEBek inbasioa hasi arte iraun zuten Maysango gerrillariak.

Bushek Iraki erasotzea agindu zutenean, Saddamek Maysanen zeuzkan tropak Bagdadera eraman zituen. Horiek alde egin eta britainiarrak sartu arte igaro ziren bost egunetan egoera bitxia ezagutu zuen Maysan eskualdeak: gerrillariak Al-Amarah kapitela berenganatu eta beren gobernua ezarri zuten. Okupatzaile britainiarrei egin zieten harrera honela esplikatu du Andy MacLannahan komandanteak: "Zertara etorri zarete hona?, zioten. Haien buruetan, beraiek bota zituzten eskualdetik Hussein soldaduak, ez amerikarrek". Gero britainiarrak hasi ziren beren agintea ezarri nahian, eta harremanak okertzen joan ziren. Herritarren begietan, okupazio baten ordeztu beste bat ezarri zitzaizkien gainean.

Irakeko beste matxinoak

Michael Schwartzek dioenez, ingelesek ez dute eskualde horietan lortu yankiek

Argazkiek britainiarrek Maysan eskualdean antolatu duten okupazioaren irudiak erakusten dizkigute. Goikoan, militar atzerritarrek greba egunean kontrol batean langileak gelditu eta arakutzen. Behekoan, Staffordshire erregimentuko soldaduek arabieraz idatzitako afitxa esekitzen. Lerroon gainean herritarrek lanera bidean okupatzaileek banatu dituzten paskinak irakurtzen, patruila militar baten ondoan. Mapan Maysan Bagdad eta itsasoaren arteko erdibidean ikusten da, Iranekin muga eginez. Eskualde zingiratsu hau Saddam Husseinek gogor zigortu zuen.

Irak osoan lorturikoa baino arrakasta handiagorik. Britainiarren kontrako erresistentziak fase ezberdinak ezagutu ditu. Hasieran, erresistentziako kideek tarteka erasotzen zieten. 1.000 soldadu britainiarrak burutu ezinik ibili ziren aste luzez, eta azkenean herririk gatazkatsuen zen Majar al Kabir-etik alde egin behar izan zuten. Hilabete haietan, Maysanen entrenatzen ziren Muqtada al-Sadr buruzagi xiitaren Mahdiren Armadako gizonak, gero Naiaf eta Sadr hirian amerikarren kontra gudua egingo zutenak.

2004ko udaberrian denok jakin genuen Naiafeko bataila odoltsuaren berri, baina Maysaneko hiriburuan, Al Amarah-en, 100 egun iraun zuen beste gudu gogor bat gertatu zen, komunikabideetan gutxi ikusi zena. Britainiarrek bukaera iragarri zuten erabateko garaipena lortu zutela -800 matxino hil

eta ingeles ale bat ere ez- baina hiriburuan patruilak bakandu behar izan zituzten eta haren kontrola erresistentziaren aldeko agintarien esku utzi. 2005eko urtarrileko hauteskundeetan Sadr-en aldekoek irabazi zituzten Maysanen hauteskundeak.

2005eko apirilean britainiarrek taktika aldatu zuten eta Staffordshire erregimentuari agindu zioten Amarah "baketzeko" amerikarrek suniten eskualdean erabiltzen duten mekanika berdinarekin: patruila armatuak bidali auzo matxinatuetara, etxeetako atek hautsi eta sartu, ahalik eta militante edo laguntzaile gehien atxilotu, aurre egiten duen edonor bertan hil. Aldi berean, 13 polizia-etxe berri eraikitzen hasi ziren, kuartel teoriar "hartuezinak", bertan polizia irakiarrek ipintzeko, eta erresistentziaren kontra horiek erabiltzeko. Baina orduan gerrillak alde batera utzi

zuen britainiarrei auzeraz erasotzeko ahalegina, eta eraso taktiko klasikoetan murgildu ziren: bideetako segadak, atakatu eta azkar alde egitea, patruila bakanak kolpatzea... Horrela, gaur Maysanen matxinada oso bero dago berriro.

Zingiretako gerrillariak Tony Blairrek bidalitako soldaduei erasotzen diete, eta kazetariak diotenez herritarrei eta bertako poliziari kalterik ez egiten saiatzen dira. Taktika honek britainiarrei buruhauste handiak eragiten dizkie lan militarra egiterakoan. Ingelesak kexu dira bertako agintariak terrorista horien kontrako borrokan asko laguntzen ez dietelako. McLannahan komandanteak deklaratu du: "Poliziak kontrolatzen ditu hiri barruak, eta horiek ez dute hain lan ona egiten, tribu harremanak eta herritarren arteko adiskidetasun kontuak direla medio. Polizia horiei galdetzen diezu ea jenderik arrestatu duten eta beti 'alde egin digute' erantzuten dute".

Gerrilla eta kontraintsurjentzia eskema klasikoagoa da hau, normalean Iraketik iristen zaigun irudikoaren aldean. Jendea aspalditik dago krisi ekonomiko larrian murgilduta Maysanen, eta horri azken hamarkadotan krisi ekologikoa gehitu zaio, Bagdad aldetik datorren urak erabat kutsatu dituelako beren zingirak. Haurrak gaixorik daude, arrainik ez dago uretan... Ingelesek okupatzaile klasikoaren taktika bortitzak darabiltzate gero eta gehiago, eta Maysan aldeko gerrillariak herritarren gehiengoaren nolabaiteko baimenarekin egiten diete su. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

**Produkturik
onenak,
MultiOpticasen**

Aukerarik
zabalena
betaurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
betaurrekoetan.

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
I. kanon, 11 - DONOSTIA

Jon Alonso

Sarean harrapatuak

Internet eguna ospatu berri da. Horren harira emandako iritzi gehienek Internet askatasun-gune bat dela azpimarratzen zuten.

Zer nahi duzue esatea. Nik ez dut hain garbi ikusten. Internetek askatasun erlatibo bat, edo askatasun itxura bat ematen du, hori egia da. Zehatzago, informazio-sarrerara izugarri bat da; hain izugarria ze, askotan nahasgarria ere gertatzen baita edo gertatzen ahal baita. Nahita nahasgarria, manipulatu, alegia? Ez dakit hainbeste, baina oso litekeena da nahikoa izatea parasma-metxaren hariak denon eskura uztea, nork bere neurriko urka-bilurra egin dezan.

Gaur bertan irakurri dut Guardia Zibilak pederastak harrapatzeko sare barruko sarea osatu duela. Ez dut oso ongi konprenitu prozedura —ez naiz aditua, ezta gutxiago ere—, baina, dirudienez, milaka irudiei ez dakit zenbat digitutako kode bana eman, formula matematiko baten arabera, eta inolako oker-tarterik gabe jakiten ahal da zer ordenagailuk dauzkan irudiok, nondik bidali diren eta non deskargatu diren. Laster ikusiko omen ditugu ikerketa berezi honen emaitzak. Egia izango al da? Pentsa dezakegu pederastak izutzeko modua dela, guztiz egia dela edo egia teknologiko erlatibo baten gainean erakitako izutzeko prozedura bat dela.

Ni, behin-behinean, sistemaren erabateko okertezintasunaren gaineko zalantzak edukita ere, funtsean egia izango dela ziur naiz. Eta ikaragarria iruditzen zait, zentzu hertsiki etimologikoan, ikara emateko modukoa, alegia. Bistan denez, eztabaida dago: sarean delituak egiten ahal dira eta egin egiten dira —iruzurra, haur pornografia eta beste—; baina nolakoa behar du izan legintzak esparru horretan? Eta nola uztartu delituaren jazarpena norberaren datuen babesarekin? Jakina, kasu honetan, denoi hain iruditzen zaigu pedofilia delitu nazkagarria ze ontzat eman dezakegu, are lasaiago

MIKEL SAIZ

geratu ere. Baina azpimarratu nahi dudana kontua ez da hori, beste hau baizik: zer gertatzen da sarearen kontrolatzaileek delituak ez diren bestelako jo-puntuak dituztenean?

Horrelako gauzez omen dakitenek esaten dute Errusiako Zar direlakoan polizia-ren teknika, informazioa jasotzeko, adiskidetasun-zirkuluen arabera antolatzen zela. Nik Urliia zelatatzen dut, Urliia Sandia eta Berendiarekin elkartzen da halako eta halako tokietan halako eta halako egunetan. Sandia, bere aldetik, X eta Y-rekin, Berendia Z-rekin. Kontrolatzen ditudan pertsonen ibilerak nire interesekoak diren jardura batzuen —greba bat, manifestazio bat— gertatzearekin konparatuz gero, denbora-epe nahiko luze batean, antolatzaileak nortzuk diren jakitera iritsi naiteke, okerreko tarte ez

hain handi batekin. *Gezurmendietan* are gehiago esaten dute: teknika zahar hau eguneratuz, susmopeko hiritarren telefono-deiak kontrolatzea —adi! Ez telefono-dei horien edukia, nor norekin mintzatu den jakite hutsa baizik!— aski izan daiteke gertatzen ahal diren zenbait fenomeno sozial aurreikusteko. Adibidez: mendira joan aurretik, Urliari deitzen diot; asteen behin Aralarra joateko bada, bi-hirutan Pirinioetara eta zenbait egunetarako irteera bada; zer pentsa lezake nire bizitzaren alderdi horretaz interesaturik legokeen sudurluze batek ikus baleza zazpi aldiz deitu diola Urliari lau eguneko epean? Oker daiteke, noski. Txisteak egin ditzakegu, jakina. Baina datu-masa handiak modu sistematiko eta estatistikoan kudeatzen dituen erakunde bat gauza asko jakitera iritsiko da modu honetaz, interesatzen zaizkion gai buruz.

Orain, telefonoari gehi diezaiogun Internet. Bai, hau paranoia bat da. Baina gure mendean, nagusitzen ari den gizarte-modu honen presio itogarria modu ia fisikoan nabarmentzen hasi garenean, Internet askatasunerako ireki duguten leiho bat dela pentsatzeak, inozokeriatik ere badu. ■

Telefonoari gehi diezaiogun

Internet. Bai, hau paranoia bat da.

Baina gure mendean, nagusitzen

ari den gizarte-modu honen

presio itogarria modu ia fisikoan

nabarmentzen hasi garenean,

Internet askatasunerako

ireki duguten leiho bat

dela pentsatzeak,

inozokeriatik ere badu

2006

ARGIA

egutegia

jai-egunak, ospakizunak, santuak,
izendegia, eguzkia, ilargia,
efemerideak, gertakariak, urteurrenak

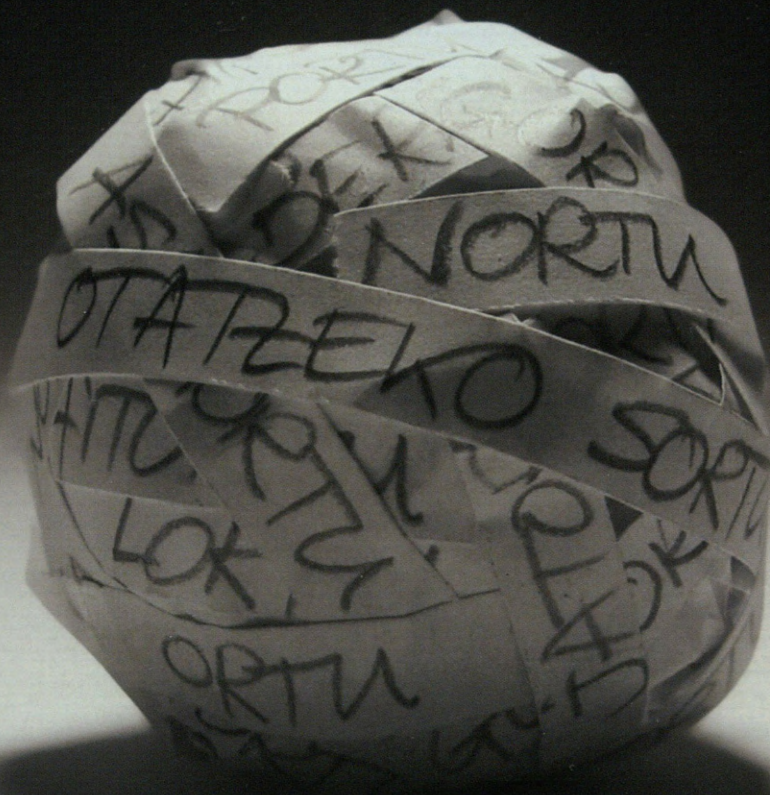
Azalean, eguzkia eta ilargiari dagozkionak, santutegia
eta gizon-emakumezkoen euskal izenak.

Atzealdean, egunarekin lotutako gertaera bitxi eta interesgarriak.

bertsolar
txapelketa
nagusia

05

Lekunberitik 05-10-09
Bilbora 05-12-18

www.txapelketanagusia.com

Laguntzailea:

Euskal
Herriko
Bertsotze
Elkartea

